

Narratör

Univ. "Petru-Maior" Tg. Mureş

125685 2613

BUDAPEST FRANKLIN TARSULAT

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent:

JÓKAI MÓR MUNKÁI

Népszerű kiadás. — Egy-egy szám ára 80 fill.

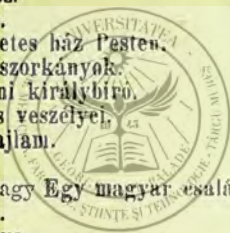
1. A varchoniták.	51—55. A magyar előidőkből.
2. Fortunatus Imre. — Shirin.	56—59. Hétköznapok.
3. Kalóz-király.	60—63. A régi jó táblabírák.
4. Sonkoly Gergely. — A drága kövek. — Marce Záre.	64—65. Délvirágok.
5—9. Török világ Magyarországon.	66—67. Milyenek a nők?
10. A bűntárs. — Nepean sziget.	68—71. Véreskönyv.
11—12. A kétszarvu ember. — Az egyiptusi rózsa.	72—73. A magyar nép élce szép hógedűszóban.
13. Koronátszerelemért. — A Hargita. — A kalmár és családja.	74—76. Árnyképek.
14. Petki Farkas leányai. Háromszéki leányok. — A két szász.	77—82. A köszívű ember fiai.
15. Rogék.	83. Milyenek a férfiak?
16. Carinus. — A nagyenyedi két füzfa.	84—89. Politikai divatok.
17. A serföző. — A nyomorék naplója. — Fekete világ.	90—93. Mire megvénülünk.
18—20. Erdély aranykora.	94. Oceania. Egy elstüyed világ rész története.
21—23. Csataképek 1848—1849-ből.	95—97. Az elátkozott család.
24. Bujdosó naplója. — Megölt ország.	98—99. Felfordult világ.
25—26. A fehér rózsa. — Humorisztikus papirszeletek.	100. Elbeszélések.
27. Magyarhon szépségei.	101—112. Dekameron. Száz novella.
28—29. Szomorú napok.	113. Egy asszonyi hajszál.
30—31. A janicsárok végnapjai.	114. Az életből ellesve.
32—37. Kárpáthy Zoltán.	115—119. Nevtelen vár.
38—43. Egy magyar nábob.	120—121. Népvilág. Elbeszélések.
44—47. Új földesur.	122—124. Szélcsend alatt. Elbeszélések.
48—53. Szegény gazdagok. Az utolsó budai basa.	125. Észak honából. Muszka rajzok.
	126—131. Egy az isten. Regény.
	132. A debreczenilunátikus.
	133—134. Egy ember, a ki mindent tud.
	135—136. Asszonyt kísér — Istent kísért.
	137—141. Színművek I. kötet.
	142—146. Színművek II. kötet.
	147—151. Színművek III. kötet.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent:

JÓSIKA MIKLÓS REGÉNYEI.

Egy-egy füzet ára 1 korona.

- 1— 2. Abafi.
3. Zólyomi.
4— 6. Az utolsó Bátori.
7—10. A csehek Magyarországon. Korrajz Mátyás király idejéből.
11—14. Zrinyi a költő. Regényes krónika a tizenhetedik századból.
15—16. A könnyelműek.
17—24. Második Rákóczy.
25—26. Eszther.
27—28. A rom titkai.
29—32. A hat Uderszki leány.
33—35. A két barát. Történelmi regény.
36—40. Jósika István.
41—43. A zöld vadász.
50—51. Két királyné.
52. Egy kétemeletes ház Pesten.
53—55. A szegedi boszorkányok.
56—57. A nagyszebeni királybíró.
58—59. Az első lépés veszélyei.
60—61. Akarat és hajlam.
62—64. Jő a tatár.
65—66. Pygmaeon vagy Egy magyar család Párisban.
67—68. A rejteit seb.
69—71. A tudós leánya.
72—74. A gordiusi csomó.
75—76. Szív rejtelmek. Kisebb regények.
77—80. Régibb és újabb novellák.
81—82. A két mostoha. Történelmi regény.
83—84. Két élet. Szeszélyes regény.
85—86. A Végváriak. Regény Bethlen Gábor fejedelem korából.
87—88. Visszhangok. Kisebb regények.
89—90. Regényes képletek.
91. Az élet útjai.
92—93. Élet- és tündérhon. Kisebb regények.
94—95. Klára és Klári. Regény az Anjou-királyok korából.
96—98. Várt leány várat nyer.
99—100. A mi késik, nem múlik.
101—104. Sziklarózsa. Regény Apafi Mihály erdélyi fejedelem korából.
105—116. Egy magyar család a forradalom alatt. Korrajz.
117—120. A szegény ember dolga csupa komédia.
121—124. A magyar kényurak. Regény az Anjou-királyok korából.

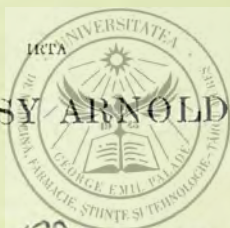
A KIRÁLYI TANÁCSOSÉK.

REGÉNY.

8 - OCT. 2019

VÉRTESEY ARNOLD.

DÉVAI

MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG
KÖNYVTÁRA

SZÁM: 999

25 JUN. 1973

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1897.

BIBLIOTECA INSC. PED.

DEPARTAMENTUL ÎNȘĂȘĂRII ȘI ÎNȘĂȘĂRII

✓
14737

I.

Hiszen volt Vámoson más királyi tanácsos is: hogy ne lett volna? Ő Felsége csak nem maradhatott a nélkül, hogy Vámoson is ne lettek volna tanácsosai. Az alispán is királyi tanácsos volt, a pénzügyigazgató is az volt, a tanfelügyelő is. De azért, ha a királyi tanácsosokról volt szó, azalatt rendesen csak Hajnóczyékat értették.

Az egész kis városban azon a néven emlegették őket, természetesen mindenütt azzal a tisztelettel, mely az ilyen derék úri házat megilleti, a hol az év minden szakában kitünő ebédekre és hatalmas vacsorákra számíthat a városi intelligencia.

A vármegyei urak is gyakran megfordultak a vendégszerető háznál: a Konyáryak, a Tihanyiak, a Buksyak, sőt még a döllyfös Ágasházyak is. Alig mult el hét, hogy a fiatal Ágasházy Miklós négyesfogatát ne látták volna ott s a városban már arról beszéltek, hogy Ágasházy Miklós elveszi a szép Hajnóczy Saroltát.

A főispán maga is megszólította Ágasházy Miklóst.

— Na, mikor gratulálhatunk?

A mire Ágasházy Miklós úgy megzavarodott, hogy nem tudott egyebet felelni, csak annyit, hogy:

— Izé . . . hogy is mondjam . . . nagyon kedves leány . . . Nem igaz, hogy nagyon kedves?

— Persze — biztatta a főispán. — És gazdag.

Ágasházy Miklós kurta kis szöke bajuszát rágatta:

— Mit gondolsz? . . . hogy is mondjam? . . .

A főispán megértette, a nélkül, hogy Ágasházy Miklósnak bővebben kellett volna magyarázni, a mi izék nélkül bajosan is ment volna. Olyan kényes dolog volt az, a miről ilyen gavallér, mint Ágasházy Miklós, nem szívesen beszél. Persze, hogy elkelt volna egy kis pénz, sok pénz is, mert bőven maradt adósság az öreg halála után; de azért Ágasházy Miklós soha sem fog oda süllyedni, hogy olyan házasságot csináljon, mint Bihari Zoltán gróf.

— Ugyan kérlek, egy sajtkereskedőnek a lányát!

Olyat nem cselekszik Ágasházy Miklós. Ha az embernek az atyja is kamarás volt, hát tudja, hogy mivel tartozik a családjának.

— Nagyon természetes — helyeselte a főispán.

A két méltóságos úr megértette egymást, de

nem akarták a dolgot feszegetni, mert hát a mi a Hajnóczy-családot illeti, nem volt egészen bizonyos, hogy az igazi Hajnóczyakból való-e? Afféle püspökrokonság. Most már az igazi Hajnóczyak is erősen tartják ugyan a rokonságot ö ekszczellenziájával s az egész aldobági Hajnóczy nemzetiség büszke erre a rokonságra, de hogy is mondjuk? . . . Az emberek olyasmit is beszélnek, hogy a kegyelmes püspök valami szegény harangozó-nak lett volna a fia és semmiféle atyafiságban sem állana az igazi Hajnóczyakkal.

Bizonyosat azonban nem tudhatni ilyen messze földről jött embereknél. Ágasházy Miklós hát csak folytatja a látogatásait és gondolkozik tovább a dologról, hogy hát izé . . . megtegye-e? S néha-néha már csaknem elhatározza magát, hogy isten-escse megteszi.

De a hol Ágasházy Miklós jár, mit remélhetnek ott a Buksyak, a Tihanyiak meg a többi tönkrejutott vagy tönkrejutás felé vergődő úri ember? Pedig azo is remélnek, azokra is ráférne egy jó parti, azok is mutogatják a Hajnóczyék háza előtt a négyes-fogataikat meg a kettőst, a kinek nincs más és pattogatják az ostoraikat, hogy gyönyörűség hallgatni.

Hát a városi fiatalság? A törvényszéki aljegyzők, a joggyakornokok, a főispáni titkár s a többi előkelő ifjuság, a kiknek nincsenek ugyan lovaik,

se kocsijok, de biznak elegáns megjelenésökben, a fülökig érő magas inggallérokban, az óriás terjedelmű selyem écharpe-okban, melyeket mint hatalmas törülközőket csavargatnak nyakaik körül. Ezek is mind remélnék és mind sóvárognak, mert kinek a szíve maradna érzéketlen egy szép, gazdag leány látására?

Haj, az a gazdagság! Mesés dolgokat beszélnek arról Vámoson. Rengeteg pénznek kell ott lenni. Némelyek azt mondják, hogy értékpapirokban, de nem tudhatni bizonyosan, hogy hol; csak az bizonyos, hogy nagyon sok lehet. Akármikor megszólítják a királyi tanácsos urat, hogy erre kellene vagy arra kellene, ő mindig kész adakozni minden közcélra: képviselőválasztásra, árvagyerekekre, a polgármester jubileumára, új biliárdra a kaszinóban, vagy új harangra a toronyban, neki az mind-egy; nincs olyan aláírási ív, a mire ő alá nem írna.

Csupa jószívűség, csupa barátság volt az egész ember. Az ugaros-karádi s a szent-jakabi közbirtokos urak, ha megszorultak, csak hozzá jöttek:

— Pajtikám, nem adhatnál száz forintot vagy kétszázat aratásig? Akkor majd megadom hálás köszönettel.

S a többi. Már a hogy az ilyen megszorult urak szokták. És Hajnóczy Gábor soha sem komizkodott, hogy visszakérte volna.

Ilyen érdemes férfit csak kitüntethetett Ő Fel-

sége. Támogatta is mindenki. A «Vámosi Hirlap»-ban kiadták az életrajzát; a «Vámos és Vidéké»-ben még az arcképét is. A dalárda megválasztotta díszelnökének. A tűzoltók szintén.

Az alispán, a polgármester, a törvényszéki elnök csaknem mindennapós vendégek voltak a háznál. A főispán ő méltósága is gyakran szerencsértette becses látogatásával e derék úri házat. A mennyi finom bort, tokajit, franczia pezsgőt ott megivott a vámosi intelligencia s a megyei urak, annyi soha sem fogyott el Vámoson.

De győzte a püspök-nagybácsi pinczéje, meg a pénztára. Négyszázezer forint évi jövedelemből — annyija volt a püspöknek — csak lehet költeni az öccsének s nem szükséges más ügyvédek elől elvenni a keresetet. No, Hajnóczy Gábor nem is veszi el. Mióta O Felsége a közügyek terén szerzett érdemeiért királyi tanácsosi czimmel méltóztatott legkegyelmesebben kitüntetni, azóta a lusta kövér ember egyebet sem csinál, csak ebédeket ad, vacsorákat ad s az ebéd és vacsora közt eső rövid idő alatt fölczammog a kaszinóba és tarokkozik.

Nagyon kedves, nagyon szeretetreméltó úri ember volt, mindenkire nyájas, egy kissé hülye, de igazi úri ember, a ki nem bánta, ha csalják, ha lopják, volt miből, jut is, marad is. A koldusok áldották, a merre járt. A cigányok is. Soha sem lakott még Vámoson olyan derék, fain úr. Sze-

rette az egész lakosság s már arról beszéltek, hogy képviselőnek kellene megválasztani; de aztán mégis úgy vélekedtek, hogy jobb az ilyen derék ember itthon. Miért küldenék föl? Hogy idegeneket traktáljon ott s mások nyerjék el a pénzét, a mit tarokra, meg ferblire szánt?

Már csak a leánya miatt sem lehetett fölereszteni. Oda fönt Budapesten sok a kapzsi partivadász, mindjárt elragadja valamelyik a leányt: pedig hát csak illendőbb, hogy itt menjen férjhez, a hol felnőtt, a hol ismer mindenkit, a hol annyi a jó barátnéja s oly nagy szeretettel veszik körül, hol ő a bálkirálynő minden mulatságban s ha egy virágot elejt, húsz-harmincz kéz nyul utána egyszerre. Vajjon melyik lesz a szerencsés, a ki ol-tárhoz vezetheti?

— Vajon melyik? — találgatják magukban a törvénytörő aljegyzők, a mint esténként elegáns magatartással, mintha mindnyájan meredt nyakuk és lüdtalpuak volnának, bebaktatnak a kávéházba s egyenként, mélán, komolyan meggyújtják a rumos czukrot theás csészéikben.

— Vajon melyik? — találgatják az ugaroskarádi és füzes-harkányi fiatal urak is, mikor haza felé kocsikáznak, megeresztve a gyeplőt, félrevágva a kalapot s úgy neki melegedve, hogy szinte kedvük volna panyókára vetni a kabátot s ingujjban hajtani.

— Melyik? — kérdezi a vámosi gavallérok legkitünőbbje, Keve Oszkár, egy pillantást vetve a tükörbe, melyből feléje ragyog az elegancia mintaképe s büszke önérzettel tölti el a derék gentlemant.

— Oh melyik? — sóhajt egy szegény fiatal ember, a ki minden reggel ott megy el a szép leány ablaka előtt és minden este arra jön haza. A gőzmalomból egy kis hivatalnok, a kinek a szép és gazdag Hajnóczy Saroltáról álmodozni annyi, mintha egy csillagot akarna levenni az égről.

De nincs senki, a ki megmondaná neki: ugyan édes barátom, mire való neked ez a bolondság?

Nem tudja senki, nem sejtí senki, mert a boldsággal rendesen úgy van az ember, hogy azt mélységesen eltitkolja. Csak a szerető anyai szem veszi észre, hogy annak a fiúnak valami baja lehet. De az is hiába faggatja, nem kap más feleletet, csak azt, hogy:

— Nincs semmi bajom, édes anyám.

II.

Mint valami hercegekisasszony, oly büszkén haladt át a táncztermen Hajnóczy Sarolta. Tudta, hogy mindenki őt csodálja, az ő deli termetét, pompás ruháját. Olyan báli ruhát nem láttak még Vámoson. Irigykedve tekintett reá minden leány, minden asszony. Hja, a kinek püspök a nagybátyja!

A fiatal emberek törték magukat, hogy közelebe juthassanak. A ki még nem volt bemutatva, ostromolta Keve Oszkárt:

— Kérlek, légy szíves . . .

Keve Oszkár nagylelkűen megigérte pártfogását, ámbár ő maga is csak olyan fogadtatásban részesült, a milyenben részesíthet egy leereszkedő hercegekisasszony egy közönséges halandót. De azért Keve Oszkár boldog volt. Hogyne lett volna. Mindenki boldog volt, a kihez a szép hercegekisasszony egy nyájas szót intézni kegyeskedett.

Csak Hajnóczyné lehetett még büszkébb a leányánál. Visszaemlékezett ebben a diadalmenetben a régen elmúlt időkre, mikor ő még mint leány olcsó rózsaszín tüll-ruhában tánczolt itt ebben a teremben, mert selyemre nem telt, sokan voltak gyerekek s anyjok nagyon szigorú, takarékos asszony volt.

Emlékszik rá, hogy a fehér keztyűiket mindig kitisztogatták otthon s elrakták egyik bálról a másikra s négyszer-ötször is ugyanabban a ruhában kellett eljönniök, ámbár úgy szégyelték, hogy inkább el sem jöttek volna.

Pedig királyi tanácsosnak a lánya volt ő is, a pénzügyigazgató leánya s más szerepet kellett volna neki itt játszani, nem a hamupipőke szerepét, ha anyja is meg apja is nem lettek volna oly szörnyű takarékosak, hogy jaj, nem telik erre sem, arra sem.

Ugyan mi hasznát vették? Kinevette őket az egész város. Még most is resteli, ha eszébe jut, milyen kopott ócska fekete selyemruhában jött ide velök a mama. Szerencse, hogy még így férjhez tudott menni.

Bezzeg máskép bánik ő a gyermekeivel. Utat nyit nekik a világba, hadd ragyogjanak, hadd mulassanak, míg fiatalok. És hogy fogja majd ő férjhez adni leányát. Abból méltóságos asszony lesz, kamarás veszi el, a legelőkelőbb családnak tagja

a vármegyében, később bizonyosan főispán. Képzeteiben már látja a jövő főispánját, a mint Borberekycék, Lányiék, Oroszné s mind az egész vámosi haute-volée bókolva hajlong előtte.

A fiu, Iván, az is méltóságos úr lesz, a püspök-bácsi Bécsben a Thereziánumban nevelteti, onnan majd a külügyminisztériumhoz megy, vagy valami követséghez, mint attaché, főúri körökbe jut, elvesz valami báró vagy grófkisasszonyt s ki tudja, még mire viszi? Fényes jövő áll előtte, fejedelmi udvarokba fog járni, királyok asztalához ülni.

Ezek a ragyogó képek lebegnek Hajnóczyné lelkeszemei előtt, míg jobbra-balra büszkén köszöngetve, végig megy a báltermen. Mennyi fiatal-kori ismerős ül itt jobbra is, balra is, a kik egykor föl sem vették őt s a kik most oly nyájasan sietnek elejébe. Ügyvédnek, tanárnak, városi hivatalnokok nejei, míg ő királyi tanácsosné, nem olyan, mint szegény anyja volt a kopott fekete selyemruhában, hanem igazi királyi tanácsosné, olyan, a ki evvel a toilette-tel akár udvari bálban is megjelenhetnék. Az aranylevelekkel átszőtt sötét-zöld bársony uszály nagyszerűen illik ehhez a halvány szalma-sárga selyemhez.

— Igazán nagyszerű — hizeleg neki mindenki.

Hát még ha látnák a második kaszinó-bálra

készülő ruháját, a hol ő lesz a lady patronesse. De nem szól róla, az lesz majd a meglepetés.

Bizonyára különb lesz, mint az alispánnéé, a ki most a lady patronesse, s a ki úgy ül ott szegény a trónusán, mint valami mumia, összaszva, sárgán s pihenni szeretne inkább, mint itt parádézni, de kénytelen, mert az ura ráparancsolt. Tisztújítás lesz nemsokára.

Maga az alispán odakint csibukozik a kaszinó egyetlen megmaradt szobájában, a hol olyan már a füst, hogy az urak alig látják egymást, olvasásról pedig szó sem lehet, akármennyit mérgeledik az a két vagy három öreg úr, kik alapos értesülést akarnak szerezni az összes meglévő lapokból, hogy Salisbury lordnak minemű szándékai vannak az afganisztani kérdésben.

Az alispán jó kedvében van s olyan csiklandós adomákat mond, hogy az urak jobbra-balra dőlnek neveltőkben, mialatt a nagyteremben a lady patronesse emelvényén az a szegény beteges asszony iparkodik nyájaskodni, a mennyre tőle kitelik.

Ő méltóságát a főispánt is ott lehetett látni, a mint nyájasan szorít kezét az egész vámosi intelligenciával, ügyvédekkel, tanárokkal, még kereskedőkkel is, mindenkivel, a ki csak útjába akad, mint a nap, mely egyenlően hinti jótevő sugarait a föld minden fiára.

De ez est legszenzációsabb eseménye Ágasházy Miklós megjelenése volt. Látni kellett volna, mily fölemelő érzés tükröződött egyszerre minden arcon s mily mélyen görnyedt meg az érdemekben megöszült öreg polgármester ez előtt a pelyhes állú ifju előtt, a kinek alig győznek hálálkodni, hogy megjelenni kegyeskedett.

Az egész vámosi intelligenciát fölviannyozza az az egy ember. Az Ágasházy-névnek olyan a varázsa. S ámbár büszkén vallják magukat demokratáknak mind ezek az ügyvédek, tanárok, törvényszéki bírák, a kik itt jelen vannak, az embernek mégis jól esik, ha egy Ágasházyval, egy kamarással, egy méltóságos úrral lehet egy társaságban.

Aztán Ágasházy Miklós nem is jött egyedül, féltuczat gentry-fiu kíséri. Úgy látszik, újra föl-éled a városi kaszinóbálok régi fénye, a mikor az egész vármegye színe-java összejött itt s kiszorította a vámosiakat.

Most is úgy tesznek, mint a régi jó időben, a terem egyik felső sarkába huzódnak s külön társaságot csinálnak maguknak Hajnóczyékkal, Borberekyyékkal. Lent a terem alsó végén morognak a pénzügyi tisztviselők, a tanárok, a vasutasok meg a többi: az nem járja, hogy itt elkülönözzék magukat. Egy telekkönyvvezető nyíltan kijelenti, hogy az disznóság. De nem hallja senki.

Némelyek úgy vélik, hogy a rendezőknek kel-
lene szólni. De Keve Oszkárnak, a ki a rendezők
feje, hiába szólnak, az olyan boldog most.
Hogyne? Mikor mindenki hallja, hogy ő per tu
van az egész gentry-ifjúsággal, még Ágasházy
Miklóssal is. Azok a joggyakornokok és aljegyzők
pedig, a kik nincsenek per tu, nem akarják el-
árulni, hogy ők nincsenek barátságban az ifju
urakkal, az embernek homályt vet a jellemére s a
nők mindjárt kevesebbre becsülik.

A mulatságot nem zavarja tehát semmi. Ágas-
házy Miklósnak nagyon jó kedve van s szinte
ragyognak a szemei, a mint rámereszi a szép
Hajnóczy Saroltára. Sokat ugyan most sem be-
szél, mert izé . . . az nem szokása s néha-néha úgy
hallgat, mintha nagyon gondolkoznék valamin.
De mindez biztató jel s Hajnóczyné világosan
látja, hogy ha Sarolta csak egy kissé ügyeskedik,
Ágasházy Miklós ma nyilatkozni fog.

Szeretne jelt adni a leányának: ne olyan na-
gyon büszkén, édes leányom, mindennek van ha-
tára. Hiszen jó, jó az a büszkeség a többi közön-
séges halandó iránt, de ez az egy nem olyan, mint
a többi.

Persze, hogy nem olyan. Mert milyen áhitattal
hallgatja mindenki, mikor magyarázza, hogy
izé . . . hogy is mondjam? És, hogy igyekeznek
a kedvében járni. Még Borberekyné is, a kinek

pedig nincs leánya és Oroszné is, a kinek már mind a két leánya férjhez ment s a polgármester, meg a törvényszéki elnök, a kik százszor érdeme-sebb férfiak s a kiknek igazán nincs mit várni tőle.

Csak az a szép leány oly büszke, mintha neki nem volna elég még egy Ágasházy sem s mintha még nagyobb szerencsét várna. Vajon kit? Hajnóczyné csodálkozva tekintett leányára.

Épen a második négyeshez akartak kezdeni s Ágasházy Miklós karját nyújtotta Saroltának, hogy a kolonba álljanak, persze a maguk kis kolonn-jába, melyet a többi közönséges bugrisokétól el-különítettek, mikor az úr a dohányzó szobájából bejön egész arcából kikelve a királyi tanácsos úr.

Rendes piros arca most csaknem szederjes, kidülledt szemei csaknem hülye tekintettel me-rednek előre, ajka felig nyitva s a nagyságos asz-szonynak úgy rémlik, mintha tántorogna.

Az első pillanatban azt hiszi ő nagysága, hogy talán sokat ivott, a mi egyáltalán nem tartozott volna a ritkaságok közé, nagyon barátságos ter-mészetű úri ember lévén. De ezuttal alig ivott valamit, csak az ijedtség változtatta így meg arcját. Kezében egy távirati sürgönyt szorongat, melyet oda tart feleségének.

— Olvasd. Milyen csapás! Istenem, ki hitte volna?

Valóban ki hitte volna, hogy a püspök, a ki oly

erős, egészséges ember volt, hogy még tizenöt évig is élélhetett volna (bárcsak huszonötig!), ilyen hirtelen, ilyen váratlanul meghaljon?

Hiszen még a mult héten járt nála a királyi tanácsos úr s akkor még semmi baja sem volt, csak boszankodott, hogy már megint pénz kell.

— Hát eszitek ti azta pénzt vagy mi? A Dárius kincse sem volna nektek elég.

Hanem aztán kissé kiengesztelődött, még tréfálgatott is, kérdezősködött Saroltáról, mikor megy férjhez s azzal bocsátotta el Gábor öcscsét:

— Na, gyere el majd a jövő héten.

És most? Szentséges Isten, mi lesz most?

De a mit gondol, azt nem meri kimondani, csak nyitott szájjal, rémült bamba arcczal, szótlan áll ott a királyi tanácsos. Nem Ő Felségének, de saját magának sem tudna most tanácsot adni.

Neje azonban nem vesztí el annyira lélekjelenségét. Sejtí ugyan, hogy ez a halál mindenképen nagyon gyászos eset a családra nézve, mert mennél tovább él a kegyelmes nagybácsi, annál jobban támogathatja rokonait: egy püspök azonban, a kinek négyszázezer forint az évi jövedelme, nem halhat meg úgy, hogy ne gondoskodjék halála után is a rokonairól. Bele kell tehát nyugodni abba, mit az Isten végzett.

Csak ne épen most érkezett volna ez a gyászos hír. Vagy a családapa, a kinek leányára is gon-

dolni kellett volna, birt volna annyi belátással, annyi gyöngédséggel, hogy zsebébe teszi a sürgönyt és nem szól holnap reggelig. A halottnak, Isten nyugosztalja, úgyis mindegy, de nekik nem mindegy, hogy most itt kell hagyni a táncztermet, mikor minden épen a legjobbkerékvágásban ment, mikor Sarolta oly elragadó ebben a báli öltözetében, a milyen még soha sem volt s mikor már csak egy hajszálon függ, hogy Ágasházy Miklós nyilatkozzék.

De fájdalom nem maradhatnak. Ez után a gyászhir után, mely most már köztudomásra jutott, egy perczig sem maradhatnak tovább.

Mély sajnálkozások, minden oldalról fölhangzó részvétnyilatkozatok, kézzsorongatások s gyöngéd barátnői ölelések közt eltávoznak tehát a terem-ből. A válszalagos rendezők, mint valami fejlődemi diszörség néma tisztelettel lekísérik őket a lépcsőn.

Ágasházy Miklós is lemegy velök, karon vezetve a szép Saroltát; de természetes, hogy ilyen helyzetben a nyilatkozatról szó sem lehet. Mennyi idő fog elfolyni, míg ismét elérkezik ez a mai kedvező pillanat. Ő nagysága anyai szive aggodalmakkal telik meg. A gyászruha nagyon rosszul illik Saroltának, egészen megcsunyítja. És a férfiak oly állhatatlanok.

Ilyen aggodalmak közt haladt le a lépcsőn ő

nagysága, míg a királyi tanácsos úr búsan dőczög mellette, nagyokat fujva s egyre törülgetve izzadó homlokát, pedig itt már ugyancsak hideg van.

Legjobban szeretne gyalog haza menni. Olyan kábult, olyan zavaros a feje. De a felesége miatt nem mer szólni. No csak haza érjenek, otthon majd hidegvizes borogatást fog rakni a fejére. Valami olyan, mintha nyomná ott bent az agyvelejét, valami tompa fájdalom vagy mi. Nagy baj ez a püspök-bácsi halála . . . nagy baj . . . nagy baj . . .

De gondolatai nem mennek tovább csak azt ismétli magában minden lépcsőnél, a mint lefelé megy:

— Nagy baj . . . nagy baj.

S valami tompa aggasztó érzés szorongatja. Hátha ő is egyszerre . . . nem tudhatni, a halál jöhet egy szempillantás alatt. Nagy, kövér teste megremeg. Nem szeretne meghalni.

De azután más aggodalmak tolulnak agyára, zavarosan, homályosan.

A pénz forrása bedugult, az a bő forrás, melyből mindig dúsan bugyogott s bamba remegéssel keresi a megszorult ember az új forrást, de csak úgy, mintha mindezt álmodná. Mintha mindez csak nehéz, fojtogató álom volna.

S ott áll habozva, zavaros tekintettel a kocsi

mellett, melybe neje s leánya már beültek. Egyszerre elérzékenyül s oly meghatottan szorongatja a körulte álló fiatal emberek kezét, különösen az Ágasházy Miklósét, mintha örökre búcsut akarna venni.

Végre bedugják őt is a kocsiba s a kocsi elrobog. Ágasházy Miklós és a többiek visszamennek a tánczterembe, csak egyik a rendező ifjak közül marad kissé hátrább s a nélkül, hogy valaki észrevette volna, fölvesz a földről egy elejtett kis virágot, mely a szép leány hajából hullt, ki, mikor a kocsiba ült.

Ezután vissza sem tér többé a tánczterembe, csak a ruhatárba, a hol fölveszi téli kabátját s hazamegy.

— Ilyen korán? — kérdezi meglepetve az édes anyja.

— A fejem fáj — szolt a fiatal ember kissé elpirulva — hát inkább haza jöttem, lefekszem, holnap úgy is sok dolgunk lesz a malomban.

III.

Mikor hazajöttek a fényes temetésről, hol az összes Hajnóczyak megjelentek, az igaziak és a nem igaziak, az ősi nemzetség és a szegény harangozó rokonsága, mert egy püspököt illendő, hogy mindnyájan meggyászolják, nagyon elkeseredve érkeztek Vámosra a királyi tanácsosék.

Nem azért, mintha a temetés pompáján csak legkisebb csorba is esett volna, az oly nagyszerű volt, a milyen csak ily magas állású egyházi férfiué lehet. De a mit a temetés után tapasztaltak, azt az egész rokonságra nézve a legnagyobb mértékben fölháborítónak lehetett mondani. A püspöknek még anyija sem maradt, a miből eltemessék. Még életében fölemésztették mindenét a rokonok.

A királyi tanácsosné ő nagysága méltatlankodva tört ki:

— Az nem lehet. Mi vagyunk a legközelebbi ro-

konok, s mi nem fogjuk engedni, hogy ilyen módon elutasítsanak.

Még papi ármányt is emlegetett s kijelentette, hogy Ő Felségénél fog jogorvoslatot keresni.

De a férje, a királyi tanácsos úr ő nagysága nagyon meghunyászkodva viselte magát s olyan csüggedten és siralmasan ödögött a többi rokonság közt, hogy a ki csak látta, mind meg-sajnálta.

— Ez aztán az igazi rokon, a ki szívből gyászol, — mondták rá.

Az már igaz, hogy ily elkéseredett ember nem volt több az egész gyülekezetben. A nógrádi Hajnóczyak haza mehettek birtokaikra, a szegény atyafiak is visszamehettek kántoroknak, falusi tanítóknak; de hová menjen Hajnóczy Gábor a királyi tanácsos?

Mégis csak vissza kellett menni Vámosra, egyebet nem tehettek.

— Újra hozzálatok az ügyvédséghez — dadogta a megszontyorodott ember.

— No csak az kellene — viszonzá gúnyosan a nagyságos asszony — most, mikor épen olyan szerencse vár a leányunkra. Talán hogy az egész világ lássa, milyen koldusok lettünk? Majd bizony holmi csirkepöröket fogsz folytatni, vagy váltókereseteket az urak ellen? Kijársz ekzekválni falura? Talán elvesztetted az eszedet?

A királyi tanácsos úr valóban olyanformán érzi, mintha elvesztette volna azt a kicsikét, ami volt.

Az asszony azonban még ebben a veszedelemben is tudja, hogy mit kell csinálni. Fenn kell tartani rangjukat. Ez a fő. Senkinek sem szabad sejteni, hogy vagyoni viszonyaik megváltoztak. A gyermekeknek sem. Minden úgy marad, ahogy volt.

A férfi bambán utána mondja:

— Jó, jó, minden úgy marad.

De nem tudja, hogy mi marad úgy. A nagy ebédek, vacsorák? A pazarló úri élet? De miből?

Az asszony nem kérdezi, hogy miből? Hát mások miből uraskodnak? Hát nincs nekik annyi hitelük? Micsoda ostobaság volna most összehuzódni. Ellenkezőleg, most még inkább meg kell mutatni, hogy milyen úri család ez az övék; egy perczig sem szabad helyet engedni a kétkedésnek. Nem szabad koczkáztatni a leányuk előkelő férjhezmenetelét, sem a fiu karriérját.

— Hát nem érted? — magyarázza ő nagysága férjének.

A királyi tanácsos úr nem érti. De sok dolgot nem ért ő szegény. Mikor azonban a leányára fordul a szó, nagyon elérzékenyül s megtelnek szemei könnyekkel. Tudja Isten, mi lelte, most olyan hamar elérzékenyül.

Annál erősebb lelkű a nagyságos asszony. Ő is el van ugyan keseredve a hiányzó milliók miatt, de valami homályos reménység biztatja, hogy még megtalálják azokat valahol, mert egy püspöknek nem lehet így meghalni.

Az egész úton ez forog ő nagyságának a fejében. A milliók, melyeket meg kell nekik kapni, ha van még törvény és igazság a föld színén.

Mikor Vámosra haza értek, nagyon különös meglepetés várt rájuk. Ivánt találták otthon. Az úrfi kissé szepegve bujt elő, de az anyai szeretet melege mindjárt megnyugtatta:

— Jaj, milyen kedves gondolat volt tőled, hogy eljöttél!

Az apa azonban nem oly hálás. Az tudja, hogy ilyenkor tél idején nem igen szokták haza eresztetni a Thereziánum növendékeit.

— Aztán micsoda ruha ez rajtad? Miért nem jöttél az egyenruhátokban?

Az ám, ezt már az anya is látja. Miért nem az egyenruhában? Az sokkal csinosabb, mint ez a civilruha.

A fiatal úr vállat von:

— Nekem ez tetszik jobban.

— De a kard, az az aranyos markolatú kard, az igazán nagyon fess; kár hogy el nem hoztad.

— Meguntam, anyám, czударul meguntam, —

jelentette ki véleményét az ifju úr — aztán most, hogy a püspök bácsi úgyis meghalt . . . :

— Csak nem akarod otthagyni, te szerencsétlen? — ijedezett az anyja. — Otthagyni olyan intézetet, a hol az embernek annyi előkelő családbeli ifju a társa, annyi mágnás.

— Olyan csiribiri német bárók, ingyenesek — veti oda fitymálóan Iván úrfi — igazi úr, magyar mágnás már alig akad.

— Alig? Dehogy?

Egyszerre alászáll Hajnóczyné előtt a Theresiánium. Persze ha így áll a dolog . . .

— Jogász itthon is lehetek — magyarázza az úrfi.

A nagyságos asszony hamar belátja, hogy itthon is lehet és ha már úgy sincs püspök nagybácsi, a ki fizessen . . .

— Mit gondolsz, Gábor?

A királyi tanácsos úr bámul, hogy ő tőle kérnek véleményt, a mi eddig nem volt szokásban.

— Ingyenesnek talán föl lehetne vétetni, ha folyamodnánk — motyogja egészen megzavarodva.

— Ingyenesnek? — Erre föllázad a nagyságos asszony büszkesége. — Hát ha megtudják Vámoson?

S az ifju úr is segítségére siet a mamájának.

— Majd, hogy még jobban agyon szekirozzanak azok a rongy németek.

Különben bibéje is van a dolognak. Az ifju úr bevallja, hogy már két hete hogy ott hagyta a Thereziánusot.

Az apa elszörnyed:

— O . . . ott hagyta?

De az anya védelme alá veszi fiát. Ugyan érdeemes is abból olyan nagy zajt ütni. Hiszen úgysis ott hagyta volna.

Csakhog még más bökkenő is van. Egy kis adósság.

— Mennyi? — nyög a királyi tanácsos úr.

— Kétezer forint — jelenti ki kerek összegben Iván úrfi.

— Kétezer forint? Két hét alatt?

A királyi tanácsos úr nyajas piros arcza kékre változik s nagy izzadságseppeket törülget le homlokáról.

Az ifju úr azonban nem érti, hogy miért kell kétezer forint miatt úgy elrémülni az öregnek. Hiszen más fiatal emberek nemannyit, de húszezer forint adósságot is csinálnak. Aztán hiszen papa tudhatná, hogy megy az. Biz Isten, nem kapott többet ötszáznál. Azok a bitangok megnyuzzák a fiatal embert.

— No, ez már könnyelműség, — pironogatja a nagyságos asszony is.

Iván úrfi igéri, hogy máskor okosabb lesz.

— Nem lehetne lealkudni valamit az uzsorásoktól? — próbálgatja ő nagysága.

— Meglehet . . . ámbár . . .

— Micsoda ámbár?

Iván úrfi akadozik. Restelli, de már megesett. Nagyon be volt rugva, mikor aláírták vele azt a váltót. És azt mondták, hogy a legelőkelőbb gavallérok is tettek úgy; grófokat, bárókat emlegettek, egy galicziai herceget is. Hát hiába, kiskorúaknak nem lehet máskép pénzt adni.

— S mikor láttam, hogy a pajtásom Szélváry Ábris gróf is aláírta, hát én is megtettem.

Hajnóczy Gábor föllélegzett:

— Hisz az a váltó érvénytelen. Kiskorú nem irhat alá váltót.

— Persze hogy nem — viszonzá az úrfi — a szenzálok is tudják azt. Épen azért . . .

— Hát mit épen azért?

A királyi tanácsos úrral szédülni kezdett a világ. Az a szerencsétlen fiu . . .

Az bizony aláírta az apja nevét meg a püspök-bácsiét.

Hajnóczy Gábor a legközelebb álló székre roskadt. Nagy kövér teste összeesett, keze lehanyatlott, szemei lecsukódtak. Neje rémülve futott hozzá.

De nem volt semmi nagy baj, csak egy kis vértódulás az agyra.

— Lásd, a doktor már mondta, hogy a bor nem

neked való, — veti szemére férjének a nagyságos asszony.

Mintha csak a bor lett volna az oka, pedig hiszen mióta haza érkeztek, még egy cseppet sem ivott s a vasuton is csak épen avval a kis palaczkkal az étkező kocsiban valami könnyü lőrét. De nem szól a szegény ember, csak nyög és csuklik s engedelmesen hagyja, hogy a fejére rakják a hidegvizes borogatásokat, miket a nagyságos asszony ezuttal kivételesen sajátkezüleg rakosgat föl.

Mert ő nagysága megijedt és azt is érzi, hogy egy kis gyöngédségre van szüksége. Az a fiu rossz fát tett a tűzre s a haragos apát engesztelni kell egykissé. Ő nagysága int Ivánnak, hogy menjen. Távollétében jobban lehet beszélni.

— Most már nem szédül a fejed, úgy-e Gábor? Csak maradj a helyeden. Beszélgethetünk így is.

Ő nagysága nem elfogult anya. Nem akarja mentegetni, a mit a fiu cselekedett, ámbár volna annak is mentsége, a tapasztalatlan fiatalság, a rossz példa, de főkép a püspök-bácsi zsugorisága, a ki megfelelő zsebpénz nélkül hagyta szegény fiut oly idegen helyen. Igen, a püspök, az a szivtelen rossz ember, a ki annyi kárt és annyi bajt okozott már nekik. Mindennek az a főoka. Ha még élne, megmondaná neki szemébe is a nagyságos asszony.

De most már hiábavaló erről beszélni, most

nem tehetni egyebet, ki kell fizetni a kétezer forintot.

— De miből? — dadog a királyi tanácsos úr.

— Nevetséges kérdés, — felel rá az asszony; — ha egyszer ki kell fizetni, hát ki kell fizetni.

A királyi tanácsos úr nyugtalanul izeg-mozog a széken s úgy érzi, hogy a hideg borogatás alatt is erősen izzad a homloka:

— Persze, hogy ki kell fizetni. De honnan? Miből?

A nagyságos asszony türelmetlenkedni kezd:

— No bizony, az a rongyos kétezer forint. Csak nem akard azt mondani, hogy: nem bírod?

A királyi tanácsos úr nem akarná, de mégis csak azt kell mondania végre nagy keserves nyögések közt.

— De gondold meg, te, te, te . . . (ő nagysága nem talál kellő szót, mely kifejezhetné fölháborodását) gondold meg, hogy a becsületünkről van szó. Mit akarsz? A börtönbe akarod juttatni a fiadat.

Hajnóczy Gábor homloka egyre jobban izzad, szemei zavarosan merednek felesége arczára, szólni akarna, de a nyelve oly nehézkesen mozog s nem is tudja, hogy mit mondjon. Hogyan adja elő a dolgok állását? Hogy vallja be, hogy kétezer krajczárja sincs és sehol semmi jövedelmi forrása? Hogy megették, megitták, elvendégeskedték min-

denöket? Teremtő szent Istenem, hát hogy mondja el azt?

Az asszony csak nézi férjének kínos vergődését s nem érti, hogy lehet a miatt a rongyos kétezer forint miatt így nyavalyogni.

— Hát mit akarsz? Szólj már — faggatja a férjét.

Ha tudná szegény ember, hogy mit akar? De csak nyög, izzad és egyre jobban vörösödik. Aztán hirtelen fölemelkedik, kinyitott szája levegő után kapkod, mintha fuldokolna, tántorog, aztán hanyatt vágódik, mozdulatlan elkékülve.

— Szent Isten, meghalt! — sikolt az asszony.

— Nem, nagyságos asszonyom, — igyekszik megnyugtanni a gyorsan odahívott orvos. Szélhűdés, de reméljük, hogy ő nagysága erős test-szervezetével kilábolja.

IV.

Soha még oly hatalmasan nem nyilvánult az általános részvét egy köztisztelőben álló család iránt, mint ez alkalommal Vámoson. Küldöttségek jöttek, melyeknek szónokai ünnepélyesen biztosították az érdemekben gazdag férfiú fenkölt lelkü hitvesét az egész város legmélyebb részvétéről, tiszteletéről, ragaszkodásáról s legjobb kívánságairól.

A tűzoltók teljes díszben jelentek meg, fekete lófarkas sisakkal és sárga szarvasbőr keztyűkkel. A dalárda tagjai fekete kabátban, mellükön a piros szalagos ezüst lant jelvénynyel. Az ügyvédek Bárdossy vezetése alatt, kinek remek beszéde szóról-szóra olvasható volt először a «Vámosi Hírlap»-ban, aztán a «Vámos és Vidéke»-ben s harmadszor újra a «Vámosi Hírlap»-ban sajtóhibák kiigazítása czímén és talán negyedszer is lehetett volna olvasni, ha időközben valami összekocz-

czanás nem jön közbe Bárdossy ügyvéd s a «Vámos és Vidéke» szerkesztője közt.

Fényes nyilatkozatai voltak ezek az ünnepelt beteg iránti közszeretetnek. A kaszinó küldöttségét maga a polgármester vezette. Az alispán is eljött meglátogatni az ünnepelt férfiut s vállára veregetett:

— No, czimborám, eb az ingét, nem kell nyavalyáskodni.

Maga a főispán ő méltósága is eljött több izben. A beteghez nem ment ugyan be, mert azzal a bambán ott fekvő emberrel úgy sem lehetett mit beszélni, de a hölgyekkel igen kellemesen el lehetett tölteni az időt.

A Hajnóczyék szalonja most tele volt mindig vendégekkel, öreg és fiatal hölgyekkel, a kikkel nagyon jól el lehetett mulatni. Az egész vámosi előkelő világ ide tódult részvétlátogatásokat tenni.

Itt fogadta a királyi tanácsosné ő nagysága a küldöttségeket, a testületeket, melyek részvétőket jöttek kifejezni: a Fröbel-egyletet, a koresolyázó egyletet, az iparos ifjak egyletét, mely zászló alatt vonult ki s az izraelita hitközség deputációját, mely szintén nem akart elmaradni az általános részvét e fényes tüntetésétől.

A férfiak elérzékenyültek, a nők szemeiben könnyek csillogtak, mély megihatottság szállta meg

az egész Vámost. Minden irigység minden vetelkedés elnémult. Soha sem hitte volna senki, hogy a barátságnak ilyen kincse lakozzék ebben a kisvárosi pletykázó, áskálódó, versengő társaságban. A vámosiak talán magok sem hitték volna. Fölvillant az a magyar nagylelkűség, melynek csak egy szikra kell, hogy beragyogjon mindent.

Az ugaros-karádi urak is bejöttek minden harmad-negyed nap. Kártyát is hoztak a zsebeikben, hátha már olyan állapotban lesz Gábor, hogy egy kis csöndes ferblit üthetnek. A szentjakabi urak is el-ellátogattak. Kártyát azok is hoztak magokkal. Egy-egy nyulat is, a melylyel a nagyságos asszonynak kedveskedtek s a melyiknek mindegyiknek megvolt az érdekes históriája, hogy fogta el a Csaby Elek vagy a Tihanyi Marczy agara.

A közben a beteg állapota nagyon lassan haladt előre, alig-alig mutatkozott egy csepp javulás. Érzéketlen feküdt az ágyában mint egy darab fa, alig tudott magáról valamit, vagy épen semmit. Az orvosok ugyan vigasztalták a királyi tanácsosné ő nagyságát, hogy ne méltóztassék aggódni, alapos reménynyel biztathatják ő nagyságát; de mit csináljon ilyen szerencsétlen magára hagyott úri nő a reménységgel? Abból meg nem él. És Istenem, azt sem tudja, hol vannak

értékpapirjaik, hol a pénzök? Semmit sem tud. Mert hál Istennek, eddig semmire sem volt gondja. De már majd ezután! Istenem, Istenem!

— Oh kedves, a miatt ne legyen legkisebb gondod sem, — siet megnyugtadni Borberekyné, a takarékpénztári igazgató nagyhatalmu neje.

S Borbereký Imre, a ki nemcsak takarékpénztári igazgató, hanem gavallér, előkelő úri ember, a legszívesebb készséggel nyul be a takarékpénztár kasszájába:

— A mennyit parancsol, nagyságos aszonym.

Hajnóczyné tétovázik. Nem tudja, hogy mennyit. Azt hiszi, kétezer vagy háromezer forint elég lesz.

Borbereký kisse megütődik, az összeg nagyobb, mint gondolta; de azért szó nélkül átadja a háromezer forintot.

Midőn azonban alig telt el két hét s már megint vagy ezer forint kellene ő nagyságának, Borbereký Imre megcsóválja a fejét s azt gondolja magában, a mit a boldogult püspök ő kegyelmessége szokott mondani:

— Eszik ezek a pénzt?

Nem tudhatja, hogy abból a háromezerből kétezer kellett az Iván úrfi hamis váltójára, mert a bécsi uzsorásnak volt esze, hogy semmit sem engedett; ötszáz forint kellett törlesztésül

Kuzmik és Monaszterlynak a ruhaszámlákra, mert már nagyon fölszaparodtak, kétszáznegyvenet pedig meg kellett téríteni a felolvasó egyesületnek, melynek a királyi tanácsos úr ő nagysága az elnöke, mert a pénztárnok már gorombáskodott, hogy ő szegény családos ember, ő nem veszthet el annyi pénzt, ő csak egy napra adta a nagyságos úrnak, neki be kell azzal számolni.

Aztán Iván úrfinak is kellett egy kis zsebpénz. Szegény fiut csak nem lehetett úgy hagyni egy krajczár nélkül. Főképp ilyen úri társaságban; mert megismerkedett Ágasházy Miklóssal s most mindig vele lumpol, a mi ő nagysága nézete szerint nagyon előnyös nemcsak Ivánra, ki így bejut a legelőbbkelő megyei társaságokba, hanem Saroltára nézve is.

Természetes, hogy most már egészen más szemmel nézte ő nagysága Iván úrfit s a derék fiatal ember kellően fölhasználta az anyai kegynek e visszatérő verőfényét. Jócskán elköltött a negyedik ezer forintból is, a mit Borberektyől kaptak s ő nagysága rövid idő múlva ismét azon helyzetbe jutott, hogy megszólíthatta az ő kedves barátneját Borberekynét:

— Ha szives volna a kedves férjed még ezer forintot adni, addig míg rendbe jövünk.

Borbereky Imre erre már nemcsak a fejét csóválja, hanem a széles vállait is megrángatja.

— Már megint ezer forint? Míg rendbe jönnek? De hiszen úgy látszik, hogy sohasem jönnek rendbe. A doktor azt mondja, hogy Hajnóczy Gábor mindig olyan hülye marad már most, azzal nem lehet beszélni. Az asszonynyal sem lehet, mert az mindig csak azt hajtja, hogy: nem tudom. Hová tették a pénzőket? Mibe fektették? Ő nem tudja. Hát ki az ördög tudja akkor? Hol van? Vagy sehol sincs? Igazán már majdnem azt hiszi az ember, hogy sehol sincs.

Rettenetes szó az, hogy sehol sincs, csodálatos hatású szó, mely képes szétszakítani a legmelegebb barátság kötelekét. A pénz, a vagyon, mely előtt egész Vámos tisztelettel hajolt meg, sehol sincsen?

— No, no, nem mondom, hogy épen úgy van, — próbálgatja szavait enyhíteni Borberekly Imre.

De már hiába. A mint egyszer a gyanu lángra kapott, terjed az feltartóztathatlan. Borberkyné gyanus jeleket fedez föl most mindenben s bámulatos éleslátást fejt ki. Oh, észrevette már ő régen, hogy nincs minden rendjében annál a háznál, csak nem akart szólni. Meg tudta volna jósolni előre, hogy mi következik be. Neki sohasem tetszettek ezek a Hajnóczyék, mindig volt valami rejtegetni valójuk. Olyan kétes ekszisztenciájú népség volt, a kik csak port akartak az

embernek a szemébe szórni. Azt hitték, hogy holmi szemfényvesztéssel, ebédekkel, vacsorákkal el lehet bolondítani az egész vámosi társaságot.

— De engem nem bolondíthattak el, engem nem, — erősítgeti Borberekyné.

Férje hiába igyekszik engesztelni:

— Talán várnánk még lelkem, mégis . . .

— Mit várjunk? Talán hogy az ötödik ezer forintot is kicsalják tőlünk?

— De hiszen te voltál a szószólójuk.

— Én? — pattant föl az asszony; — csak az kellene még, hogy énreám fogjad? Szóltam, hát szóltam valamit, mert kértek, de nem mondtam, hogy okvetlen add oda nekik azt a pénzt. De te persze kaptál rajta. Hogyne? Mindjárt kinyitottad volna az egész Wertheim-kasszát: tessék, csak tessék.

Borbereký Imre tapasztalatból tudhatta, hogy mennél jobban igyekszik megnyugtatni nejét, ő nagysága annál idegesebb lesz s abba hagyott minden további beszédet.

Félóra múlva az egész házban lábbujjhegyen járt mindenki, olyan migrainje volt Borberekynének. Hogyne? Hiszen rettenetes is azt elgondolni, hogy ilyen szédelő család rászedte az egész vámosi előkelő társaságot. Pedig tudhatták volna, ismerték ő nagyságát még leány korában, mikor az ócska rózsaszínű tüll-ruhájában

járt a bálókba. És ez a Hajnóczy, ez a semmiházi ügyvéd, a ki Isten tudja, honnan szakadt ide. Ezek akartak itt irányt adni? Ezek akartak fölébe helyezkedni a régi előkelő családoknak? Ezek akartak henczegni?

Borberekyné soha sem fogja megbocsátani nekik. Így visszaélni az ő jólelkűségével! Így belopózkodni az ő barátságába! Egy ilyen család, a kiknek semmijük sincs. Talán nem is az igazi Hajnóczyak közül valók. Talán a királyi tanácsosság is csak afféle . . .

Nem, ez már csakugyan szomorú igazság. Persze az ilyen svihák kijár magának mindent s akadnak lelkiismeretlen főispánok, a kik egy pár jó üveg pezsgőért kieszközlük. Igazán szörnyűség. Hát még a mi ezután fog következni! Hát még az?

Úgy látszott, oly borzasztó veszedelem fenyegeti Vámost, hogy Borberekyné ő nagysága nem maradhatott otthon s migrainja daczára is kénytelen volt kikocsikázni és meglátogatni Orosznét, Lányinét s a többi legkedvesebb barátneit, a kik ma különösen nagy számmal voltak. Még az új doktornét is meglátogatta, a kinek már félév óta volt adós a viszontlátogatással.

Itt mindenütt szóba kerültek Hajnóczyék s ámbár Borberekyné azzal a tartózkodással nyilatkozott mindenütt, a mivel ilyen előkelő hölgy

szokott és sehol sem mondta, hogy Hajnóczyék gyalázatos csalók, a kiktől őrizkedni kell, hanem csak azt, hogy olyan forma színben jelennek meg, mintha csalók volnának, mégis mindenki rögtön meg volt győződve, hogy itt hallatlan csalást követett el egy jött-ment familia a vámosiak jóhiszeműségével.

Mindenki fölfedezte most már a gyanus jeleket s nagyon csodálkoztak, hogy eddig nem vették észre. Világos, hogy az ebédek és vacsorák csak a közvélemény félrevezetésére terveztettek s azáltal akarták elleplezni furfangos mesterkedéseiket a királyi tanácsosék.

De mit is mondanak? Királyi tanácsosék? Hátha az sem igaz? Hátha azt is csak úgy föl vették, az is csak ármítás?

Ezt ugyan bajos volt tagadni, mert itt történt Vámoson, mindenki tudta, a hivatalos lapban is olvasták; de a konokabbak még ezt is tagadni akarták. Oh, nem az első eset volna, hogy valaki hamis diplomát készített magának és a hivatalos lapból is lehet hamis számot nyomatni.

No, de már ennyire még sem ment a többség, ámbár bevallották, hogy semmit sem lehet biztosan tudni. Hajnóczy Gábor nagyon ravasz embernek látszik, az asszony pedig még inkább. Vajon ez a betegség is nem afféle színlelés-e? Hátha mindez csak arra való volt, hogy a taka-

rékpénztárból négyezer forintot kicsaljanak? Nagyon helyes volt, hogy az ötödik ezret nem adták meg nekik. A takarékpénztár a vámosiaké s nem szabad engedni, hogy azt idegenek kifosz-
szák.

— Nem, nem, kedvesem, ne engedjétek — biz-
tatták Borberekynét mindenütt, a hol csak meg-
fordult.

Milyen tárgy volt ez az asszonyoknak! Meny-
nyi éleselműséggel lehetett azt bonczolni. Vajon
mire kell az a sok pénz a királyi tanácsoséknak?
Vajon nem Amerikába szándékoznak-e szökni?
Mert már volt egyszer Vámoson egy biztosító
ügynök, a ki sok pénzt összeszedett, aztán csö-
döt mondott és Amerikába szökött. Az is úgy
szeretett nagyot játszani, főügynöknek hívatta
magát s pezsgőztette az urakat.

Szép királyi tanácsos, a ki ilyen dolgokat cse-
lekszik. És még ki tudja, mit cselekedett? Vajon
miből éltek eddig? Fürkészik, kutatják az asz-
szonyok. Miféle szélhámосkodásból? Mert már
a püspök-bácsi is mesének látszik. Nem mond-
ják, hogy nem élt a püspök, azt csakugyan nem
lehet mondani, de ki tudja, hogy miféle rokon-
ság volt az, vagy nem is volt?

Mennél tovább fürkészik a hölgyek ezt a dol-
got, annál különösebb észrevételek merülnék föl.
Lehet, hogy az öreg püspököt megsarczolták egy-

szer-másszor ezek az állítólagos atyafiak, de tulajdonképen miből éltek idáig? Némelyek azt állítják, hogy hamis játékból. A királyi tanácsos úr mindig kártyázott. Igaz, hogy úgy látszott, mintha mindig vesztene, de ez csak a külszín volt, mint minden ennél a családnál, csupa külszín.

Mások hamis váltókat is emlegettek. Ki fog sülni. Minden ki fog sülni. Rengeteg összegekről beszéltek. A vámosi takarékpénztár is számos ezerrel fog károsodni, de Borberekycék nem merik bevallani, csak négyezer forintot mondanak. Világos, hogy sokkal rosszabbul áll a dolog. Meglátszott Borberekynén, hogy milyen zavart. Teremtő Isten! Mi fog itt még kisülni?

Egyik asszony a másikat rémitgette. Hatalmasan működött a női képzelőtehetség s mind-egyre érdekesebb részletekkel egészítették ki a nevezetes esetet. Mindenki sietett barátnőivel közölni, a mit hallott s a mit hallani vélt, a barátnők aztán tovább adták szintén barátnőiknek. Soha még ily élénken nem érezte a vámosi előkelő hölgyvilág az eszmék kicserélésének szükségét és soha még ily buzgón nem látogatták egymást. Sőt még az alantabb fekvő társadalmi rétegekbe is le-leereszkedtek.

Így terjedt aztán a hír szájról-szájra, mindig újabb s mindig csodálatosabb részletekkel sza-

poritva. Egész regény domborodott ki a vámosi hölgyek agyában a királyi tanácsosék viselt dolgairól. Micsoda rejtelmes forrásokból vehették ezek azt a tenger pénzt, a mit elköltöttek, mikor semmi vagyonuk sincs? Akadtak, a kik visszaemlékeztek az öt év előtt történt postarablásra, épen az időben költözködtek ide ezek a Hajnóczyék. Nem kellett hozzá nagy megerőltetés, hogy a vámosi hölgyek éles elméje kitalálja az összefüggést.

A férfiak, mikor először hallottak ezekről a keringő hírekről, azt mondták rá, hogy nevetséges, badar beszéd; de mikor mindenfelől hallották, végre annyit megengedtek, hogy kell lenni a dologban valaminek, mert nem zörög a haraszt, ha nem fuj a szél.

S ez a vélemény megszállta a legokosabb embereket is. Kell lenni a dologban valaminek. Ők nem hiszik ugyan azt a sok asszonypletykát, azt a mesebeszédet, de valaminek kell lenni. Valaminek, a mi homályt vet az imént még ünnepelt családra.

S az a homály terjedett, egyre jobban terjedett. A torna-egylet, mely még eddig nem küldött deputációt, jobban megfontolta a dolgot s elhalasztotta részvétnyilatkozatát. A dalárda választmányi ülésén heves összekocczanás történt; a tagok egyrésze szemére hányta a másik

résznek, hogy elhamarkodták a dolgot avval a tisztelgéssel. A tisztelgő küldöttségek szónokai szörnyen kezdték restelni magukat. A polgármester mentegetőzött, az alispán káromkodott. Az egész közvélemény megfordult.

A látogatások elmaradtak, mindenki kerülte a királyi tanácsosék házát, mint valami ragályos fészket. Még azok is, a kik nem hittek a mendemondákból semmit. Jaj, ilyen bukott családdal nem jó barátkozni, az ember nagy kellemetlenségeknek teheti ki magát. Megrohanhatják az embert, váltoalíráásokat kunyorálhatnak. Svihákoktól minden kitélik.

— Svihákok, svihákok — hängzott végig a jelszó egész Vámoson.

Az a sok jó ebéd, a vacsora, a bor, a pezsgő, mind, mind a királyi tanácsosék ellen fordul. Az mind bizonyítékká válik most ellenök. Hogy mertek ők vendégeskedni, ha nem volt miből? Hogy mertek asztalukhoz hívni a notabilitásokat, az egész város előkelőit, még a főispán ö méltóságát is? És mindenkifölött hogy mertek oly súlyosan kompromittálni Ő Felségét, apostoli királyunkat, hogy királyi tanácsossá nevezették ki magukat?

Az egész Vámos fölzudúl e miatt. Egy ember, a kinek nincs semmi vagyona, semmi jövedelme, a ki csak mától holnapig él, s Isten tudja, hogyan

él, az legyen királyi tanácsos, mikor a városnak annyi érdemes férfia van, a ki mai napig sem királyi tanácsos?

A becsületes polgári gondolkozásmód fölháborodása ez, mely nem tűr semmi szélhámos-ságot. Meg kell őrizni a szigorú erkölcsöket. Vámos hál' Istennek nem Budapest, itt nem lehet ámítani, itt mindenki annyit ér, a mennyije van s a kinek semmije sincs, az semmit sem ér.

Vámoson így gondolkoznak. A ki jóra való ember, az szerez magának valamicskét öreg napjaira. A könnyelműek, a dorbézolók, a svihákok pusztuljanak. Senki sem sajnálja őket, senki.

Ilyenekből kerülnek ki a társadalom metelyei, a kik berántják barátaikat, megcsalják a takarékpénztárakat és Isten tudja, még mit nem követnek el, mert az ilyen megszorúlt ember mindenre képes. Ki kell őket üldözni Vámosról.

Mindenütt erről beszélnek az egész városban s mindenki megbotránkozik Hajnóczyékon és mindenki meg van győződve, hogy még több megbotránkozni való is lesz. Ha ismerősök találkoznak egymással, azt kérdezik legelőször, hogy nem történt-e valami újabb botrány?

Nem történt semmi, de a gyanuokok szaporodtak, a hogy a jogászok mondják. A gyanuokok, igenis, a gyanuokok. Erről vitatkoznak

ügyvédek és törvényszéki bírák a kaszinóban. A királyi ügyész begombolkozott és nem akart nyilatkozni, de zord arcza semmi jót sem sejtetett. Mindenki úgy érezte, mintha szenzációs események küszöbén állának s mintha nevezetes meglepetések várnának a vámosi társadalomra.

V.

Ő nagysága a királyi tanácsosné szörnyen esodálkozott és semmikép sem bírta megérteni, miért maradnak el a látogatók. Eleinte elmaradoztak a hölgyek, azután lassanként az urak is, az egész vámosi haute-volée, toasztozó notabilitásaival, bálrendező ifjaival, a jó partira ahitozó törvényszéki aljegyzők, az ügyvédek, a kik büszkék voltak kedves kollegájokra, a nagyságos királyi tanácsos úrra.

Érthetetlen, hihetetlen volt a dolog ő nagysága előtt. Mindennap várta, hátha mégis jön valaki. Lehetetlen, hogy ne jöjjön. Ép úgy készültek az uzsonnára, ép úgy megterítették az asztalt vacsorára, ép olyan sütés-főzést vittek véghez, mintha egy tuczat vendéget várnának; de nem jött senki.

— Megsejtettek talán valamit? — ijedezett ő nagysága. — De ki fecsegett? Ki árulhatta el?

Hiszen a cselédek semmit sem tudnak, a ház-

nál minden úgy folyik, mint azelőtt. Még Sarolta sem tudja. Csak Iván tud a dolgról valamit, de az nem fogja kikürtölni, annál kevésbé, mert ő maga sem hiszi s azt gondolja, csak az ő ijesztésére találták ki szülei.

Sokáig azonban nem busult ő nagysága. Erős a meggyőződése, hogy még lábainál fogja őket látni mindnyájokat, hódolón, alázatosan. Ezek a vámosiak azt hiszik, hogy vége van, elbukott, szegénységbe, nyomorba sülyedt; de menjen csak férjhez Sarolta Ágasházy Miklóshoz s szerezzen csak Iván is valami előkelő gazdag menyasszonyt, hogy jön majd ez az egész nyomorult vámosi társaság hizelegve, csuszva mászva, szerencsét kívánva. Csak addig tartsák fenn magukat.

Csak addig, a mi nem lehet már messze. Iván mindig jó ujsággal jön haza és Ágasházy Miklós még sűrűbben jár a házhoz, mint azelőtt. Világos, hogy komoly szándéka van.

De addig mit csináljanak? Csunyaság Borberekytől, hogy azt a rongyos ezer forintot megtagadta, mikor pedig nem is a magáéból kellett volna adni, csak a takarékpénztárból. Igazán csunyaság.

— Már most mit tegyünk, Iván?

Iván hamar tud jó tanácsosal szolgálni. Itt van Háj Fülöp.

Háj Fülöp, a vén uzsorás, a kihez járnak pénzért

az ugaros-karádi urak is és a kinél van már Iván úrfinak is egy kis váltócskája, csak kétszáz forint, a mivel nem akart a mamának alkalmatlankodni.

— Elhivassuk?

Ö nagysága mégis megriadt attól:

— Nem, nem. Inkább végezd el magad. Menj te oda. Az nem lesz oly feltűnő.

Iván úrfi elmegy, vissza is jön a Háj Fülöp üzenetével. Azt mondja az öreg, hogy szívesen ad, csak Ágasházy Miklós is írja alá a váltót.

— Ágasházy Miklós? — kiált föl a királyi tanácsosné. — Micsoda örült gondolat az? Semmi szin alatt.

Iván úrfi megint visszamegy Háj Fülöphöz.

— Anyám nem akarja.

Háj Fülöp kisandít a pápaszeme alól:

— Hát kit tetszik aláíratni?

— Nem adhatna csak úgy a mama nevére meg az enyévre? — áll elő vele Iván úrfi.

A vén uzsorás elmosolyodik, de azért alázatosan felel:

— Tetszik tudni, nagyságos ifju úr, egy név csak egy név és az ember halandó, a mitől az Isten őrizzen meg s az Ágasházy nagyságos úr szívesen aláírja, bizony Isten nagyon szívesen.

Iván is azt hiszi, neki is aláírta a kétszáz forintosat; de ha anyja semmikép sem akarja, hát mit csináljon?

Háj Fülöp ide-oda tologatja a pápaszemét, majd feljebb, majd lejjebb s a vállait vonogatja:

— Persze, ha a nagysága nem akarja.

— Semmikép sem akarja.

Hja, akkor sajnálja Háj Fülöp, de az üzletből semmi sem lehet.

— Hátha talán mégis valahogy máskép,— próbálgatja Iván úrfi.

Háj Fülöp szívesen megtenné a nagyságos ifju úrnak, de bizony Isten nem lehet.

A vén zsvány kéreti magát, hogy:

— Kedves Háj úr, hátha mégis valamikép . . .

Csak azután böfienti ki, hogy nem bánja, megteszi a nagyságáéknak, de valami kézi zálogot tessék hát adni.

— Kézi zálogot?

— Valami ékszert például, — magyarázza Háj Fülöp, — valami arany- vagy ezüsfélét.

— Úgy? Hát csapjunk be valamit magánál?

Már így érti Iván úrfi s elő is tudja adni a nagyságos mamának.

— Soha — jelenti ki ő nagysága. — Micsoda szemtelenség ez attól a zsidótól!

— Hát akkor mégis csak Miklóst kell megkérni, — véli Iván úrfi.

— Azt még úgy sem.

Három napig küzd ő nagysága, hogy mit csináljon; de minthogy a szakácsné három hónap

óta benlevő bérét kéri s a mézszáros is kezd szemtelenkedni és minthogy bővebb megfontolás után ő nagysága belátja, hogy azok a karpereczek és fülbevalók ugyis hiába hevernek itthon, mert a gyász miatt nem lehet hordani, hát rászánja magát, hogy Iván rakjon a zsebébe néhányat az értékesebbek közül.

Az öreg uzsorás megnézegeti, megméregeti s Iván úrfi vígan füttyörészve megy haza ötszáz forinttal.

— Százat nekem is adhatnál belőle, mamácskám, a fáradságért, — szót, mikor a pénzt leolvassa anyja előtt az asztalra.

Ő nagysága nagylelkűen megteszi.

— De aztán okosan, Iván, semmiféle pazarlást.

Ő nagysága maga is takarékoskodik, már a mennyire előkelő társadalmi állásának megcsorbitása nélkül lehet. Elkergeti a szakácsnét, a ki kérni merte a három havi bérét s olcsóbbat fogad, a mosónénak pedig húsz krajczárral kevesebb napszámot fizet. Bálokra sem kell kiadni a gyász miatt, ha színészek jönnek, arra sem.

Csodálatos, hogy mégis oly hamar elfogy az a pénz. Igaz, hogy Iván is segít. Annak a fiúnak nagyon sokba kerül az úri társaság.

Újra meg kellett tehát látogatni Háj Fülöpöt s néhány darab ékszer ismét ott maradt a vén uzsorásnál.

És azután folytatódott ez a látogatás majd hosszabb, majd rövidebb időközökben s lassanként mindenféle arany- és ezüstnemű átvándorolt Háj Fülöphöz. Eleinte csak az ékszerek, azután a fölösleges asztali ezüst, a gyümölcstartók, tálcák, kenyérkosarak, a nagy karos gyertyatartók.

Már bajos lett volna oly fényes ebédeket adni mint hajdan, mert nem jutott volna elég kanál és villa sem húsz-huszonöt személyre. De annál kedélyesebbek voltak azok a kis vacsorák, melyekre ott marasztalgatták Ágasházy Miklóst.

Ilyenkor gyakran megesett, hogy ő nagyságának, a ki kegyes és elnéző anya volt, valami dolga akadt odakint. Iván követte a mama példáját, vagy ha nem jutott eszébe, hát Ágasházy Miklós maga is odaszólt:

— Ugyan Iván, nézd meg kérlek a lovakat.

Vagy pedig:

— Szólj csak, kérlek Iván, a kocsisnak.

Mindig akadt valami üzeni valója, a mit természetesen csak Iván tudott elvégezni s csak épen azalatt az idő alatt, míg a mama is távol járt.

Egy-egy ilyen gyöngéd téte-á-téte után ő nagysága mindig várta, hogy Ágasházy Miklós világosabban is fog nyilatkozni. De még eddig nem történt meg, ámbár Iván biztosította anyját, hogy Miklós fülig szerelmes Saroltába.

— Jó, jó — vélte ő nagysága; — de most már itt volna az ideje, hogy nyilatkozzék.

Persze, hogy itt volna az ideje, mert a zálogba hordható tárgyak egyre fogynak s maholnap igazán nem tudja, hogy mit küldjön Háj Fülöphöz.

A takarékpénztár is zaklatni kezdi azért a négyezer forintért. Hát nem tudnak várni, mikor láthatják, hogy Ágasházy Miklós nemsokára elveszi Saroltát? Hát nem szemtelenség, hogy nem tudnak addig sem várni?

Igaz, hogy kissé sokáig húzódik ez a dolog, hónapok telnek el hónapok után, de azért bizonyos. Annyira bizonyos, hogy ő nagyságának semmi kétsége sem lehet. Már is úgy viseli magát Ágasházy Miklós, mintha egészen a család tagja volna. Ő nagyságát mamuskának nevezi, Saroltának pedig olyan gyönyörű briliántos karpereczet hozott a nevenapjára, hogy öröm volt rá nézni, a mit azonban természetesen nem fogadtak el, mert még korán volna.

No de azért kár volt Saroltának úgy fölpattanni, mert abban semmi különösen helytelen nincs, ha az a fiatal ember, a kit már völegényül lehet tekinteni, valami kis ajándékkal kedveskedik a leendő menyasszonyának. Hisz ő nagysága is tudja, hogy mi az illendőség s Ágasházy Miklós olyan előkelő gavallér, a ki bizonyára maga is tudja, mire való hát az a nagy ingerültség a Sarolta részéről?

Ő nagysága egy darab idő óta egyáltalán nincs megelégedve a leányával. Valami durczásságot vesz észre rajta, valami visszataszító fanyarságot. Néha oly hidegen bánik avval a kedves Miklóssal, hogy ő nagysága nem állhatja meg, hogy anyai oktatással ne szolgáljon neki:

— De édes leányom, elriasztod így ezt a derék fiatal embert.

Sarolta nem felelt rá semmit, csak büszkén hátraszegte fejét s ingerülten vont össze szemöldökeit.

Ő nagysága nem érti, miért oly különös az a leány. Sejtí talán, milyen szomorú vagyoni helyzetbe jutottak s az teszi kedvetlenné, idegessé? De hiszen akkor még inkább igyekeznie kellene, hogy kedvében járjon Ágasháznak, akkor még kevésbé kellene szeszélyeskednie s játszani a kevély herczegkisasszony szerepét. Akkor tudhatná, hogy most már nem igen lehet ám válogatni s hálát kell adni a gondviselésnek az olyan szerencséért, mint Ágasházy Miklós.

Igazán, az a leány kétségbeejti ő nagyságát. Mire vár? Kire vár?

Bizonyosan nyilatkozott volna már Ágasházy Miklós, ha Sarolta kissé jobban bátoritná. Ő nagysága szeretné ezt valamikép tudtára adni leányának, de az a határtalan büszkeség őt magát is visszariasztja; nem mer szólni a saját leányának.

— Háttha én szólnék? — ajánlkozik Iván.

— Nem, nem, az még rosszabb volna.

Ő nagysága hiába gondolkozik, nem talál rá megfelelő módot. Atyjára talán még leginkább hallgatna a leány; de arra az emberre nem lehet most már semmit bízni, a mit az egyik perczben mondanak neki, a másik perczben elfelejti. Csak olyan tehetetlen, gyámoltalan totyog már ez ideoda a házban, meghibbant elmével, roskadozó inakkal. Félig gyermek, a kinek csak az evésre van gondja, a ki mindig a konyha körül settenkedik s azt lesi, hogy mit főznek.

Nem, ezzel az emberrel igazán nem beszélhet komolyan ő nagysága; ennek csak a sonkástésztákon és rántott csirkeken jár az esze.

— Mit gondolsz Gábor, nem jó lenne Saroltával beszélni? — próbálgatja mégis ő nagysága. Ha te megmondanád neki, mennyire örülnél az ő férjhezmenetelének.

— Meg, meg, hogyne mondanám — dadog a királyi tanácsos úr. Nagyon örülnék, igazán nagyon örülnék.

— Ha Ágasházy Miklóshoz menne.

— Persze, persze, Ágasházy Miklóshoz. Hogyne? Ágasházy Miklóshoz.

— Nem felejtéd el?

— Nem, nem.

— Csak az ő saját boldogsága miatt. Érted?

— Értem. Hogyne érteném? Az ő saját boldogsága. Ágasházy Miklós . . . értem.

— Beküldjem hozzád?

— Be, be.

Mire azonban a leány bejött atyjához, a királyi tanácsos úrnak már csak úgy homályosan borong valami a fejében Ágasházyról! Csak arra emlékszik, hogy valamit akart mondani, de már nem tudja, hogy mit.

— Valamit Ágasházyról . . . valamit, — töpreng rajta, gyöngéden simogatva leánya haját.

Sarolta kitalálta, de nem szólt, csak megcsókolta atyja kezét és gondolkozva kiment.

Oda kint a kertben, mely, mint kis városokban szokás, majd minden udvarnak a végében elterült, sokáig járt azután magányosan föl és alá, olykor-olykor hevesen, gyors lépésekkel sietve át a kanyargó utakon, majd megint lassabban fontolgatva.

Hányszor küzdött ő már avval a gondolattal, melyet most forgat elméjében. Büszke lelke vissza-riad az oly házasságtól, melyhez szívének semmi köze. Nem szereti Ágasházy Miklóst, nem is valami nagyon sokra becsüli, néha csaknem kiállhatatlan unalmasnak és ostobának találja az izéivel és hogy is mondják-jaival. De hát mit akar? Nem ismer különbet, a többi is csak olyan vagy még olyan sincs. Ágasházy Miklós legalább

jó fiu, a mellett gazdag, előkelő, kamarás, méltóságos asszony lesz, ha hozzá megy. Látja, hogy szüleinek is az az ohajtása. S miért ne menne inkább hozzá, mint máshoz, ha már csakugyan férjhez kell menni?

Sokszor rá szánta már magát, de mindig visszatartotta valami saajátságos idegenkedés, a mit közelében érzett. Sértette büszkeségét az a bizalmaskodó modor is, a hogy Ágasházy Miklós egy idő óta vele bánt, az udvarlásnak az a különös módja, mely oly kevés tiszteletet árult el. Nem értette Sarolta, mi jogosíthatta föl arra Ágasházyt.

Nem, nem, ez nem olyan ember volt, a kihez ő szeretettel ragaszkodhatnék. És mégis ez az egyetlen, a ki számbavehető. Ez a házasság olyan volna, mely legalább megfelelne hiuságának, kielégitené büszkeségét. Olyan házasság, melyet okos házasságnak szoktak nevezni.

Igen, igen, mi lehetne az ő életének egyéb célja, mint egy okos házasság? Üres, semmis cél, melyet megvet, de hát nincs más, nincs semmi más.

A nyár már vége felé járt. Itt-ott sárguló levelek vegyültek a lomb zöldje közé s leperzsel, elszáradt virágok tűntek a leány szemébe. Lassanként valami mélabús hangulat ereszkedett le máskor oly büszke lelkére, valami tompa fáradtság érzete, valami vágy a nyugalom után. Az ifju

évek tünnek s egyszer úgyis csak meg kell tenni azt a lépést. Meddig akar még habozni?

A kis kertet csak alacsony palánkkerítés választotta el a szomszéd kerttől. Olyan félig gyümölcsös és zöldséges, félig virágos kertecskék voltak, egy-egy lugassal vagy filagóriával, a hol esténként letelepednek a polgáresaládok vacsorázni, vagy reggel a kávéjokat meginni. Olyankor áthallatszik a vidám zaj, a poharak csengése s a hangos nevetés az egyik kertből a másikba. De ilyenkor a délutáni órákban, mikor még nem esteledett be, csöndesek és üresek azok a kertek s nem hallhatni semmi más neszt, csak a szép leány ruhájának suhogását s izgatott lépteinek halk dobbanását.

Vagy azt sem hallhatni, talán csak képzeli az a fiatal ember, ki a szomszéd kert filagóriájából elfojtott lélegzettel tekint ki a szép leány minden mozdulatára. Látja heves, gyors járását, aztán látja, a mint meg-megáll, tépelődve, habozva. Vajon mi háborgathatja lelkét? Micsoda nyomorult gondjai az életnek? Oh, ha levehetné lelkéről azt a terhet! Ha elsimithatná homlokáról azokat a redőket! De csak innen a távolból nézheti, csak egy-egy néma sohajtást bocsáthat a levegőbe s itt kuczoroghat és álmodozhat, gyáván, tehetetlen.

Hogy kinevetnék hivataltársai a gőzmalomban,

ha látnák. A komoly, mogorva pénztárnok, a ki a nőket annyira sem becsüli, mint a körme feketéje, a fűrge segédkönyvelő, a fáradhatatlan tánczos, a ki minden héten más leánynak udvarol, a malom utazója, a böbeszédű, hegyes szakállú Don Juan, a ki minden asszonyt és minden leányt meghódít útjában, a merre csak jár, ámbár a malom nem ebből a célból küldi ki, hanem csak buzát vásárolni és lisztet eladni.

Hát még az igazgató? Ez az okos, élczes, gömbölyű kis ember, a ki olyan, mint egy életbölcse-séggel megtelt zsák, mely akármelyik oldalára fordul, mindig a jó oldalára fordul. Ez az élelmes bölc, a ki mindig azt a tanácsot adja hivatalnokainak:

— A hozomány, uraim, az a fő. Előbb tessék megnézni a hozományt, azután a leányt.

Hogy nevetnének ezek a derék emberek most mind, ha látnák Cserepes Gézát, a gőzmalom könyvelőjét, hogy leskelődik ki onnan a filagoriából s hogy epekedik olyan leány után, a ki reá sem néz, a kit megszólítani sem mer s a kinek hozománya sincs. Micsoda koloszszális ostobaság, mondanák egyhanguan.

Ott fekszik előtte az asztalon egy rakás számadás, a mit haza hozott a malomból, hogy itt-hon nyugodtabban elkészíthesse. Na hiszen szépen készíti.

Csak néz, néz át, sóvárogva és remegve s olykor-olykor olyan különös gondolatok szállnak át fején, mintha valami csodát várna. Mintha eljöhethetne valaha olyan idő, mikor az a szép büszke leány leszáll hozzá onnan a magasból.

— Oh, én jobban szeretnék, jobban mint bárki a világon! — susogja remegő ajka.

De az a susogás elhangzik az üres levegőben s nem mocczan meg rá egy levélke sem, egy fűszál sem.

A leány folytatja magányos sétáját, most már nyugodtabban, elhatározottabban. Nem fog tovább vonakodni, nem zárkózik el hidegen, büszkén, kész kezét nyujtani Ágasházy Miklósnak ha megkéri.

Most kocsirobogás hallatszik. A leány arca lángba borul s félbeszakítja sétáját. Úgy érzi, hogy elérkezett a döntő perc.

VI.

Ágasházy Miklós is sokkal izgatottabbnak látszott, mint máskor. Rendszeren sápadt arca most erősen kipirult.

— Mulattunk egy kicsit, — magyarázza Iván úrfi, a ki vele jött.

Nagyon jó kedvű mind a két fiatal úr s Ágasházy Miklós oly nagylelkű, hogy útközben oda igézte Ivánnak az egyik háttas lovát a Muczit.

— Az Arabellát pedig betanítvánám dávalónak a maga számára, — kínálja Saroltának is.

De Sarolta visszautasítja a fiatal gavallér nagylelkűségét.

— Köszönöm. Tudja, hogy nem szoktam lovagolni.

— Megtanítom én, — ajánlkozik Ágasházy Miklós.

De Saroltának nincs kedve rá, a mi kissé bosszantja Ágasházy Miklóst.

— Hát maga mindig ilyen hideg lesz, Sarolta?

A szép leány ki akarja engesztelni, s kezét nyújtja feléje, melyet Ágasházy mohón megragad és sokáig szorongat.

— Valóban — gondolja a leány — itt a döntő percz.

De Ágasházy hallgat. Még akkor is hallgat, mikor a nagyságos asszonynak szokása szerint dolga akadt a konyhában, Iván pedig szintén szokása szerint kiment az istállóba a lovakat megnézni.

Úgy látszott, Ágasházy Miklós szeretne szólni, de nincs hozzá bátorsága. Neki a vármegye legelső gavallérjának nincs bátorsága? Igazán csodálatos s szinte meghiúsítja a leány szívét.

A vacsoránál azonban annyi bátorságot szed magába a fiatal úr különböző vörös és sárgás folyadékok alakjában, hogy csak úgy villognak a szemei s alig várhatja a vacsora végét, minduntalan meg-megszorítja a leány kezét az abrosz alatt.

Vacsora után elvezetik az öreg urat szobájába s Ágasházy Miklós egyedül marad a szalonban Saroltával. A királyi tanácsosné ő nagysága diadalmos pillantást vet vissza az ajtóból. Látja, hogy itt a percz, a mikor Ágasházy Miklós végre nyilatkozni fog.

Int Ivánnak is, a mi annyit jelent: nem kell

sietni a visszatéréssel, hogy a bent maradt fiatal párnak ideje legyen egy kis gyöngéd beszélgetésre.

De alig mult el néhány percz, hevesen, lángba borult arczczal, szikrázó szemekkel rohan az anyjához Sarolta.

— Szent Isten, mi baj? — sikolt az anya.

— Anyám, anyám! — liheg a leány.

De már nyomban utána jön a fiatal ember is, egészen megrökönyödve, meghunyászkodva, szálnalmas ránézni:

— De kérem, Sarolta. De kérem . . .

— Utasítsa ki anyám, — kiált a leány hevesen, anélkül, hogy egy pillantásra is méltatná könyörgő udvarlóját.

— No, no, édes leányom, — próbálja csillapítani a mama ő nagysága, kitérőbejött a dolognak ez a fordulata.

Micsoda szerencsétlen összekocczanás ez, épen most, épen, mikor már célhoz érték volna? Épen mikor már a szerencsésebb jövő küszöbén álltak. Micsoda csapás!

De ő nagysága reméli, hogy kiegyenlítheti. Bizonyára valami félreértés lesz.

— Igen, igen, csak félreértés, — dadog Ágasházy Miklós; — hogy is mondjam . . . pusztán félreértés.

— No látod, — e szavakkal fordulna ő nagysága a leányához.

De már Sarolta nincs ott. Csak a fiatal gavallér tipeg-topog és nagyon szeretne már ő is odább állni. Ha ő nagysága megengedi, befogat.

Ő nagysága nem szívesen egyez bele, szerette volna előbb kiegyenlíteni a fölmerült viszályt; minthogy azonban Sarolta makacssága mellett erre most nincs kilátás, kegyesen elbocsátja a fiatal embert:

— De nemsokára látjuk, ugy-e, kedves Ágasházy?

A kamarás úr motyog valamit, hogy igenis, de olyan bizonytalan képpel, hogy ő nagyságának nagy az aggodalma. Igyekszik hát a kitelhető legnagyobb nyájassággal csábítgatni a fiatal urat:

— Várjuk ám biztosan, kedves Ágasházy. És majd meglátja . . . No nem mondok többet, majd meglátja, Sarolta is.

Ágasházy Miklós idegesen rángatja kurta kis szőke bajuszát. Úgy látszik, hogy nem nagyon nyugtatták meg ő nagysága szavai; ő nagysága tehát valódi anyai jóindulattal iparkodik még tovább annak a célnak az elérésén:

— Bizza csak reám. No az volna szép, hogy valami félreértés miatt, valami haszontalanság miatt így összezördüljenek. Oh maguk gyerekek. De én majd eligazítom. Hát kezet rá, kedves Ágasházy, hogy mielőbb viszontlátjuk.

Aközben már befogott a kocsis, a kilez már

kétszer is kiküldte Ágasházy Miklós Ivánt, hogy siessen. A kamarás úr köszön, de oly sietve és oly zavartan, hogy elfelejt kezét fogni még Ivánnal is, a ki pedig nyujtogatja a magáét. Ágasházy Miklós hirtelen fölugrik a bakra, kezébe kapja a gyeplőt és elhajt.

Iván csak ámul:

— Mi történt?

Ő nagysága is ámul. Nem tudja. De inkviziciót fog tartani most tüstént.

— Eredj, a te jelenlétedre nincs szükség. Magam akarok beszélni azzal a leánynyal.

És beszél úgy, a hogy egy gondos anyának beszélni kell, a ki ily fényes partit nem akar elszalajtani.

— Micsoda esztelenség az, Sarolta, így bánni ilyen udvarlóval?

— Nem akarom többé látni, anyám — felelt a leány hevesen, — ide be ne tegye többé a lábát a hitvány.

— De miért? Micsoda beszéd ez? — dorgálja az anya. — Ugyan mit cselekedett hát olyan szörnyű dolgot? Talán bizony megölelt? Megcsókolt? Hát ha szeret? És láthattad, hogy kissé be is volt csipve. No, érdemes azért olyan szörnyű zajt csapni?

Lázasan, remegve tekintett a leány anyjára:

— Anyám, anyám!

Ő nagysága azonban boszankodva folytatja:

— Hát ezért kellett ilyen kérőt elriasztani, ilyen szerencsét koczkáztatni? Hát mit gondolsz, te szerencsétlen leány, hogy te válogathatsz a partikban?

— De anyám, ha te tudnád . . .

— Ha én tudnám? Mit? De ha te tudnád. Ide hallgass. Mert látom, hogy meg kell neked magyaráznom, te boldogtalan, elvakult teremtés, hogy ettől a házasságtól függ a létünk. Ha ez füstbe megy, akkor végünk. Menthetlenül végünk.

— Nem értem, anyám.

— Nem érted? Hát értsd meg. Szegények vagyunk, koldusok vagyunk. Nincs semmink a világon, semmi jövedelmünk, semmi kilátásunk, a karpereczeket, az ezüst kanalakat hordjuk a zálogba, úgy tengődünk egyik héttől a másikig. Érted már most?

A leány reszketve takarta el arcát:

— Tudják az emberek, anyám?

— Lehet, hogy tudják, mert az ilyesmi kiszivárog. Lehet, hogy már rólunk beszélnek mindenfelé, rágalmaznak, lealacsonyítanak. Látod, hogy nem látogat bennünket senki, kerülnek. De forduljon csak úgy a sor, hogy ismét mi jussunk felülre, hogy fogják a kedvünket keresni valamennyien! És a szerencsénk most a te kezében van, egyedül tőled függ.

— Oh, miért nem mondtad azt előbb, anyám?

— Előbb? Hát igaz. De nem akartam a kedvedet elrontani. Meg attól is félttem, hogy a milyen különös vagy, elárulod a dolgot Ágasházynak. Csak óvatosságból tettem, édes leányom, csak a te javadért.

— Ha tudtam volna, ha tudtam volna, — tördeli kezeit a leány.

Ő nagysága vigasztalni akarja:

— No, no, még mindent helyre lehet ütni. Megmagyarázod Miklósnak, hogy csak félreértés volt és egy kissé . . . no tudod, egy kissé szeretetreméltó fogsz hozzá lenni.

De a leány oda sem hallgat anyjára; csak lázas kétségbeeséssel tördeli kezeit. Ha tudta volna! Soha sem történhetett volna meg, hogy az a nyomorult mert volna úgy beszélni vele. És ő még felbátorította. Oh, milyen gyalázat!

A nagyságos asszony nem érti leányának ezt a rettenetes kétségbeesését:

— Hiszen ne félj, vissza fog térni. Ivánnal majd üzenünk neki.

— Ne említsd a nevét még egyszer annak az embernek, anyám, — tört ki a leány. — Most értem csak, mit akart. Most világos előttem minden szava, egész hitvány magaviselete. Tudta, hogy szegény vagyok s azt hitte, hogy eladó vagyok. Nem

feleségül akart engem, hanem csak szeretőjéül. Oh anyám, anyám!

Ő nagysága maga is megijedt arra s egy perczig elnémult. Lehetetlen! Az ő házánál? Az ő leányával? Nem hiheti. Sarolta téved. Nem szabad oly aljas szándékokat tulajdonítani olyan nemeslelkű fiatal embernek. Egyébként Iván majd tisztázza a dolgot. Fölvilágosítást fog kérni Ágasházy Miklóstól s ha az nem lesz kielégítő, Iván majd tudni fogja kötelességét.

— Nem hagyjuk annyiba a dolgot, — erősködik ő nagysága; — Ivánnak lovagias elégtételt kell szerezni.

Ő nagyságát biztatja a remény, hogy még minden jóra derül. Ágasházy Miklós sarokba szorítva nem tehet egyebet, mint azt, hogy megkéri a Sarolta kezét. Ilyen előkelő társadalmi állású úri kisasszonyt nem lehet kompromittálni, mint valami szobaleányt. Itt nincs más kibuvó, mint nőül venni Saroltát.

Mindezt szépen elrendezi elméjében ő nagysága. Saroltának nem szól, mert avval a leánynyal, a milyen lázas és ingerült, úgy sem lehet komolyan tárgyalni; hanem Ivánnak kimerítő utasításokat ad ő nagysága. A család becsülete, a Sarolta jó hírneve, nem kell elfogaadni semmi más mentséget. Vagy, vagy.

— Érted?

— Értem.

Iván vitézkedik, nem fog engedni a család becsületéből egy hajszálat sem. Csak bizza rá a mama.

— De tudod, hogy az efféle nem megy pénz nélkül.

Ő nagysága tudja s azt is nagyon jól tudja, hogy Iván nem mulasztja el az ilyen kedvező alkalmat, hogy ki ne zsákmányolja; de mit adjanak már zálogba, mikor semmi sincs?

Iván kitalálja, hogy mit:

— A Sarolta óráját. Ugyis az ő ügyében járok el.

De hogyan szóljanak neki? Ő nagysága haboz. Erre már Iván sem igen mer vállalkozni.

— De kivehetem a fiókjából. Most úgy sem hordja. Később aztán ha keresi, megmondhatod neki, mamám.

Elhatározták, hogy úgy lesz a legjobb. A pénznek aztán felét Iván kapta.

— De hátha kevés lesz? — próbálgatott volna többet kicsikarni a család becsületének hős védelmezője; — hátha segédekre, kardokra, orvosra és mindenfélére lesz szükség?

Mivel azonban látja, hogy ő nagysága úgy sem hiszi el neki, hogy mindarra szüksége lesz s teljesen bizik az ügy békés és szerencsés elintézésében, hát beéri az úrfi azzal, a mit kapott.

De nem nagyon siet. Az igazat megvallva, kissé kényes dolog ez neki, hiszen tegnapelőtt iratott alá Miklóssal megint egy kis váltócskát s nem szeretne bajba keveredni vele, mert a segédek majd ezt a dolgot is fessegetni találnák. Meg aztán ki ír majd neki alá váltócskákat a jövőben, ha elveszti Miklóst? Czudar állapotba kerül mindenkép, az úri társaságból is kiszorul. Mi a ménkünek most ez a komédia? Nem tudott az a Sarolta hallgatni? Más leányt is megcsókolgatnak, de azért nem forgatja föl mindjárt az egész világot.

— Hát mikor megysz már? — sürgeti az anyja.

— Majd holnap, mama. Hát ha ma úgyis eljön Miklós.

Igazán az még a legjobb volna. Ő nagysága maga beszélhetne vele.

Megvárják hát még a holnapi napot, azután a holnaputánit is.

— Fogadni mernék, hogy eljön, — biztatja anyját az ifju úr.

Mint hogy azonban Ágasházy Miklós nem jön, hát még sem marad egyéb hátra, mint az, hogy Iván menjen oda, El kellett hát magát szánni s útra kelt.

De mennél közelebb ért, annál jobban szurkolt. Mit fog ő tulajdonképen mondani?

Nagy megkönnyebbülés volt, mikor megérke-

zett s megtudta, hogy Miklós elutazott Budapestre, két hétig nem is jön vissza.

— Most utána Budapestre, — zaklatta Ivánt a nagyságos mama.

Még egy kis pénzecskét kerítettek Háj Fülöptől s Iván úrfi fölutazott Budapestre és ő sem tért vissza két hétig.

Csak Buksy Gida hozott róla hírt, hogy látta őket Ágasházy Miklóssal együtt az orfeumban, nagyon vígan voltak s két csinos kisasszonnyal vacsoráltak.

VII.

Kisvárosban jó ismeretségben szoktak lenni egymással a szomszédok, de persze ha az egyik királyi tanácsos, a másik szomszéd meg csak közönséges lakatosmester, hát valami nagy barátság nem igen lehet közöttük.

A nagyságos urat ugyan tiszteli, becsüli Cserpes András, a szomszéd, az mindig szóba állt vele:

— Jó reggelt, szomszéd uram. Csunya idő van ma, szomszéd uram.

El-elbeszélgettek egy kicsit a kapuban, hogy nem lesz alma az idén, vagy sokáig érik a dinnye.

Még most is átköszöngetnek egymásnak a kertből:

— Szerencsés jó napot, nagyságos uram.

— Jó napot, szomszéd uram.

De az asszonynéppel odaát semmiképp sem áll

barátságos lábon Cserepes András mester. Azok olyan dölyfös perszonák, azt sem tudják, hova lépjenek a nagy kevélységökben, mint a páva, mikor kiterjeszti az aranyos legyező farkát.

Még most is olyanok, mikor már az Isten megalázta őket s a püspök ő ekszczellenciáját kiszólitotta ez árnyékvilágból. Még most is dölyfösködnek, fölfuvalkodnak, nagyuraskodnak.

Bezzeg azok nem állnának szóba, hogy: «szomszéd uram, szomszéd asszony». Dehogyan állnának. Lenézik azok még most is a szegény becsületes embert, pedig hát tán nem is igen volna hozzá jussok, vagy mi? Mert egész Vámos tudja, hogy miből szerezte Cserepes András a vagyonkáját s hál' Istennek van is anyyija, a miből tisztességesen megélhet, a mesterségét sem kell folytatnia és ha egy kicsit többet akarna költeni, akkor sem szorulna senkire; de vajon miből élnek ő nagyságáék, azt szeretné tudni Cserepes András.

— András, András — csillapítja a felesége — hát illik ilyen beszéd?

— Hát az tán illik, hogy olyan életet folytatnak? — felel a férfi. — Tudod, mit beszélnek az egész városban? Hogy a fiatal Ágasházy tartja őket pénzzel.

A szelid asszony pirongatja urát:

— Nem szégyelled ilyen híreket terjeszteni?

András, András, hát nem lehetnek ártatlanok? Vigyázz, mert még megbüntethet az Isten.

Cserepes András kiveri a hamut a pipájából s csak azután felel:

— Már ugyan miért büntetne meg? Mert elmondom, a mit hallok? Hiszen azt tán szabad? Hát ne viseljék magukat úgy, hogy hírbe kerüljenek. És ne akarják lenézni a tisztességes, becsületes embereket. Mert az nem járja. Oszt, azt a jólelkű urat is sajnálom, hogy ilyen aszszonynépség a családja. Dühös vagyok reájok, dühös én.

Cserepes András uram gyakorta töri a fejét ezeken a dolgokon, ámbar neki semmi köze hozzá; de mikor az ember már abba hagyta a mesterségét s egész istenadta nap, hétről-hétre nincs egyéb dolga, mint a kávéházba meg az iparoskörbe járni, hát akkor bizony előszedegeti és figyelemmel kíséri a szomszédja ügyesbajos dolgát is.

Így veszi aztán észre, hogy nini nem látja már Ágasházy Miklós kocsiját, elmaradt a méltóságos úr. Szeretné tudni, hogy mit csinál most a gögös nagyságos asszony meg a drágalátos herczegkisasszony. Úgy kell nekik.

A vacsoránál ültek épen, mikor Cserepes András ezt az örvendetes fölfedezését elmondotta. Felesége már meg akarta szólítani, hogy:

— Ugyan, ugyan, András.

De a fia előbb szavába vágott a kipirult arc-
czal fordult atyja felé :

— Azt a lányt ne bántsa édes apám.

Az öreg csaknem kövé meredt bámulatában ;

— Ne bántsam ? Már ugyan miért ne bánt-
sam ?

No az kellene még, hogy most már a fia is
szólítgassa, nemcsak a felesége.

— Ne regulázzatok engem, — tör ki a nyers
természet a lakatosmesterből. — Beszélek, a
hogy nekem tetszik ; a kinek nem tetszik, ne
hallgassa. Majd bizony olyan haszontalan sze-
mély miatt fogom én megzabolázni a nyelve-
met, olyan majd megmondom, hogy micsoda
miatt.

— Apám ! — kiált a fiu félig könyörögve, félig
fenyegetve.

De az öreg makacs, ha kikötnek vele :

— Lám, lám, a csirke akarja vezetni a tyukot.
Ki parancsol ennél a háznál ?

S olyat üt öklével az asztalra, hogy tányér,
pohár csörömpölve tánczol.

— Mondtam már, hogy a kinek nem tetszik,
hát ne hallgassa.

Arra a fiatal ember fölkelt s egy szó nélkül
távozott az asztaltól.

De abban a perczen, a mint fia kiment, az

öreg lakatos megbánta már gorombáskodását s oda szólt a feleségének :

— Na, hívd be azt a fiút. Kissé erősen oda mondogattam neki. De hát minek kotyog ő is az én szavamba ?

Az anya kiment, de már nem találta a fiát.

— Úgy? — szólt Cserepes Andrát; — elment? Daczoskodik? Hát csak tessék.

Mutogatta volna, hogy milyen kemény ember; de magában szörnyen elbusult, mert hát ez a fiu volt szemefénye, mindene is, az öreg lakatos nagyon nagyra volt vele, hogy milyen finom, milyen tanult fiatal ember. Még a főispán is megkérdezte a kereskedőifjak bálján: ki az a csinos fiatal ember?

És olyan szófogadó, olyan jó fiu volt még most nagy korában is, úgy tisztelte a szüleit. Igazán ilyen fiuban öröme telhetik a szülőknek. A gőzmalomban is dicserik, milyen pontos, milyen szorgalmas hivatalnok, a lelke az egész malomnak. Az igazgató is mindig nyájaskodik vele:

— Kedves Cserepes úr, édes Cserepes úr.

Még az öregnek is hizelkedik, ha találkozik vele, akárhol az utcán:

— Büszke lehet a fiára.

Büszke is az öreg Cserepes András. De most egy idő óta mégsem tetszik neki, hogy olyan nagyon szóotalan és mogorva lett.

— Mi lelte azt a fiut? — kérdezte már egy párszor a feleségét.

De az asszony sem tudja, pedig annak mindent el szokott mondani a fiu. Azok úgy összebujnak esténként, ha a malomból hazajön Géza s verseket olvasgatnak együtt, meg mindenféle más ostobaságot, a mit az öreg lakatosmester szörnyen hiábavaló dolognak tart, de mégis tetszik neki, hogy olyan olvasott fia és felesége van.

Most azonban szidja a könyveket, azok zavarják meg annak a fiunak a fejét, tűzre kéne hányni valamennyit. Ott tanulja az ilyen gyönyörűséges dolgokat, hogy egy lány miatt, s még milyen lány miatt, összetűzőn az apjával.

— Szeretném tudni, hogy mi a szándéka hát tulajdonkép? — dörög az öreg. — Csak nem bolondult bele abba a leányba?

Az anyja sem hiszi. Hogy lehetne az? Hiszen nem is beszéltek soha együtt, csak egyszer valami bálban, egy pár szót. Hogy is gondolhatott volna arra? Oh dehogy! Micsoda képtelenség! Szó sincs arról.

De magában mégis aggódik: hátha? Hátha? Hátha azért nem tetszik annak a fiunak egy leány sem, azért kerüli úgy a társaságot, azért nem akar menni sehová, mert csakugyan szerelmes a királyi tanácsosék Saroltájába? Reménytelen, boldogtalan szerelmes?

Szive elszorul. Az ő jó fia, az ő derék fia, a ki úgy megérdemelné, hogy boldog legyen. Szegény fiu. Miért kellett neki épen ebbe a büszke teremtésbe beleszeretni, mikor találhatott volna más leányt, magához való leányt, a ki szerette volna s örömmel lett volna a felesége? Miért emelte föl szemét épen erre a kevély herczegkisasszonyra, a kinek jégből van a szive s a kinek csak nagy úr kell, rangos, gazdag, előkelő úr, a többi mind porszem előtte?

Szomoruan végezték a vacsorát. Sem az apa, sem az anya nem tudtak egy falatot sem enni. Cserepes András uram ráfogta, hogy kizárás a paprikáscsirke. A borával sem tudta, hogy mit csinálhattak: bizonyosan vizet öntöttek bele.

Morogva kelt föl az asztaltól. A pipáját sem találja a helyén. Olyan rendetlenség van ennél a háznál. Persze ha nincs senki, a ki egyébire gondolna, csak a könyvekre.

Még ha istenes zsoltárok volnának, a mit vasárnap délután Cserepes András maga is elvesz: de holmi szerelmes históriák, a mik csak kificzamítják az embernek a józan eszét. Ihol ni a következése. De majd helyre csavarja ő annak a fiunak az eszét.

Mikor azonban a fiu haza jött s illendően, a hogy kiskorától szokta, kezét csókolt az atyjá-

nak, anyjának, egyszerre abba hagyta az öreg a dörmögést s csak annyit mondott:

— No, no, édes fiam, nem kell minden szót, a mi kiszalad az ember száján, olyan zokon venni.

Majd az anya fogta el a fiát s beviszi a maga szobájába vallatóra:

— Nekem legalább, nekem megmondhatod.

— De mit, édes anyám? — mentegetődzik a fiu. — Nincs mit, édes anyám.

Oh, az anya szemét nem lehet megcsalni. Az belát most fiának a szíve közepébe.

— Elöttem hiába tagadod. Né is tagadd. Szeretted azt a leányt.

A fiu lehajtja fejét:

— Nem tagadom. Szerettem.

— Hát ő?

— Ő? — hangzott a fiu keserű felelete. — Talán azt sem tudja, hogy a világon vagyok-e, én a porszem, a féreg, a semmi.

S oda hajtja fejét anyja ölébe, mint hajdan, mikor még kis fiu volt s minden gyermeki bánata megenyhült édes anyja simogató kezének érintésére.

Most is oly gyöngéden simogatja arcát az édes anyai kéz, olyan búségesen, olyan biztatón.

— Majd elfelejtet, fiam, majd elfelejtet.

A fiu búsan rázza fejét.

— Ha tudnám, anyám, ha tudnám elfelejteni.

— Megvigasztal a jó Isten.

Aztán nem szóltak egy szót sem többet, csak ott ültek egymás mellett. Végre fölállt a fiatal ember.

— Olvassak valamit, anyám ?

— Nem, ne olvass, — intett neki az anyja ; — csak maradj még itt mellettem.

Szép nyári este volt, már nem olyan tikasztó, hanem enyhe, mint augusztus végén szokott lenni. Az ablak nyitva állt s érezni lehetett a szobában a kertből beható őszi rózsa és rezeda illatát.

Az anya sovány, vékony kis kezébe, mely nem volt a mesterember feleségének munkában megdurvult keze, szorította fiának kezét s az a kéz is majdnem oly kicsi és nőies volt, mint az anyjác. Két gyöngé kéz, mely nem látszott arra teremtvé, hogy az élet nehéz küzdelmeivel megbirkózzanak.

Hányszor ültek így együtt, ebben a kis szobában, mely a kertre nyílt s melynek ablakából télen nyáron egyformán, soha sem hiányzott egy pár cserép virág. A fiu olvasott, az anyja hallgatta s a vámosi kölcsönkönyvtár ócska, piszkos, szakadozó lapjairól egész fényes türdérvilág emelkedett föl káprázó szemeik előtt s a kis

szoba megtelt költésszettel és csengő-bongó rímek hangzottak a levegőben, még sokáig, mikor már letették is a könyvet.

Itt ült a szelid, csöndes, félrehuzódó asszony azelőtt is, könyvvel a kezében, míg az ifju, a ki most mellette ül, csak gyermek volt és ott játszott lábainál, báránkákkal, szarvasokkal és kártyákkal, melyeket apa a kávéházból hordott haza s melyekből olyan szépen lehetett házakat építeni, csakhogy vigyázni kellett, mert egy lehet elfujta.

És az az álmódózó fiatal asszony is építette képzeletében a kártyaházakat, melyeket egy lehet elfuj. Tudta, hogy összedőlnek a mint reájok fuj az élet zord lehelete, de csak építgette, építgette csöndesen.

Kivülről behallatszott a lakatos legények kalapálása s néha bejött a műhelyből egy pár perczre a gazda, fölgyürt ingujjakkal, szurtos bőrkötényvel, a tüztől izzadtan, a széntől kormosan, széles arcán jóízű nevetéssel:

— No mit csináltok?

Távrolról sem sejtette a derék becsületes ember, hogy olyankor megrázkódik a finom gyöngé asszonyka és sóhajtva gondol összedőlt kártyaházaira.

De Cserepes András, ha mondanák, sem hinné el, hogy annak az asszonynak még most is fejé-

IX.

Mekkora volt a csodálkozás egész Vámoson, mikor híre futott, hogy Hajnóczy Sarolta a gőzmalmi könyvelőnek, Cserepes Gézának a menyasszonya. Hát csakugyan igaz? Lehetetlen, hihetetlen! Sokan nem akarták semmikép elhinni. Az a büszke leány, a kinek mindenki kevés volt? No lám, egy könyvelő! Hát már nem kamarás? Nem mágnás?

Az előkelő társaság gúnyosan fintorgatta orrát. Micsoda házasság! Hát így alászálltak ő nagyságaik? Ide lyukadt ki az a nagy büszkeség? Ezért ugyan érdemes volt olyan szelet verni, olyan drága ruhákban pompázni. Hogy Cserepes Gézához mehessen férjhez? No ezt ugyan elérhették volna olcsóbban is.

Az egész vámosi haute-volée mozog és zszibong a rendkívüli hír hatása alatt. Kárörvendező arccal viszik a hírt egyik háztól a másikhoz. Keve Oszkár is beszél mindenüvé:

— Tudják már, kérem? Hallották már, kérem?

Persze hogy tudják, mindenütt tudják. Borberekyné előre megtudta volna mondani, hogy ez lesz a vége. Lányiné is. Oroszné is. Bámulatosan megszorodik azoknak a száma, a kik mind meg tudták volna mondani előre.

Még szerencse, hogy így mehetett férjhez. Igazán szerencse, hogy meg tudták kaparítani azt a fiatal embert. Keve Oszkár valami affélét sejtet, hogy szerették volna őt is megkaparítani, de ő óvatosabb volt, őt nem lehet oly könnyen megcsipni.

S a törvényszéki aljegyzők magas, feszes inggallérjaikból mind kinyújtogatják a fejeiket mint a teknősbéka, lassan, vigyázva, s örvendeznek, hogy oly óvatosak voltak és nem lehetett őket megkaparítani.

A leányos házaknál sajnálják Cserepes Gézát. No az a szegény fiatal ember, az ugyan megjárta. Nyakába varrtak egy olyan leányt, a kit Ágasházy Miklós ott hagyott a faképnél, Isten tudja miért. Ráadásul majd eltarthatja az apósát, anyósát is.

Borberekyné csak annak örül, hogy legalább megkerül a takarékpénztárnak a négyezer forintja. Mások a többi adósságot találgatják, hogy mennyi lehet. No hiszen fizethetnek Cserepesék, csak gyözzék; drága menyasszony lesz az.

De Cserepes Géza nem hall egyebet, csak szerencsekivánságokat s nem lát mást, csak nyájas, örvendező arcokat. Minden ismerőse szorongatja a kezét, a malomban ölelgeti az igazgató, meg a többiek:

— Gratulálunk, gratulálunk.

Még a fűrgé, vidám, csinos kis igazgatóné is bejön az irodába s kezét szorít vele:

— Én is gratulálok, én is. Alig várom már, hogy elhozza majd hozzánk a szép kis feleségét.

A királyi tanácsosok házában is megjelentek az első fecskék, gratuláló hölgyek, kiket újabb gratulálók követnek. A polgári társaság kibékült Hajnóczyékkal s gyöngéd szemrehányásokat tesznek nekik:

— Miért nem látogattatok meg minket már olyan régóta?

És mások jönnek s azok is szemrehányásokat tesznek:

— Miért nem látogattatok meg?

Úgy, hogy végre teljesen összezavarodnak a fogalmak s nem lehet tudni, hogy tulajdonkép ki a hibás, és a királyi tanácsosnének még mentegőzni kell, hogy:

— A gyász miatt, édesem, a miatt nem mehattünk.

De ha ölelő karokkal jönnek is és jó kivánságokkal üdvözlik a régi ismerősök, ő nagysága meg-

érzi, hogy ez már nem a régi viszony, mikor hódolva közeledtek hozzá. Látja, hogy nagy változás történt és ők már nem állanak olyan fent a vámosiak társadalmi ranglétráján, mint azelőtt, hanem sokkal lejjebb szálltak.

S ez nagyon elkeseríti ő nagyságát. Különösen a leánya s leendő veje ellen, mert azoknak tulajdonítja, hogy így alászálltak. Természetes, ki is becsülné meg őket, mikor a leányuk egy gőzmalmi könyvelőhöz, egy mesterember fiához megy férjhez? A ki korpa közé keveredik, megeszik a disznók.

Egy darab ideig még abban reménykedik ő nagysága: hátha visszatér Ágasházy Miklós? Üzenget is neki Iván által, de hiába, Ágasházy csak nem jön, ámbar Iván folyvást biztatja a mamáját, míg végre Iván ellen is kifakad.

— Ha férfi lettél volna, nem úgy kellett volna magadat viselni. Fegyveres elégtételt kellett volna követelned Ágasházytól.

— De mama, hiszen akkor még úgy sem jött volna vissza Miklós, — veti ellene Iván úrfi.

Míg így szép szerivel talán vissza lehetne csalogatni, csak Sarolta is segítne valamit.

Igazán megfoghatatlan ennek a leánynak a makacssága, olyan fényes partiért lehetne ám valamit tenni. Lám, Iván nem hanyagol el semmit, nem restel semmit, eltűr sok lenézést, alázatosan

hajlong, a hol az kell, szentelenkedik, a hol azzal többre megy, játsza az udvari bolond szerepét is Ágasházy Miklósnál, csakhogy az előkelő körökben foroghasson.

Legalább ebben az egyik gyermekében öröme fog telni ő nagyságának, az a másik, az elveszett, az tönkreteszi magát ezzel a szerencsétlen férjhezmenetelével.

Ő nagysága ugyan egészen az utolsó napig mindig vár valami csodát. Egyszer csak majd eljön Ágasházy Miklós és annak a kis bugrisnak, a ki most a vőlegény szerepét játsza, kiadják az utat.

Hiszen csak a vak nem látja, hogy Sarolta nem szenvedheti ezt az emberkét, a ki olyan vézna, czingár, olyan asszonyos, lágy és olyan finom akar lenni mindig. Persze, a származását akarja takargatni vele.

De ő nagyságát nem vesztegetheti meg sem a szép fehér kezeivel, sem elegáns öltözködésével. Ő nagysága előtt ne affektáljon a finomságával, mert ő nagyságának egy könyvelő csak könyvelő s a lakatos műhelyre is emlékszik minden ember Vámoson, habár abbahagyták.

Ő nagysága eltüri, mert azzal az önfejű leánnyal nem lehet boldogulni, eltüri ezt a házasságot, de soha sem fog vele megbarátkozni. És Cserepes urat nem is szólítja másképp csak Cserepes úrnak. Ő nem fogja fiának tekinteni soha.

Ha szeme volna annak a fiatal embernek, hát nem is toladodott volna ide középük. Láthatná, hogy milyen nem szívesen látják. Azt is tudhatná, hogy a leány csak daczból megy hozzá, elkeseredésből.

— Meg fogod bánni, — figyelmeztette az anyja Saroltát.

De nem használ semmi figyelmeztetés. Sarolta megátalkodott.

Minthogy tehát segítni nem lehet, ő nagysága azt véli, hogy legjobb lesz, ha mennél előbb átessenek az egész dolgon. Az idő rövidségével legalább kimentheti a kelengye hiányosságát, mert biz azt nagyon bajos ő nagyságaiknak jelen állapotában előteremteni.

A butorkereskedő ad ugyan hitelbe, a mit csak parancsolnak ő nagyságaik, mert hiszen majd kifizetteti a völegénnyel az esküvő után. Sternéknél is újra megnyílt a hitel s vásárolhatnak tettségük szerint. Az öregebbik Stern maga járt ott ő nagyságánál, hogy följajánlja szolgálatát. Ne méltóztassék neheztelni azért a szeleskedésért, a mit az öcscse elkövetett, megleczkértette ő azt keményen, hogy merte úgy viselni magát ilyen előkelő úri háznál. Csak kegyeskedjék ő nagysága betekinteni a boltjukba, mindennel szolgálnak, a mi a legfinomabb.

S mikor ő nagysága megjelenik a boltban, az

ifjabb Stern is előugrik nagy hajlongások közt s majd a nyakát töri, úgy siet kezét csókolni.

Csak Monoszterlyékkal nem lehet boldogulni Budapesten. Hiába írja ő nagysága már a harmadik levelet, hogy a leánya férjhez megy, gazdagon megy férjhez, értsék meg. De annyi anyától kapnak azok levelet, a kiknek a leányai mind gazdagon mennek férjhez, hogy nem adnak arra semmit. Nagyon sajnálják, de míg a régi számlát nem méltóztatik törleszteni, addig csak utánvétel mellett szolgálhatnak.

Az ezüstműt sem lehet beszerezni. Azon a rongyos Vámoston nincs egy tisztességes ezüstműves. Van ugyan két bolt is, de az mind a kettő fővárosi cégeknek a raktára s nem lehet vásárolni náluk, csak úgy, ha készpénzzel fizet az ember, a mi nagy komisszag.

Az öreg Háj Fülöp is szemtelenkedik. Nem akarja kiadni a nála lévő aranyat, ezüstöt, pedig egy hónap múlva lejáró váltót ígérnek érte.

— Megmagyaráztad neki? — kérdezi ő nagysága Ivántól egész fölháborodva. — Megmondtad neki, hogy csak egy hónapra?

— Persze, hogy megmagyaráztam. Még azt is mondtam, hogy én is aláírom.

— Eh! — válaszolt boszusan ő nagysága, — sokat is ér a te aláírásod.

Maga szeretne Háj Fülöppel beszélni. Legalább

annyit adjon ki az asztali ezüstből, a mennyi a lakodalomra kell.

Nem lesz ugyan valami nagy vendégség, mert nem olyan esküvő, hogy ezért érdemes volna valami nagy lagzit csapni, csak épen annyi lesz, a mennyi elkerülhetetlen, egy pár jó ismerős, a rokonság. De még sem adhatnak valami nagyon szegényes ebédet, kés, villa, kanál csak kell, gyümölcsstálcza, kenyérkosár, czukortartó csak kell. Az a vén szamárnak Háj Fülöp megérthetné ezt.

Végre sok alkudozás után, és miután ő nagysága írást adott Háj Fülöpnek, hogy ennyi meg ennyi ezüstöt átvett tőle, s becsületszavát köti le, hogy ekkor meg ekkor visszaadja, azonfelül egy dátum nélkül kiállított váltót is adott, melyet Háj Fülöp azonnal bepörölhet, a vén uzsorás kiadott annyi kést, villát és kanalat, a mennyi szükséges. A gyertyatartókra, kenyérkosarakra s más affélékre azonban kijelentette, hogy azok nélkül meg lehet ebédelni. Tessék csak úgy ebédelni.

X.

Lucskos, sáros októberi nap volt az esküvő. Aprószemű, hideg eső esett egész nap, a háztetőkről, a kopasz, leveletlen fákról csepegett a víz s a királyi tanácsos úr panaszkodott, hogy a csúz hasogatja a lábát.

A nagyságos asszony gyászos arcczal járt-kelt a házban reggel óta, mintha nem is esküvőre, hanem temetésre készülnének.

Iván elment még előtte való nap. Nem akar jelen lenni az ilyen esküvőn.

— Jól teszed — helyeselte az anyja — bár én is elmehetnék.

De neki nem lehet, neki ott kell maradnia s fenéig kiüríteni a keserűség kelyhét.

Mindenütt, a merre csak szemét fordítja, boszúság, szomorúság. Micsoda esküvő lesz ez ma!

Monaszterlyékkal csakugyan nem lehetett sem-

mire menni és itthon Vámoson, Sternéknél kellett megcsináltatni a menyasszonyi ruhát, valamint ő nagyságának a ruháját is, melyet ez ünnepélyes alkalomra fölvesz; ámbár igazán nem tudja, hogy érdemes-e fölvenni, akár a ruhát, akár az alkalmat tekinti.

Mindamellett mégis csak föl kell öltözni, mert mindjárt itt lesz a násznép. Tizenkét órakor jön a pap. A református pap. Mert a katolikus nem akarta megesketni ezt a vegyes házaspárt.

— Kérem alásan, egy püspöknek az unokahugát református férfival? Mit tetszik gondolni? Ha legalább reverzális adnának. De még azt sem. Mit mondana a boldogult püspök ő nagyméltósága?

Összeszeti hát a református pap, annak nem kell reverzális. A keménynyakú kálvinista Cserpes András örül neki, de a királyi tanácsosné ő nagysága nagy lealázásnak tekinti. Sem oltár, sem égő gyertyák, sem misemondó ruha, megesküsznek otthon a háznál.

De az ilyen házasságnak jobb is így. Mennél kevesebben látják, annál jobb. Bizonyosan maga is szégyeli Sarolta, azért mondja, hogy csak csöndben. Úgy óhajtja, hogy egész csöndben történjék. Csupán egy pár meghívott vendég és a családtagok.

Bezzeg nem ilyen esküvőt remélt egykor a ki-

rályi tanácsosné ő nagysága. Nem ilyen lappangó, bujkáló összejövetelt, hanem fényes menetet, hosszú kocsisorral, négylovas fogatokkal, a vármegye legelőkelőbb családjai mint nászsereg, az Ágasházyak, a Bogáthyak, a Szentmihályiak, a főispán mint násznagy, arany sujtástól ragyogó díszmagyar rubák, drágaköves kardok.

És most itt czammog be otromba nagy lábával, mint valami elefánt, a hajdani lakatosmester. Még jó, hogy keztyűt húzott a kezére, legalább nem látni, hogy milyen durva és fekete. A kis, sovány asszony, a felesége, olyan mellette, mint egy szunyog. Egyszerű fekete selyemruha van rajta; úgy tetszik, mintha tüntetni akarna. Ő nagysága nem törődik vele, ő azért felöltözik a drága új brokát ruhájába. Neki rangjához illően kell megjelenni.

Cserepesék várhatnak, míg ő elkészül. Tessék addig az érkezőket fogadni, ha jönnek.

— Ejnye, de fagyos a szentem, — jegyzi meg Cserepes András boszusan, mikor ő nagysága eltávozott.

De feleségének egy pár szelid szava mindjárt lecsillapítja:

— András, András! Nem vagyunk-e mi magunk is izgatottak?

Ki ne volna izgatott az ilyen menyegzői napon? A jövőt nem tudhatni, milyen lesz? Boldogságot

hoz-e, vagy boldogtalanságot? S a költők annyi szomorú történetet regélnek, melyekkel tele van a szegény asszony feje.

Látja, hogy ez nem olyan boldogság, a milyentről ő álmodott fia számára. Egy hideg, zárkózott szívet fognak ma összekötni az ő fiának melegen érző szívével, micsoda boldogság származhatik abból?

A szerető anya aggodalmával vizsgálja fia arcát s annak vonásain is a bizonytalanság, a kétség, a nagy lelki nyugtalanság kinyomatát látja.

Cserepes András azalatt beszélgetésbe ereszkedik a királyi tanácsos úrral:

— Hej, mikor mi voltunk még ilyen völegénysorban!

A királyi tanácsos úr csak alig csoszog ugyan, de erre a gondolatra fölmelegszik. Eljárná ő még most is a kállai kettőst, csak ez a bal lába ne fájna. A birkózásban is mindig ő volt a legelső az iskolában, földhöz vágta ő valamennyit. Ezt a kart tapogassa meg a szomszéd.

A szomszéd, a ki hatalmas Herkules a királyi tanácsos úr megroggyant alakjához képest, jóakaratulag mosolyog.

De nem folytathatják tovább ezt az érdekes tárgyat, mert jönnek a többi nászvendégek is. Legelső a Cserepesék sógora, valamikor füszer-

kereskedő, most városi számvevő, olyan hivatalos személy, a ki szeret tekintélyt adni magának. A felesége ugyancsak jól megtermett, izmos, barna asszony, füzöld selyemruhában, Cserepes András testvérhuga s a vőlegénynek keresztanyja.

Ezeket nem lehetett kihagyni, bármilyen nehezére esik is a királyi tanácsosné ő nagyságának, hogy ilyen vendégeket lásson a házában. A többi rokonságot sikerült távoltartania, ámbar Cserepes András uram szerette volna mind ide csődíteni, hadd vigadjon együtt ezen a nagy napon az egész rokonság; de a felesége okosabb volt, az tudta, hogy milyen érzést támasztana ennél a főnhéjazó, büszke családnál, ha ide sereglené az a sok egyszerű, a finomabb szokásokban járatlan mesterember, asszony, gyerek.

— Az nem lehet, András, — mondta az ő szelid szavával.

És András szót fogadott, ámbar nem egy helyen szemére vetették, hogy tán szégyeli is a rokonságot, vagy mi? S ő maga is úgy érezte, hogy a nagyurak kedvéért nem illik megtagadni az alacsonyabb sorsú atyafiakat. De a felesége mondta, hát az jobban tudja, megnyugszik annak a szavában.

Hisz az esküvő csak olyan csöndes családi körben fog lefolyni. Lám, a királyi tanácsosék

sem hívják meg, csak épen a legközelebbi rokonokat.

Nem hitták meg a nógrádmegyei Hajnóczyakat sem, pedig azok közt sok előkelő birtokos család van, a kikkel itt pompázni lehetne Vámoson, hol most kétségbevonják sokan az ő atyafiságukat a nógrádi Hajnóczyakkal. De nem hitták meg. Oh, dehogy hívják? Bár a híre se juthatna el soha odáig ennek a szégyennek, a mi ma esik rajtuk, hogy egy könyvelő veszi el a leányukat.

Nem hitták meg mást, csak a nagyságos asszony sok testvérét, a kik mind csupa szegény emberhez mentek férjhez, s a kiknek nincs annyi pénzük, hogy ide utazzanak. Csak egy jött el a férjével, valami pénzügyi tisztviselővel s két nagy leányával, kik ócska rózsaszín ruháikban, melyekben már bizonyosan végigtánczoltak féltuczatbált, most itt fogják komprommittálni ő nagyságát.

A vámosiak közül nincs senki meghiva, csak az alispán, meg a pénzügyigazgató, a két királyi tanácsos, kik a hivatalos tanúk lesznek az esketésnél. Mert egy királyi tanácsos leányának tanui természetesen nem lehetnek csekélyebb személyek, mint királyi tanácsosok.

Az alispán nem hozhatta el a feleségét, mert beteg. De Hajnóczyné soha el nem fogja hinni, hogy igazán beteg volt, noha tudja, hogy csak

alig lézeng a szegény asszony s talán ezt a telet sem fogja már átélni. Hajnóczyné mégis sértésnek tekinti elmaradását. Hát ezen a szerencsétlen mai napon mindenfelől csak sértést kell tünie?

A kit vár, az nem jön el, a kit nem vár az pedig eljön, hivatlan. Micsoda szemtelenség az a Cserepesék sógorától, hogy magukkal hozzák azt a leányt, a ki Miskolcra éppen látogatóban náluk van? Még nem is rokon, csak valami jó ismerősüknek a leánya, valami özvegy mézeskalácsosnéé.

Bemutatják ő nagyságának; de ő nagysága úgy tesz, mintha észre sem venné, a mi azonban cseppet sem zavarja a kis fitos orrú, villogó szemű, jókedvű leánykát, kinek egy kis tánczra viszket a lába. Hisz a lakodalom csak nem mulik el táncz nélkül? A néni azt ígerte otthon.

De a mint szétnéz, vajmi kevés reménységet talál. Már majd egy órája, hogy itt vannak, de a vőlegényen kívül még egy fiatal embert sem látott. Micsoda szomorú lakodalom lesz ez!

— Ugy-e, maguk is szeretnének egy kicsit tánczolni? — kérdezi a két kopott rózsaszínruhás leányt.

Az alispán, a kinek tetszik a kis eleven, tűzrölpattant leány, oda szól:

— Megforgatom én, kis hugom, mind a hár-mukat is.

Pontban déli tizenkét órakor megérkezett a pap; de még az egyik tanu, a pénzügyigazgató nincs ott. Az alispán magyarosan elmondja a véleményét:

— Mit pizmog az ebadott vén finánca? Csak nem lesz itt senki szerelmes a ránczos susinka ábrázatába, akárhogy kicsinosítgatja magát. Igaz-e, hugom?

A villogó szemű kis miskolczi leányt kérdezi. S az meg is felel neki, egyet kacsintva, hogy:

— Vagy ki tudja? Örege válogatja.

Végre megérkezett a királyi tanácsos pénzügyigazgató, mogorva, zsémbes arca frissen megborotválva, gyér szürke haja a tarkójáról előre fésülve magas tar koponyájára, frakkosan, fehér nyakkendősen, feszesen, oly komoly ünnepélyességgel, mintha a miniszter ő ekszczellenciája elé lépne.

Az ünnepélyes hangulatot csak az alispán rontotta el azzal az indiszkrét kérdéssel, melyet a hetven év körül járó özvegy öreg úrhoz intézett:

— No czimbora, hát a te lakodalmodat mikor tartjuk?

A kis miskolczi leány a zsebkendőjét gyömöszölte a szájába, hogy hangosan ne kaczagjon. Még a két rózsaszínruhás ártatlanság is elmosolyodott, ámbár szüleik szigorú pillantást vetettek

rájuk, mintegy tudtukra adva, hogy egy alsóbbrendű pénzügyi tisztviselő leányainak nem illik nevetni, mikor egy felsőbbrendű tisztviselővel tréfálnak.

A szertartás végre megkezdődhetett. A menyasszonyt bevezették. Szerfölött sápadt volt.

— Szegényke, — sajnálkozott a természetes, piros-pozsgás számvevőné. — Nem volt beteg?

Kérdését azonban figyelmen kívül hagyták. Mit kérdezősködik? S mit tolakodik előre? Kiállhatatlan asszony.

Most a férje is előbbre lépett s kigombolta a fekete kabátját, hogy a nagy arany óraláncz a nyakán látható legyen. Így közelédtet a pénzügyigazgatóhoz s bemutatta magát:

— Bimbó Károly, városi számvevő.

— Csöndesség, a nagytiszteletű úr akar beszélni, — szólt Cserepes András.

Hajnóczyné idegesen fészkelődött. Minden bántotta ő nagyságát, ezeknek az embereknek minden szava, minden mozdulata, még a nagytiszteletű úr ékes szónoklata is, melyben két szerető szív egyesüléséről beszélt, kiket egymás számára teremtett a gondviselés.

— Hogyne? Épen az egymás számára — gondolja ingerülten ő nagysága.

Csak végezné már hamar a dolgát az a pap s ne prédikálna még tovább. Láthatná, hogy itt

nincs szükség az ő áradzásaira, melyekben ott libegnek az egyesülni vágyó szívek.

A menyasszony sápadtan, komor tekintettel, összeszorított ajakkal hallgatja. A vőlegény is ép oly sápadt s homloka kinosan feszül meg, a mint fürkésző szemeit rá-rászögezi menyasszonyára, mintha gondolatait akarná ellesni.

S mögötte az aggódó anya, a félénk, ábrándos lelkű asszony, a ki mint a csigabiga, egész életén át behuzódott házacskájába s most remegve próbál bepillantani abba a világba, mely nem olyan, mint az ő saját szötte gondolatvilága. Oh, ha beláthatna annak a leánynak a lelkébe, mit érez az most? Hát nincs szíve, csak hiúsága, büszkesége, melyet megaláz ez az összeköttetés? Hát miért esküszik szerelmet itt az Isten szolgája előtt, ha nincs lelkében semmi abból a szerelemből, csak üresség, tátongó üresség?

De nem meri tovább folytatni gondolatait. Hát ő miért esküdött? Hát ő érzett szerelmet a férfi iránt, a kihez nőül ment? Ez a világ sorsa s a mit a szegény pap beszél a szerető szívek egyesüléséről, az talán nincs sehol, csak a könyvekben.

Az esketés véget ért, a pap befejezte szónoklatát. Mindenki kezet szorít az ifju párral. A vőlegény anyja megöleli a menyasszonyt s csókot nyom homlokára és ajkaira. Oh, ha bele tudná lehelni az ő lelkét ebbe a hideg szívbe.

Aztán a sógorasszony jön, a számvevővé, az is meg akarja ölelni a menyasszonyt, de annak már csak egy hideg kéznyujtás jut, azzal kell beélnie.

A királyi tanácsosné nem ölelkezik senkivel, feszes és méltóságos, és illendő távolságban tartja magától a bugrisokat. A királyi tanácsos úr ellenben szerfölött elérékenyült és sorba ölelkezik valamennyivel. Még a könnyei is peregnek. Igazán oly boldog, hogy az Isten megengedte elérnie az ő Saroltája menyegzőjét.

Még az ebédnél is emlegeti egynehányszor s minden pohárkocchezintásnál újra elérékenyül. Az ő Saroltája, az ő kedves Saroltája!

A másik örömapa is egészen boldog s jó kedvében szeretne nagyokat kurjantani: ihajja, csuhajja! De tudja, hogy most úri asztalnál ül, a hol az nem szokás. Csak az asztal alatt ütögeti össze a bokáját s dicsekszik a szomszédnőjének, a ki a pénzügyi tisztviselőnek neje.

— Nézze nagysád, ezek a gyerekek nekem köszönhetik a boldogságukat. Ha én nem lettem volna, hát most nem ülnének itt egymás mellett, hanem Isten tudja hol kuruttyolnának, távol egymástól. A fiu nem mert szólni, de én kitaláltam a gondolatát. No ne félj, gondoltam magamban, majd közbe vágok én, mert tetszik tudni, hál' Istennek, nem utolsó ember vagyok Vámoson és

van mit aprítani a tejbe, s szeretném látni azt a leányt, a ki nekem kosarat ad.

Sarolta áthallja a dicsekvő, lármás szavakat az asztal másik oldalára s szíve még jobban megtelik keserőséggel. Hát azt hiszik, hogy csak a pénzért cselekedte? Csak azért, mert mint az öreg Cserepes mondja, van mit aprítani a tejbe? Hát nem birják megérteni, hogy kereshetett egyebet is? Támaszt abban a kétségbeesésben, mely egész lelkét megszállta, valakit, a ki megbecsülné, szeretné, megvédelmezné.

Oh, azóta, hogy egy lázas pillanatban oda igézte magát, sokat küzdött, sok éjjelt átvirrasztott, igyekezve, hogy legyőzze lázongó szívének heves tiltakozását. De úgy érzi, hogy az mindhiába volt. Az egész elmúlt éjjel és ma egész reggel lázasan reszketve hánytavetette elméjében, hogy meneküljön a hálóból, melyet maga font magának, mig végre kifáradva, tompán, fásultan odaállt a pap elé s elmondta az esküt, mely leköti ehhez a férfihöz, a kit nem szeret, a kiben támaszt nem talál, a kinek lelkében nincs semmi az ő lelkéből, a ki hajlékony, mint a nád, s puha mint a vaj s a ki ma sokkal idegenebb neki, mint volt a legelső pillanatban.

Hideg didergést okoz neki kezének érintése s megrezzen, a mint halk, lágy hangját hallja:

— Édes.

Nem bírja viszonzni ezt a hizelgő szót. — Nem bírná kiejteni soha. Összehirapja ajkait s elfordítja fejét.

Azt hitte, hogy bele fog törödni, most látja, hogy ez mily nehéz. Ellenszenve perczről-perczre növekszik s csaknem gyűlölet az, a mit vőlegénye iránt érez.

Sötét árnyékával rémiti a jövő. Milyen élet lesz ez? Hová vezette daczos büszkesége? Egyik lealázásból a másikba, mindig lejobb, lejobb. Az a durva lakatos édes leányomnak szólítja s a városi számvevőné, a nevetségesen fölciczomázott zöldrubás asszony a vállára vereget:

— Elviszem egyszer magát Miskolcra, Sarolta. Majd meglátja milyen jól mulatunk.

A kis mézeskalácsos leány tapsol:

— Az ám. Hozzánk szállnak és mulatunk, mulatunk.

Bimbó Károly városi számvevő nagy fontossággal magyaráz valamit a pénzügyigazgató úrnak:

— Ha én mondom nagyságodnak, hát az szent.

A vén bürokrata még összébb húzza ránczos homlokát. Semmikép sem tetszik neki ez a társaság. Micsoda gondolat volt az Hajnóczyéktól ilyen társaságba hívni meg őt?

A királyi tanácsosné ő nagysága látja a redő-

ket a pénzügyigazgató úr homlokán, de lát egyebet is, a mi mind elkeseredését növeli. Úgy veszi észre ő nagysága, hogy az alispán nagyon kevés tiszteletet tanusít ő nagysága háza iránt. Kenyér-golyókkal dobál a szemközt ülő miskolczi leányra. Arra aztán a leány is neki bátorodik s ő is dobálni kezd az alispán urat és nagyot nevet, ha jól eltalálja.

Ő nagysága a királyi tanácsosné nem tudja, hogy merre fordítsa el szemeit ettől a botrányos magaviselettől; mert bámerre fordítja, mindenütt elkeserítő dolgokat lát. A számvevőné kezébe fogja a libaczombot s úgy vágja le róla a húst. A számvevő minden embernek a szavába vág s minduntalan hetykén ismétli:

— De ha én mondom.

A tiszteletes úr, a kit egészen megzavart ő nagysága szigorú pillantása, már a második pohár vörös bort döntötte az abroszra. Cserepes András uram pedig, a ki eddig csöndesen iszogált, nagyon hangos kezd lenni s nagyon barátkozik a királyi tanácsos úrral:

— No nászuram, nem koczintunk?

Olyan sűrűn koczintgatnak, hogy egészen belemelegednek.

— Jó lenne azt a kabátot levetni, nászuram, — véli a lakatos, a kinek már nagyon törülgetni kell a homlokát.

— Hát vessük le, nászuram, — egyezik bele a királyi tanácsos úr is.

De még jókor oda száll a Cserepesné intő pillantása s szelid, feddő szava:

— András.

A két boldog nászapa hát csak kabátban folytatja tovább a pityizálást:

— A fiatalok egészségeért, nászuram.

— Azért, azért, — dadogá a királyi tanácsos úr.

S összecsókolóznak. Mire a számvevőné oda szól a fiatalokhoz:

— No Géza, most már ti folytassátok.

A jókedvű mézeskalácsos leány is belekiált:

— Folytassák, folytassák.

A menyasszony sápadtan, mozdulatlanul ül ott székén, mint valami trónjától megfosztott királyné, a kit körül fog a csöcselék. Undor szállja meg lelkét. Hová jutott! Ezek közt kell neki ezentul élni, lealacsonyítva, hozzájuk süllyedve, tűrni faragatlan szokásaikat, tréfáikat? És tűrni annak a társadalmi osztálynak gunyos mosolyát vagy szánakozását, melyből eddig ő oly büszkén kimagaslott? Hát ez lesz ezután az ő élete?

XI.

A mind az ebédnek vége lett, a pénzügyigazgató úr mindjárt eltávozott. Nagyon sajnálja, de halaszthatatlan hivatalos ügyek. . .

— Csapja a pokolba a hivatalos ügyeit most az egyszer, nagyságos uram, — tanácsolta neki a jókedvű lakatos, a boldog örömapa.

S még a gombjánál fogva is visszatartotta egy darabig, a mi nagy elszörnyedést okozott a magasrendű tisztviselőnél s Hajnóczyné ő nagyságát is mélyen fölháborította.

Szegény nagyságos asszony, azt sem tudja, merre ügyeljen már, mert a férjére is folyvást vigyázni kell, annyit iszik az a gyámoltalan ember, hogy baj lesz belőle, arca már egészen sötétvörös.

Jó lesz már véget vetni ennek a mulatságnak. Még megüti a guta újra azt a szerencsétlent. Csak már mennének. Ő nagysága már szólni akar a leányának.

De nini, mi az? Czigányok jöttek. Mit akarnak? Ki küldte?

— Instálom, a méltóságos meg a nagyságos ifjú urak, — felel a cigány.

Nem értik, de nem kérdezik tovább, jöhetett a cigány magától is. Itt azonban ne lábatlankodjék, itt nincs szükség muzsikaszóra. A nagyságos asszony el akarja őket kergetni, de a miskolci leány könyörög:

— Ne tessék.

És az alispán is közbeveti magát:

— Hadd huzzanak szegények egy pár nótát.

— Huzzanak, — kiáltott arra nagy vigan Cserepes András, — én fizetem.

S mutogatja a nagy duzzadt bugyellárisát.

A cigány nem sokáig várja a biztatást, ráhuzza.

— No kezdjétek el ti, Géza, — fordul a számvevőné a fiatal párhoz.

De azok nem mozdulnak.

— Hát engem ki visz táncolni? — billegeti magát a nevető szemű kis mézeskalácsos leány, mert a nagyságos alispán úrban nem nagyon bizik.

De lám kérdezni sem kell, hisz itt jönnek a fiatal emberek.

Csakugyan itt jönnek. Iván az, meg Ágazházy Miklós. Első pillanatra láthatni, hogy berugott

állapotban jönnek. Iván nagyon rózsás kedvű s szüntelen nevet, Ágasházy Miklós búsan bandukol.

Nagy virágbokrétát tart a kezében s oda lép vele, kissé ugyan tántorgó lábakkal, Sarolta elé. Szólni akar, de a nyelve nehezen mozog.

Iván megelőzi :

— Gratulni jöttünk, Sárrikám, gratulálni.

— Kuss, fogd be a szájadat, mikor én akarok beszélni, — parancsolja Ágasházy Miklós kevélyen.

Aztán Sarolta felé fordult:

— Látja, hogy busulok maga után? . . . Hogy is mondjam? A szívem . . . hiszen maga megérti . . . a szívem . . . de azért eljöttem, hogy szerencsét kívánjak. És fogadja ezt a kis bokrétát.

Megzavarodott s bele sült a mondókájába, a mint látta maga előtt a Sarolta büszke arcát, haragtól villogó szemeit s látta a többiek bámuló, fölháborodott tekintetét.

Kábult fejében kissé derengni kezdett. Tán nem is jó járásban van. Pedig olyan nagyszerű gondolat volt ez. Iván is azt mondta rá, hogy nagyszerű. Tihanyi Marczy is azt mondta. És biztatták, hogy tegye meg :

— Látszik, hogy gavallér vagy.

Akkor aztán, mikor már otthon erősen beko-

nyakoztak s egynehány palaczk tokajit is bevág-
tak, Ágasházy Miklós befogatott:

— No hát gyerünk.

A másik két becsipett fiatal ember is kész volt
rá, hogy bemennek Vámosra.

Ott busult dél óta a fekete sasban Ágasházy
Miklós a két pajtásával. Pezsgöztek s huzatták a
czigánynyal. Ágasházy Miklós mindegyre jobban
neki busult.

— Ne neved, mert a fejedhez vágom azt a
palaczkot, — rivalt rá Ivánra.

Busulni kellett vele. Olyan gyászos nap ez a
mai, hogy busulni kell az egész világnak.

— Huzzad, more. Sirassatok, ha meghalok.

Aztán másikat, aztán megint másikat, szomo-
rúnál szomorúbbakat. A fekete sasban nem tud-
ták, mi lelte a méltóságos urat, még soha sem
látták ilyen rossz kedvében. A máskor oly finom
uraság poharakat vagdal a földhöz s biztatja
Tihanyi Marczit, a kinek úgy sem sok biztatás
kell hozzá:

— Vágd oda.

Ivánt elszalajtott a virágért. A legszebb bokré-
tát köttesse neki, a melyet csak Vámoson kap-
hatni s odadobott az asztalra egy százforintos
bankót:

— Nesze.

De Ivánnak részeg fejjel is volt annyi esze,

hogy száz forintot nem szokás Vámoson egy virágbokrétáért adni s kilenczvenet zsebre tett belőle.

Mikor a virág is meg volt, elindultak a Saroltaék házához. Tihanyi Marczy azonban útközben elpárolgott s mire a házhoz értek, már csak ketten voltak, meg a cigányok. Azokat előre küldte Ágasházy Miklós azzal az utasítással hogy:

— Csak egy kis lány van a világon.

És hogy addig húzzák, míg mindenkinek a szíve meg nem hasad.

Ez az állapot azonban nem következhetett be, mert az alispán, a ki látta az álmélkodást, a bosszankodást, a fölháborodást az arcokon és sejtette, hogy itt mindjárt miésoda botrány kerekedik, megkapta a karjánál fogva Ágasházy Miklóst s kivezette az udvarra:

— Most lódulj innen, de hamar.

— Miért? — dadogta Ágasházy Miklós.

— Ne sokat kérdezd, hanem eregyj, míg ki nem dobnak.

Az öregebb ember tekintélye egy pillanatra lehütötte a mámoros fiatal embert s már majdnem engedelmeskedett. De aztán fölülkerekedett a gög. Ő Ágasházy Miklós császári és királyi kamarás, vele nem lehet így beszélni, ezt nem tűri. És a virágot is át kell adnia,

azért hozta; hadd lássa az a leány, hogy ő gavallér.

— Csak azt látja, hogy részeg vagy. — viszonzá az alispán: — s ha tovább garázdálkodol, teremtucesse kikisértetlek a rend-örökkel.

— Bátyám, — lihegett böszülten Ágasházy Miklós.

— Mégysz vagy nem ?

— Ezért felelni fogsz nekem.

— Felelek, csak most menj, — tuszkolta volna kifelé az alispán.

De már akkor ott termett Cserepes Géza:

— A méltóságos úr fog ennekem felelni.

Ágasházy Miklós egy szó nélkül dölyfösen végignézett a vézna kis emberen.

A vendégek kicsődültek a tornácra. Cserepes András onnan fenyegetőzött az ökleivel s lerohant volna, ha a felesége és a sógora vissza nem tartják.

A cselédek is mind kiszaladtak a konyhából a tornácra. Nagy zenebona támadt, zürzavaros hangok, kérdés, kiabálás, mindenki egyszerre beszélt. Bimbóné sikoltott. A két rózsaszínruhás lány ijedten bújt össze. Bimbó Károly úr tekintélyes szavakat intézett a gyülekezethez, melyeket azonban nem lehetett megérteni a zajban. A vig mézeskalácsos leányka lemondott

arról, hogy itt ma tánczolnak. A czigányok el-
kotródtak. Iván úrfi pedig eltűnt.

Csak a királyi tanácsos úr bámúlt bambán s
nem értette, hogy mi történt. A feje szörnyű
nehéz volt s a szemei kápráztak. A sok bor, meg
ez a zshivaj egészen elszédíti. Hát mit akarnak?
Hiszen Ágasházy Miklós gratulálni jött. Hát nem
nem szabad gratulálni?

Bent a szobában egy székre roskadva nagy
lelki fölindulásban szinte fuldoklott a királyi ta-
nácsosné ő nagysága. Ilyen botrány az ő házá-
nál! Holnap az egész városban arról fognak
beszélni. Czivakodás, veszekedés mint valami
korcsmában. Nevetség tárgyaivá válnak. Oh, ez
a botrány, ez a botrány! Sini szeretne dühében.
Milyen szégyen!

Sarolta ott áll a szoba közepén, sápadtan most
is, talán még sápadtabban mint az imént, szem-
öldökeit összevonva, ajkait összeharapva, sze-
meiben a harag villogásával.

Nem tudja, hogy e perczben melyiket gyűlöli
jobban, Ágasházyt-e, vagy azt a másikat, a ki férje
volna s a kinek meg kellett volna őt oltalmazni
ilyen botrányok ellen.

Gyűlöli őket, megveti őket. Az egyik hitvány,
a másik gyáva. És nincs senki, senki a világon,
a kire támaszkodhatnék, a kiben bizhatnék. Első-

tétül előtte minden, csak a büszkeség lángol föl még egyszer szívében.

Nem, nem hagyja tovább megalázni magát. A nyomorúlt megélhetésért nem adja el magát. Szét kell szakítania a lánczokat, melyeket magára szedett. Azok közt az emberek közt ő nem élhet soha, lehetnek jók a maguk módja szerint, lehetnek becsületesek, de néki kinszenvedés az élet köztük, mindennapi lealázás és lelki nyomorúság.

Tudja, hogy nincs más menekülés a nyomor elől, az éhség elől, mint ez a házasság, mégsem teheti. Nem teheti. Inkább meghalni, mint annak a férfinak az öléjét tűrni, a kitől borzad. Százszor inkább meghalni.

Letépi fejről a menyasszony-koszorút s lehuzza ujjáról a gyűrűt.

- Mit csinálsz? — riad föl az anyja.
- Végét akarom szakítani mindennek, anyám.
- Most, mikor már késő?
- Most.

A királyi tanácsosné bámulva szögezi szemét leányára. Aztán a reménységnek egy sugára villan meg agyában. Hátha még lehetne valamit kezdeni Ágasházyval? Sarokba szorítani, a lelkére beszélni, hogy ime most miatta bomlik föl ez a házasság, már most ha kompromittálta Saroltát, hát vegye el.

De most már nem bizza ő nagysága Ivánra, hanem maga fog beszélni. Istenem, milyen diadal volna az, ha sikerülne!

Ő nagysága előtt újra ragyogó képében jelenik meg a jövő s elfelejti az átélt nyomorúságokat, mind, mind.

XII.

Ekkor nyílt meg az ajtó s a királyi tanácsosné szemei ijedten merednek a belépőkre. Két oldalt támogatva hozzák be a királyi tanácsos urat, kinek arca egészen kékes-vörös és szemei fölfelé fordultak a fehérjőkkel, szája nyitva, de nem tud szólni, csak hörög.

— Orvosért, szaladjanak hamar orvosért, — hallatszík a kiabálás a tornáczról.

— Vízet, eczetet, — kiabálnak mások.

Azalatt lefektették a királyi tanácsos urat egy divánra. Próbálják föllocsolni, hogy eszméletére térjen, hidegvizes borogatásokat raknak a fejére, de nincs foganatja. Mire megérkezett az orvos, a királyi tanácsos úr már meghalt.

— Vágjon eret, — kiabálnak az orvosnak.

Hiába, az érvágás sem segít, ő nagyságát életre kelteni többé nem lehet.

— De ilyen hirtelen! — álmélkodik a sógor, a pénzügyi tisztviselő.

— Kérem, a halál, nem válogatja, hogy mikor jöjjön, — jelenti ki nagy fontossággal Bimbó Károly úr, a városi számvevő.

Cserepes András egy szót sem szól, csak bambán, ijedten bámúl a halottra, a kivel még az imént olyan barátságosan koczintgattak s a ki most itt fekszik mozdulatlan, szederjes arczczal, megüvegesedett szemekkel.

— Legalább a szemeit takarják le, — sivalkodik Bimbóné.

Az asszonyok, a leányok zokognak. Sarolta letérdepel atyja elé s meghidegült kezét csókolja.

El akarják oman vonni, de Cserepesné oda áll mellé:

— Hagyják, hagyják.

Gyöngéd, részvevő pillantással nézi szegényt, a ki ott térdel menyasszonyruhájában holt atyja mellett. Ne háborgassák.

Aztán tanácskozik a fiával és abban állapotlanak meg, hogy Saroltát egyelőre itt kell hagyni az anyjánál, a gyöngédség így kívánja, tisztelni kell fájdalmát.

— De itt leszek közelében, édes, és ha valamit parancsol, csak nekem szóljon.

Sarolta némán int a fejével. Lehet az köszönet is, lehet elutasítás is. Most nincs idő arra, hogy magyarázatokba bocsátkozzék. A gyöngéd-

ségnek az a jele, melyet iránta tanusítanak, mégis jól esik.

Eközben a gyászos eset hírére, mely gyorsan befutja az egész várost, visszatért az alispán, a ki már eltávozott s ő az első, a ki részvétét kifejezi a gyászoló családnak szegény elhunyt barátja váratlan halála fölött.

S aztán következik a résztvevők hosszú sora. Mert bármennyire piszkoljanak is valakit életében, hogy ilyen meg olyan svihák, ilyen meg olyan ostoba ember, holtá után rögtön fölismerik, milyen nagy veszteség érte Vámost e jeles férfiú elhúnytával.

Mindenki megemlékezett a boldogútnak nyájasságáról, vendégszeretetéről. Milyen jó, milyen barátságos volt s milyen díszes, büszkesége a városnak, milyen kiváló férfi, a kit ő felsége is királyi tanácsossággal tüntetett ki a közügyek terén szerzett érdemeinek elismeréseül.

S milyen tragikus volt sorsa, hogy épen a leánya menyegzőjén érte utól a halál, a mi különösen a hölgyek képzelő tehetségét ragadta meg. Számosan voltak, a kik kifejezték, hogy így szeretnének meghalni, abban a perczen, midőn gyermekeiket megáldották s azoknak a boldogsága aranyozza be utolsó szempillantásukat. Milyen dicső halál!

Megható részleteket tudott elmondani mind

a két helyi lap a boldogultnak utolsó pillanatairól. Hogyan emelte föl áldó kezét leánya fejére. Hogyan mondta: «immár boldogan meghalhatok» s kilehelte nemes lelkét.

Könyes szemekkel beszélnek róla az érzékeny szívű anyák, s a meghatottság átszállt a férfiakra is. Hatalmas módon nyilvánul a közrészvét s a királyi tanácsosék családja itt a ravatal mellett újra a népszerűség verőfényében ragyog. A kaszinó jegyzőkönyvében örökíti meg a boldogultnak érdemeit s az önkéntes tüzoltók azon tanácskoznak, hogy lefestessék az arczképét az egylet számára.

Hasonló indítvány tétetett a dalárda választmányi ülésén, úgy szintén a Fröbel-egyletben, a fölolvadó egyletben, a régészeti egyletben, és még számos más egyletben, melyek mindegyikének lelkes alapító vagy pártoló tagja volt a boldogult. Az indítványokat mindenütt közlelkesséssel elfogadták, úgy hogy ha az a sok arczkép mind elkészült volna, Vámos a hazai művészetnek olyan kincsesházává lett volna, hogy talán még egy új festőiskola is támadt ott.

Három napig feküdt a ravatalon az elhunyt nagy ember s az alatt az egész város lakossága megfordult a halottas háznál. A gyászos özvegy méltósággal fogadta a notabilitásokat s nagy lelki erőt tanúsított e szomorú körülmények közt.

Bánatának közepette sem felejtkezett meg le-

ánya sorsáról s Ágasházy Miklós, a ki bizonyos lovagias ügy elintézése végett még mindig Vámoson lumpolt a fekete sasban, rémülettel határos meglepetéssel látta, hogy egyszer csak belép hozzá az erélyes hölgy, talpig gyászban, szigorú arcczal s nem szólitja már kedves Ágasházyinak, hanem úgy, hogy: «uram».

— Oh, nagyságos asszonyom,— ugrik föl a dívánról a meglepett fiatal ember, minek köszönhetem?

— Ezt a szerencsét? Nem mindennapi szerencse, úgy-e uram? Egy sorsüldözött özvegy, a ki férje ravatalától jön.

— Oh, kérem, méltóztassék.

Ágasházy Miklós még soha életében ilyen zavarban nem volt. Mit jelentsen ez a látogatás? Mit akar tőle Hajnóczyné?

Igaz, hogy Iván már egypárszor emlegette, hogy édesanyja beszélni kívánna vele s várja a Miklós látogatását; de Ágasházy Miklós csak az Iván sületlen fecsegésének tekintette az egészet. Na hiszen képzeli, hogy milyen szívesen látná ő nagysága. Van esze, hogy nem jelenik meg annál a háznál, hol oly botrányt idézett elő s csak Iván által küldi bocsánatkérését.

De most, mit csináljon most, mikor szemtől szemben látja ő nagysága haragos arcát?

Csak hebeg, csak dadog... izé... hogy is

mondja? . . szerfölött sajnálja a kellemetlenséget, a mit okozott . . . méltóztassék elhinni, szerfölött. De ne tessék egyébnek tulajdonítani, csak fiatal meggondolatlanságnak . . . hiszen az a tisztelet, a mivel ő nagyságáék háza iránt viseltek . . . az a vonzalom . . . az a . . .

Mindegyre jobban belebonyolódik. Csak az ördög hozná már Tihanyi Marczit vagy Bogáthy Gyurit. Hol mászkálnak, mikor épen szükség volna rájuk? Minek hagyják őt itt magában evvel a rettenetes asszonygyal, a ki úgy áll itt előtte, mint valami ítélő bíró?

Hát mit akar még tőle? Nem elégszik meg a bocsánatkéréssel? Hiszen Ágasházy Miklósnak már úgylis elég baja volt a miatt az ostoba jux miatt, melyet szörnyen restel. Szóváltásba keveredett holmi szemét, bugris néppel s most párbajoznia kell egy könyvelővel, jó hogy még nem valami csizmadialegénnyel.

Elég szégyen, de nem menekülhet tőle. A főispán, a kitől tanácsot kért, csak a vállait vonogatta, az alispán pedig, a kitől nem is kért tanácsot, egyenesen megmondta neki :

— A mit főztél, edd meg.

Hát megeszi, jó, viseli a következményét; de az mégis boszantó dolog, hogy az ember kockáztassa a bőrét s mellette még nevetségessé is legyen. Az a könyvelő vagy miczoda előbb el-

viszi előle a szép leányt, aztán most még vitézkedik is az ő rovására.

És végül, hogy a dolog még bosszantóbb legyen, ide jön a mama s jelenetet csinál itt neki. De miért? Pénzt akarnak kicsikarni tőle?

Ő nagysága nagyon fenyegető hangon beszél. Előkelő társadalmi állásukat emlegeti, a megbocsáthatlan sértést, mely rajtuk esett.

— De hiszen elégtételt adok, — akarná mondani Ágasházy, ha szóhoz juthatna.

Ámde nem juthat. Ő nagysága ajkairól most szakadatlan hömpölyög az elkeseredés áradata. Családjok boldogsága föl van dülva, leánya kompromittálva, férje halva. Igen, az ő derék, nemes férje, kit az egész város gyászol, az is áldozatul esett, midőn látta, hogy ömlik össze leányának szerencséje, a szive szakadt meg, gutaütés érte.

Ágasházy Miklós homlokát törülgeti. Csaknem úgy érzi, mintha őt magát is a gutaütés kerülgetné. Micsoda szószba keveredett! Még az öreg halála is rajta szárad s ha az a házasság szétbomlik, annak is ő az oka.

— De hiszen csak egy virágcsokor, — dadog a szorongatott gavallér; — mindössze csak annyi volt. Csupán csak egy virágcsokor.

Annak is az az ostoba Iván az oka, mert ha az nem biztatja, hát Ágasházy Miklós nem követi el azt a helytelenséget.

— Igazán nagyon sajnálom, nagyságos asszonyom, nagyon sajnálom.

De világos, hogy ez a gyászba borult hölgy nem azért jött, hogy a puszta sajnálkozással beérje. Ő a családja becsületét keresi.

— Ön itt lát egy kétségbeesett anyát. Gyerme kem jövője tönkre téve, az egész világ előtt nyilvánosan kompromittálva. Ön erkölcsileg megölt bennünket.

Ágasházy Miklós idegesen rángatja a szőke kis bajuszát. Úgy rémlik neki, hogy ez csakugyan valami csúnya história s olyan perfekt gentlemannek, a ki kényes a lovagiasságára, talán csorbát is ejt a renomméján.

Nem tudja, hogy mit csináljon. Hm, ha pénzzel lehetne kiegyenlíteni ezt a dolgot? Ha valami egyszerű polgárcsalád volna? De úri család s azt a leányt egy időben komolyan nőül is akarta venni. És izé hogy is mondja? . . . úgy szólván még most is

Persze, hogy még most is. Soha sem talált még ilyen igazán kedvére való leányt és ámbár neki olyan kellett volna, a kivel pénzt kap, nem tudja mi történt volna, ha Sarolta vár reá. Mert hogy is mondja csak . . . izé úgy szólván neki is van szive. És ha lehetne valamikép . . .

Ő nagysága meglágyúl erre s megmutatja a módot, hogyan lehet.

— A becsület csak egy útat hagyott fenn, uram. A nőt, a kit kompromittált, a lovagias férfi feleségül veszi.

— De a férje, kérem . . .

— Nincs férje. Ez olyan házasság, a mit a jogászok matrimonium non consummatumnak neveznek. Minden perczen fölbontható. A leány el sem ment a szülői házból, ott van most is.

Ágasházy Miklós fejében rettenetes zürzavar támad. A becsület, a lovagiasság, a leány, a ki még nem asszony, az asszony a ki még leány, a kamaráskulcs, mely nem tudja, hogy összefér-e a dolog ilyen elintézésével. Csak ideje volna megkérdezni a dolog fölől a nemzeti kaszinó egypár mágnás tagjának a véleményét.

Emlékszik, hogy Hidegkúthy Félix báró szintén elvett egy asszonyt, kit kompromittált, valami ügyvédnét. Romhányi János gróf is így házasodott. De azért mégis jó lenne kikérni a nemzeti kaszinó tagjainak véleményét, csak úgy általánosságban, elvileg.

Ez a rettenetes asszony azonban nem enged rá időt. Nyilatkoznia kell.

— S ettől a nyilatkozattól függ a Sarolta élete.

Ágasházy szorong, hebeg.

Ő nagysága fenyegetve folytatja:

— Mikor erre a szokatlan lépésre szántam el

magamat, hogy önhöz jőjtek, az utolsó deszka-szálat ragadtam meg ebben a hajótörésben, mely elnyeléssel fenyegeti becsületünket és életünket. Innen az út csak a temetőbe vezet.

— De kérem, kérem.

— Ne szakítson félbe. Világos, határozott feleletet akarok, semmi kitérőt. Mondja ki szabadon.

Na hiszen szépen kimondhatja szabadon. Mikor remegnie kell, hogy ez az asszony itt lövi agyon magát a szobájában vagy valamelyik zsebéből kihúz egy üveg cziánkálit s egy hajtásra kiissza.

Aztán Sarolta. A milyen büszke és elszánt, hát az is.

Itt igazán nincs mit habozni, késlekedni ilyen derék férfinak, a ki mintaképe az egész várme-gyében a lovagiasságnak. Aztán végre a leány szép, neki tetszik, a Hajnóczy-család igen jó nemes család.

— Nagyságos asszonyom, van szerencsém megkérni a Sarolta kisasszony kezét.

XIII.

Milyen édes a sok fáradtsággal, nehéz küzdelmekkel kivivott diadal. Ó nagysága ragyogó arccal tért haza s forrón szorította karjai közé leányát:

— Győztünk, gyermekem. Végre mégis Ágasháznéné lesz belőled.

Sarolta bámulva tekintett anyjára.

— Bámulsz, ugy-e? Most kérte meg tőlem a kezedet Ágasházy Miklós. Váratlan fordulat, úgy-e? Nagyszerű úgy-e? Lásd, csak anyádra kellett volna bizonni magadat eddig is. De mit jelent ez a csodálatos tekintet? Mintha nem is örülnél neki? Mintha kedved ellen volna? Ah értem, a gyász miatt. Persze, persze, mikor szegény apád ott kiterítve fekszik. Az illendőség sem engedi. Természetes. De azért így magunk közt mégis csak beszélhetünk róla.

Sarolta némán, egyetlen szó nélkül hallgatta

anyja áradozását, csak föl villanó szemeiben lát-
szott valami a kielégített büszkeségből s a harag-
ból, vagy valami afféléből, a mit ő nagysága
semmikép sem értett.

— Hát igaz, igaz, hogy jöhetett volna Ágas-
házy korábban is, — próbált ő nagysága beleta-
lálni a Sarolta gondolataiba, — de még most sem
késő. Bizd csak magadat egészen én reám. Elinté-
zek én mindent. Három hónap mulva megtart-
hatjuk az esküvőt, az igazit.

A fiatal nő szemeiben most újra megvillant az
a különös kifejezés és csaknem fenyegetően szolt:

— Hagyjuk azt, anyam.

Ő nagysága meghátrált e büszke, daczos, hara-
gos pillantás előtt.

— Hiszen hagyjuk, jó, hagyjuk. Ámbár nem
látom át, hogy így magunk közt miért ne beszél-
hetnénk. De hagyjuk. Látom, hogy nem akard
most, hát hagyjuk.

— Sem most, sem később — viszonzá Sarolta.

De ő nagysága tudta, hogy ez csak olyan
leányos beszéd, csak a dacz, csak a büszkeség be-
szél Saroltából. Már ugyan hogy lehetne vissza-
utasítani Ágasházy Miklóst, akármilyen későn
jön? Csakhogy jön. Csakhogy végre elfoglalhat-
ják régi helyüket az előkelő társaságban, azt az
első helyet, mely őket megilleti.

Most próbáljon majd velük mérközni Borbe-

rekyné vagy Lányiné vagy akármelyik. Most mérészeljen szemtelenkedni Háj Fülöp. Bezzeg jönne majd meggörnyedve s kínálná a pénzes tárczáját.

Tündöklő színben jelent meg a jövő s ő nagysága annyira boldog, hogy gyöngédsége kiterjed megholt férjére is. Fényes temetést kapjon, oly fényeset, a melyet csak kaphatni Vámoson. A temetési intézet külön Budapestről fogja hozatni a koporsót, mert Vámoson nincs ő nagyságának elég diszes. A kapualját egészen behúzzák fekete posztóval s az aldobági Hajnóczy czimert is kifüggesztik nagy kartonlapokra festve.

Megtehetik, mert fizetésről nem kell gondoskodni, az a Cserepes András dolga, ő vállalta magára. Ő nagysága csak rendelkezik, az öreg lakatos ló-fut és farad, hogy minden rendben legyen.

Kissé drágálja ugyan azt a nagy aranycifrázatú érczkoporsót, a fekete posztóról is azt hiszi, hogy elég lett volna behúzni vele a halottas szobát; de nem szól, mert a felesége azt mondta, hogy:

— Ne szólj.

Azt is elnyeli, mikor ő nagysága parancsolgat vele, hogy Cserepes úr ide menjen, Cserepes úr oda menjen. Hum. Cserepes úr? talán lehetne

mondani másképp is? Mert hiszen atyafiságban volnának már, vagy mi.

De Cserepes András uram nem szól, csak ott-hon bosszankodik :

— Még azt mondja ő nagysága, hogy nem kívánják ingyen a fáradságomat. Hát tán megfizetik? Szeretném tudni, hogy miből, mikor semmijök sincs. És még válogatnak, hogy így legyen, meg úgy legyen. Hiszen itt van egy jó bolond, a ki fizeti.

— András — pirongatja szeliden a felesége.

S arra a szelid szemrehányó szóra megjuhászik a haragos ember.

No, nem azért mondja, mintha sajnálná azt a pénzt. Soha életében nem volt farkas s tudja, hogy ilyen szomorú esetben segíteni kell egymást a rokonoknak. Aztán a boldogult nászuráért is szivevesen megteszi, a ki olyan jó ember volt, az isten nyugasztalja meg. De hát az embernek mégis csak jól esnék egy kis köszönet, vagy mi.

— Ne kívánjuk azt ilyenkor, András, majd megjön az is, — szól a szelid asszony.

Cserepes András még dörmögött egykicsit, de már csak épen szokásból. Nem igen tetszett ugyan neki ez az egész állapot, sem a királyi tanácsosné magaviselete, sem a fiatal asszonyé, a kinek itthon az uránál volna a helye; de megnyugodott az öreg becsületes lakatos a felesége szavában. Az

asszony jobban tudja, hogy kell, hogy illik, olyan finom asszony.

Eközben egyre készülnek a nagy temetésre. A ravatal mellett városi, megyei hajdúk állanak kivont karddal, mentésen, tarsolyosan. A koszorúk már egész halomba gyűltek s egy fekete díszruhás temetésrendezőnek nincs egyéb dolga, mint a koszorúk széles szalagjait eligazítani, hogy olvashatók legyenek a nagy arany betűk, mert minden gyászoló jóbarát és minden egyeslet azt akarja, hogy az ő kegyelele kárba ne vesszen, hanem mennél láthatóbb legyen.

A temetés előkészületei közt alig veszik észre, hogy mi készül meg Vámoson. Máskor mennyit beszéltek volna róla, hogy tárgyalták volna a kázinóban, a kávéházban, a társas összejöveteleken. Egy párbaj, az mindig érdekes esemény nemcsak Vámoson, hanem mindenütt, a hol magyar emberek laknak. Hogy szaladozna most Keve Oszkár az egész városban s hirdetné mindenfelé a nevezetes eseményt, melyben természetesen neki jut a párbajsegéd szerepe. Mennyi összejövetelt tartanának s mennyi jegyzőkönyvet készítenének. Milyen híre volna az egész városban, s hogy lesnék a kimenetelét.

Így azonban föl sem tűnik és Keve Oszkár sem beszél róla, sőt kibújik a párbajsegédi dicsőség alól is és mentegetőzik Cserepes Géza előtt:

— Nagyon sajnálom, édes barátom, de most gazán annyi a dolgom, hogy nem vállalhatom el.

S a mint Cserepes Géza sorba járja a vámosi arany ifjúság tagjait, csodálatos, hogy mind-egyiknek annyi a dolga most és egy sem vállalhatja el.

Hogy is vállalhatnák el, hogy Cserepes Géza segédei legyenek egy Ágasházy ellen? Csak nem kompromittálhatják magukat így Ágasházy Miklós előtt? És ki tudja, mit mondana a főispán vagy a törvényszéki elnök?

Azt hiszik különben, hogy nem is lesz abból a párbajból semmi s azt tanácsolják Cserepes Gézának, hogy ne erőltesse a dolgot. Tulajdonképen Ágasházy kérhetne elégtételt, Cserepes Géza örüljön, hogy abba hagyják és nem feszegetik azt a historiát, még baj lehetne belőle.

De Cserepes Géza nem hagyja abba.

— Ohó, — gondolják a fiatal urak, — nagyobb oka is lesz annak. Bizonyosan a menyecske. Ej, ej, be hamar.

— Óh, előre lehetett azt tudni, — mondogatják az élesebb látásúak.

Nevetik a bamba férjet:

— Csak az a szerencsétlen vak nem látta előre.

Akad a ki sajnálja; de a legtöbb azon a véleményen van, úgy kell neki.

— No hiszen czifra történeteket fogunk hallani.

— De még milyeneket!

S mialatt nagy gyászpompával készülnek a királyi tanácsos urat eltemetni, egyúttal a leányának a jó hírét, nevét is temetgetik.

Az egész fényes gyülekezetben, mely a halottas házhoz gyült, csak arról folyik a beszélgetés:

— Tetszett már hallani? Az új menyecske. . .

— Az ám, Ágasházyval. Hogyne?

— De mindjárt első nap!

— Hm. Hát a férj?

Nem tudják, hogy mit csinál. Az hallatszott, hogy valami párbaj . . .

— Ah persze, az a szelid kis emberke, az a bárány Ágasházyval?

— Aztán egy kamarás egy gőzmalmi könyvelővel?

Ez a megjegyzés az arany ifjúság részéről jött, melyet három szál joggyakornok, egy aljegyző s egy bizonytalan foglalkozású egyén képviselt.

Nem látják Cserepes Gézát sehol s az feltűnik. Az öreg Cserepes azonban ott jár-keel az udvar közepén és igazgatja az egyleteket, hogy hová álljanak a zászlóikkal s fogadja az érkező notabilitásokat:

— Erre, könyörgöm, nagyságos törvényszéki elnök úr. Csak erre, nagyságos uraim. Erre nincs sár és itt vannak a székek.

S kalauzolja a pénzügyigazgatót, az alispánt, a polgármestert:

— Csak erre méltóztassanak.

Némi nyugtalanság látszik ugyan rajta s mind-egyre sürűbben nézegeti az óráját. Mindjárt itt lesznek a papok ebben a szempillantásban s az a Géza még most sincs. Hol késhetik?

Azt mondta, hogy halaszthatatlan sürgős dolog miatt még délután ki kell mennie a malomba, de jókor megjön. Ne aggódjanak miatta, itt lesz. És ime még most sincs itt.

S bent a szobában, hol a gyászoló család mellett szerényen meghúzódva áll Cserepesné, épen ily nyugtalanság szállta meg a szegény asszonyt. Vajjon hol maradhat az a fiú?

Mentegetőzik, hogy bizonyosan nagyon fontos dolgok tartóztathatták csak eddig a malomban Gézát, de okvetlen itt lesz.

— Óh kérem, nem tesz semmit, — szólt a királyi tanácsosné dölyfösen.

S nagyon örül, hogy a dolog így történt és nem kell módokat keresni, hogy lerázhassák a nyakukról azt az embert. Pedig csak nem engedhette volna ő nagysága, hogy Saroltát karon fogva kísérje.

Hál' Istennek, itt vannak a papok. Ő nagysága gyászos arcza kiderül. Csak siessenek. A koporsót a temetkezési intézet szolgálai kiviszik az udvarra.

Ő nagysága reá támaszkodik az Iván úrfi karjára, a mint az ilyen gyászos özvegyhez való, kinek most fia az egyedüli támasza. S int a leányának, hogy másik oldalról támaszkodják az is Iván karjára.

Így jönnek ki a tornácra, onnan le az udvarra, ő nagysága bár roskadozva, a mint illik, de méltóságosan s nem felejtkezve meg egy-egy szomorúan nyájas mosolyról az előkelőbb ismerősök számára; Sarolta zordonan, beesett szemekkel, nem tekintve senkire.

Susogás támad a gyülekezésben:

— Hol a férj?

— No, úgy-e?

E pillanatban valami szolgáló-féle törte át magát a tömegen s valamit sugott Cserepes András úrnak, mire az izmos, hatalmas férfi, mintha egy fejszecsapás érte volna, úgy megtántorodott s szinte hörgött a melle, hogy a körulte állók megijedtek tőle.

Oda ugrott a feleségéhez és rohant ki vele félretaszítva, a ki útjába állt.

Épen akkor jött be szemközt a főispán ő méltósága. De bezzeg azt nem kalauzolta Cserepes András uram, hogy erre méltóztassék. Még csak nem is köszönt neki, úgy rohant el mellette.

Egyenesen haza, be a házba s kétségbeesett ordítással borúlt fiára.

Az ifjú ott feküdt a díszes faragott kettős ágyban, mely egy boldog pár számára készült s melyben ott feküdt most egyedül, halotthalványan, szemei félig lecsukva s a lepedőn s a szép rózsaszín selyem paplanon vérfoltok s az ágy mellett ült az orvos komoly, aggodalmas arczzal s intette a jajgató szülőket:

— Kérem, hagyják nyugodtan a sebesültet.

De a nekivadult embernek hiába beszélt. Az csak ordított és ökleit emelgette:

— Ki cselekedte ezt? Megölöm, megölöm.

Mig csak a felesége szeliden félre nem vonta:

— A fiukért, András, a fiukért.

S az izmos Herkules engedett a sovány, gyönges kis asszony kezének. A fiuk kedvéért, igen, a fiukért csendesen lesz.

Meghúzódott egy sarokba s nem lehetett többé egy szavát sem hallani, csak nagy hatalmas testét lehetett látni, a mint meg-megrándul néha az elfojtott fájdalomtól.

Az anya halkán beszélt az orvossal s míg könnyei csendesen peregtek végig arczán, keze szeliden simogatta fia fejét az ágyban.

S annak a szelid kéznek enyhítő simogatására a vérvesztéstől bágyadt ifjú elszunnyadt.

Nem riadt föl a nagy dobogásra sem, a mint a fényes gyászmenet, az ezernyi ember megindult s a kocsik dübörögtek, a harangok zúgtak és elvit-

ték ott a ház előtt nagy hiú ünnepélylyel azt a szegény halottat, a kinek már mindegy. Itt bent pedig reszketve áll az ágy mellett egy szegény anya s nem mert megmoczanni ott a sarokban az apa, úgy lesik, mi fog történni fiukkal.

Él vagy meghal ?

XIV.

Mikor a temetésről hazaértek a királyi tanácsosnéék, már esteledett. A fényes gyülekezet szétoszlott, a zászlókat begöngyölítették, a notabilitások hazamentek, a tüzoltók fénylő sisakjaikkal, teljes harczias pompájukban betértek a vörös ökörbe egy pohár sörre. A kis város utczái néptelenekké váltak a ködös őszi estén s egész Vámosra ráborult a nagy csendesség.

A királyi tanácsosné magasztos érzésekkel szállt le a gyászhintóból. Immár visszavonhatlanul helyre van állítva családjok régi tekintélye s többé semmi változásnak nem lesz alávetve.

Leánya, mint méltóságos asszony foglalja el helyét a társaságban. Nyáron a falusi kastélyukban fognak lakni, télen a fővárosban, de eljönnek gyakran Vámosra. Aztán Ágasházy Miklós megválasztatja magát képviselőnek s bizonyára kinevezik főispánnak és akkor újra ide kerülnek

Vámosra, a hol hódoló tisztelettel hajlik meg előttük az egész város és az egész vármegye.

Az alatt bizonyosan megházasodik Iván is és bizonyosan valami előkelő, gazdag leányt vesz el. Szintén a falusi kastélyában nyaral s a fővárosban lakik télen. Ő nagysága fölváltva tartózkodhatik majd hol az egyik, hol a másik gyermekénél.

A boldogultról sem fognak megfelejtkezni. Pompás siremléket állíttatnak neki, nagy gránit obeliszket s arra rá lesz vésvé: emeltette gyászoló özvegye.

Csak még egy akadály van hátra, de reméli ő nagysága, hogy hamar átesnek azon is. Az öreg Cserepestől félni lehet ugyan, hogy botrányt csinál, lármázni fog, gorombáskodni fog, a pénzt fogja követelni, a mit a temetésre meg egyébre is adott. Az olyan közönséges embertől minden kitelik. De a fiatal Cserepes talán nem fog ellenkezni, az olyan csendes, jámbor fiatal embernek látszik. Egyébként akár belenyugszik, akár nem, meg nem gátolhatja a házasság felbontását.

Ő nagysága már beszélt ma a fiatal Kékedy ügyvéddel, de a temetés előtt nem akart szólni Saroltának. Holnap majd eljön az ügyvéd és Saroltának alá kell írni a meghatalmazást.

Nagyon jó, hogy a temetésről elmaradt a fiatal Cserepes. Lehet, hogy már hallott valamit. Annál

jobb, annál hamarabb végezhetnek vele. Legjobb lesz, ha az ügyvéd fog vele beszélni s megmagyarázza neki, hogy ne is alkalmatlankodják itt ő nagyságaiknál. nagysága nem akar semmiféle érzékeny bucsújelenetet.

— Sarolta, — szólította meg ő nagysága a leányát, mikor a temetésről hazajöttek, — nagyon komoly beszédem van veled.

— Nekem is, anyám, — viszonzá Sarolta.

— Jól van, édes leányom, hát halljuk először a tiedet.

— Én itt nem maradhatok tovább, édes anyám.

Ő nagysága gondolkozni kezdett rajta. Csakugyan itt kissé kényes lesz a helyzetök, míg a válás bevégeződik; de hát hová menjenek?

— Irtam Czili néniék Budapestre s ő szívesen lát bennünket.

— Czili? De hiszen azoknak maguknak is alig van ennivalójuk.

— Dolgozni fogok, édes anyám.

Ő nagysága ingerült lesz.

— Már megint ez az együgyü beszéd: dolgozni fogsz. Hát ugyan miért?

— Hogy megkeressem a mindennapi kenyérünket. Varni fogok, zongoraleczkéket adok.

— Hát én? — kérdezte ő nagysága gúnyosan; — hát én mit fogok dolgozni? Mosogatni? Vagy főzni?

Sarolta nyugodtan felelt:

— Czili néni beteges és sok az apró gyerek a háznál, lesz elég, a mivel te hasznosan foglalkozhatol, édes anyám, ha akarsz.

— Pesztra legyenek, úgy-e, a gyerekek mellett? — fakadt ki ő nagysága. — De mire való ez az egész komédia? Kenyérkeresés? Varrás? Meg isten tudja micsoda? Ha eddig kihúztuk, hát addig a pár hónapig is csak kihúzzuk valahogy.

— Micsoda pár hónapig?

— No míg a te válási historiád bevégeződik.

Sarolta bámulva tekintett anyjára:

— Hát aztán?

— Aztán? Micsoda kérdés ez? Hát nem mondtam, hogy Ágasházy Miklós megkérte tőlem a kezedet?

— Mondtad anyám, de én is mondtam, hogy soha.

Hajnóczyné rémulten kiáltott föl:

— Megörültél? Ilyen partit elutasítani? Ilyen szerencsét? Hát elvesztetted végkép az eszedet?

Aztán hizelgésre fogta a dolgot:

— Úgy-e, nem, édes leányom, nem cselekszel olyat? Nem fogod úgy megszorítani a te szerencsétlen anyádat? Hiszen a te boldogságodért imádkoztam mindennap. És most, mikor a jó isten végre teljesítette legbuzgóbb óhajtásomat, most te szegülnél ellene, csupa daczból? Nem,

édes leányom, édes szép, okos leányom, úgy-e nem teszed azt? Hiszen te magad is, no lásd, te magad is számítottál reá, te magad bátorítottad őt az udvarlásra. No, no, hiszen édesanyádnak bevallhatod, hogy a te szived vágya is az volt.

— Szégyennel bevallom, hogy az volt. De most utálok, megvetem.

— Miért? Hiszen már megbünhődött szegény azért a botlásáért, a mi talán nem is volt olyan nagy.

— Anyám! — kiáltott Sarolta kipirult arczezal.

— Nos, nem lehet, hogy te rosszul értetted? Aztán szóhoz sem engedted jutni, ki sem hallgatad, csak elűzted. Ki tudja, hogy ha te nem heveskedel úgy, ha kissé okosabban viseled magadat, nem kérte volna-e meg kezedet már akkor? Meg kell vallani, édes Saroltám, hogy bizony egy kissé te magad is hibás voltál.

— Én, anyám?

A leány szinte ijedten szögezte szemeit anyjára.

— Te, — felelt az anyja, — persze, hogy te. Okos leány másképp viselte volna magát. No de most már minek beszélénk arról? Minden helyre van állítva, a félreértés eloszlott; hát mit akarsz még? Hogy eljőjön ünnepélyesen bocsánatot kérni? Hát hiszen eljön, te kis bohó.

— Nem akarom látni, soha ez életben, — volt a Sarolta büszke válasza.

Ilyen megfoghatatlan makacsság kétségbejuttatta az anyát:

— Hát mit akarsz, te szerencsétlen?

— Megmondtam, anyám, fölmegyek Czili nénihez.

— De miért? Ha nem akarsz Ágasházyhoz nőül menni, hát akkor miért?

— Mert nem élhetek együtt azzal a férfival, akit nem szeretek.

Ő nagysága kétségbeesetten tördelte kezeit:

— Ezt sem szereted, azt sem szereted. Hát miért mentél hozzá?

— Tévedtem, anyám, meggondolatlanul cselekedtem. De azt hittem, a mi hiányzik, az megjön, és oly elhagyottnak éreztem magamat.

— Elhagyottnak? — Mikor melletted volt az anyád?

Mindinkább érthetetlené válik ő nagysága előtt ez a leány csodálatos bogaraival, megfoghatatlan fejességével. Hiszen ő nagyságában is volt büszkeség, de az a büszkeség nem tanácsol olyan bolond gondolatokat, hogy hagyja itt a kínálkozó szerencsét s fusson a világba. Na hiszen gyönyörű büszkeség az, pénzért varrni, zongoraleczkéket adni.

— Azt hiszed, hogy majd ott valami milliomos beléd bolondul s mindjárt elvesz?

— Nem hiszem, anyám.

— Nem hiszed? Hát akkor miért ereszted ki kezedből a kész szerencsét? Miért akarsz a nyomorba jutni? S magaddal rántani szegény anyádat is? Hát ezért neveltelek föl? Ezért?

Kezeit tördelve járt egyik szobából a másikba a szegény anya. Hát nincs ebben a leányban sziv, hogy könyörölni tudna boldogtalan anyján? Hát így kell neki majd öreg napjaira nyomorban tengődnie, szolgálói munkát végezni egyik vagy másik testvére házánál, kegyelemkenyeret enni, vagy talán házról-házra koldulni, a szegények menedékházában tölteni utolsó éveit?

Mindez a kesergés nem képes megindítani a daczos, büszke leány szivét:

— Dolgozni fogok mindkettőnkért, anyám, — ennyiből áll vigasztalása.

Dolgozni? De nem ez kell ő nagyságának. Hát már nincs ma gyermeki háladatosság?

— Hát erre neveltelek én?

Keserves sóhajtozása betölti az egész házat s fölzavarja Ivánt is, ki egy divánon nyujtózódik és sokkal inkább szeretné az estét Ágasházyékkal tölteni, a fekete sasban, mint itthon unatkozni, ha engedné az illedelem a gyász miatt.

— Mi az? — riadt föl Iván.

S rémület szállja meg arra a gondolatra, hogy vége a barátságnak Miklóssal, ha ez a leány azt a csúfságot követi el rajta, hogy kikosarazza.

Vége akkor mindennek, az előkelő köröknek, a hitelnek, kicseppen Iván mindenből s kérlelhetlenül előjön Háj Fülöp bizonyos váltócskákkal, melyekkel kitekeri Ivánnak a nyakát, talán még be is zárhatják, mert azok közt a váltócskák közt olyan is akad, a melyik nincs egészen rendjében.

Szentséges isten, micsoda veszedelmet zúdit ez a leány egész családjára!

Kérés, könyörgés, fenyegetés mind nem használ. Még a revolvert is fölkapja íróasztaláról Iván, de aztán csüggedtlen visszateszi.

Már azon a ponton áll, hogy térdre borul testvére előtt s mindent bevall neki. Bevallja, hogy egy hamis is van azok közt a váltók közt és Miklós nem lesz iránta könyörületes, ha így szégyenszemre kikosarazzák.

— Ne tégy szerencsétlenné, — akarja már mondani testvérenek.

De mégsem szól. Ki tudja, érne-e az már valamit ennek a megátalkodott leánynak? S egy mentő gondolata támadt még ez utolsó perczen Ivánnak. Ha másképp nem lehet, hát köpönyeget fordít, átesap ahhoz a lenézett sógorhoz, a ki bizonyosan örülni fog s nagy örömeben szívesen girál egy váltócskát. Avval rendbehozhatni a dolgot Háj Fülöpnél.

Csak most hamar, míg ez a rettenetes Sarolta ki nem adja az utat annak a másiknak is.

Nem várja hát be Iván, míg a sógor átjön, hanem átmegy hozzá ő maga. Váltóblanketta van, azt mindig hordani szokott a zsebében, egyébre nincs szükség.

Vidáman nyit be a szomszédház kapuján, mert vidám ábrázat kell, ha az ember váltót megyen aláíratni, bármily keserves állapotban legyen is. A vidámság bizalomkeltő s mindenki szivesebben ír alá egy vig czimborának, mint egy bús kéregetőnek.

— Jó estét, bátyám, — szólítja meg az öreg Cserepest, a kit éppen odakint talál a tornáczon, kit azonban úgy látszik, meg sem hat a bizalmas, nyájas megszólítás, mert csak dűnnyögve, kelletlen felel:

— Jó estét.

— Itthon van Géza?

Az öreg ember némán előre megy s kinyit egy ajtót.

Félhomály uralkodik a szobában. A lámpa el van takarva. Az ágy előtt Cserepesné ül, zsebkendőjébe rejtve arcját s az ágyban mozdulatlan fekszik Cserepes Géza.

— Meghalt? — kérdezi ijedten Iván.

— Még él, — felelt az öreg zokogástól elfúlt hangon.

XV.

Nagy lett a zavar a királyi tanácsoséknál, mikor Iván a rémes hírrel hazajött. A nagyságos asszony nem tudta, hogy a fenforgó körülmények közt mi lenne a leghelyesebb teendő.

De Sarolta nem fontolgatta. Valami nagylelkű elhatározás szállta meg büszke lelkét. Nem szereti azt az embert, de így a halál küszöbén nem hagyhatja el. Gyávaság nélkül, szégyen nélkül nem hagyhatja el, mikor ott fekszik a halállal küzködve. És ő miatta.

Igen, miatta. Mert hát nem ő volt-e oka ennek a végzetes összeütközésnek e szerencsétlen fiatal ember és Ágasházy közt?

Úgy érezte, mintha valami kárpótlással tartoznék ennek a szegény fiúnak, kit ő sodort balvégzetébe s mintha nem volna bátorsága szemtől-szembe megmondani neki e gyászos perczen az igazat.

Nem, nem mondhatja meg neki, hogy soha sem szerette őt, hogy maga sem tudja, miért nyújtotta neki kezét: dacból, sértett büszkeségből, kétségbeesésből? Nem mondhatja meg neki, hogy csak úgy ment bele ebbe a házassági frigybe vakon, megátalkodottan, tudva, hogy nem szereti azt, a kinek hűséget esküszik s hogy abban a perczen, mikor megesküdött, már azon gondolkozott, hogyan rázza le bilincseit.

Mindezt nem mondhatja el neki most, de elmondja, ha föléptül. Elmondja őszintén, leplezetlen. Most már nem csábítja őt a világ apró hiusága, nem fél a nyomortól, szemébe néz a jövőnek, bármilyen legyen is az. Ez az ő büszkesége. Emelt fejvel menni a szegénységbe, meg nem alázni magát, el nem adni magát a hitvány megélhetésért.

El fogja majd akkor mondani neki, ha él ez az ember:

— Mi együtt nem élhetünk. Értsen meg engem. Én csak azé lehetek, a kit szeretek. Soha másé. Váljunk el.

És ha nem marad életben az a szegény? Nos akkor nincs mit mondani. A halál ugyis szétválasztja őket.

De most nem szólhat. Most könyörülettel, vigasztalással tartozik. Ezt a tartozását teljesíteni fogja.

— Kötelességem átmenni, anyám, — szolt anyjához, a ki álmétkodva tekintett reá.

— De hiszen azt mondtad, hogy szakítani akarsz.

— Azt akarom; de előbb más a kötelességem.

A sebesült anyja nem kevésbé álmétkodik, midőn belépni látja házába a fiatal nőt.

Első meglepetésében karjai közé akarja szorítani: de aztán eszébe jut, mily hidegen huzódott félre ölelése elől az esküvő alkalmával s csak úgy köszönti halk szóval, a nélkül hogy megölelné. Csak kezeik érintik futólag egymást.

Nem beszélnek semmit egyebet. De az anya szemei esdőleg tekintenek a fiatal nőre, mintha arra akarná kérni: legyen jó, legyen nyájas szegény fiuhoz.

De hiszen ezt mondanía sem kell, már az elég, hogy meglátogatta Sarolta a szenvedőt. Ime, hogy fölragyognak bágyadt szemei s milyen gyöngéd kis pirosság jelenik meg sápadt arczán.

— Köszönöm, — susogja halkán s ajkaihoz akarja vonni Sarolta kezét.

— Maradj csöndesen, — kéri az anyja.

S az ifjú nő is kéri szelid, nyájas szóval: maradjon csöndesen.

A sebesült szót fogad, nem mozog és nem beszél, csak áhitattal függeszti szemeit a szép

fiatal nőre, oly ábitattal, hogy az szinte megzavarodik.

Lassanként azonban erőt vesz az ifjún a bágyadtság és szemei lecsukódnak. A két nő kissé távolabb húzódik s halkán beszélget. De az anya tekintete folyvást ott lebeg fián s lesi minden moczczanását.

Aggódva látja, mint pirul ki arcza. A láz. Oh istenem! csak az a láz ne legyen erős. Mert a sebesült oly gyöngye szegény. Nagyon sok vért vesztett s az orvosok nem bírták kivenni a golyót, mely a mellkas felső jobb oldalán furódott be s valahol megakadt a lapoczká alatt.

Holnap Budapestről várnak egy híres doktort. Csak megérkezzék reggelre.

— Istenem, oly nehéz kivárni az éjszakát!

— Itt maradok és segítek virrasztani, — kínálkozik Sarolta.

— Oh nem, kedves. Mi elég erősek vagyunk, kibírjuk, én és az én öregem.

— Hagyjanak, kérem, engem is itt, — eseng Sarolta.

— Nem, nem, menjen haza, édes, nem olyan fiatalnak való ez, — háritja el szeliden az anya.

Az öreg ember, a ki ott áll a szoba tulsó végében, szótlán, komoran meghúzódva egy sarokban, nem érti, hogy miért ne hagynák, hiszen a férje, hát hadd ápolja.

De nem szól. Csak mikor már elment a fiatal nő, akkor jegyzi meg mogorván :

— Hát így szokás az úri népnél, hogy a feleség ott hagyja a férjét a halálos ágyán? És meg sem csókolja, meg sem siratja, pedig azt sem tudja, látja-e még élve holnap.

Az asszony csillapítja férjét :

— Hiszen láttad, András, hogy én küldtem el, én unszoltam.

— Láttam, — felel az elkeseredett ember ; — de ha szeretné, nem hagyta volna itt.

Oh, azt nagyon jól tudja az anya is, de nem akarja bevallani. Nem, nem. Isten ments, hogy fiának talán utolsó perceit megkeserítse avval. Oh, hogyne szeretné Sarolta Gézát! Hogyne szeretné ?

De ő maga egy pillanatig sincs csalódásban. Ő maga tisztán látja, hogy Sarolta nem szereti Gézát s csak a szánalom vezette ide.

Bármi vezette, csak jöjjön el holnap újra s hozzon vigasztalást a szegény szenvedő fiunak.

És Sarolta eljön. Minden nap eljön. Leül a beteg ágya mellé, részvéttel kérdezősködik, hogy jobban van-e, vigasztaló szavakat intéz hozzá, néha egy pohár vizet ad neki, ha az inni kér s szemmel láthatólag örvend, hogy javul állapota.

Mert most már napról-napra javul. A golyót

szerencsésen kivették a sebből, a láz csillapodott, aztán egészen is elmúlt, a seb heged s lassanként visszatér a beteg ereje.

Most már itt az ideje, hogy abba hagyja látogatásait, véli Sarolta. Talán már is tovább folytatta, mint kellett volna. Eleinte nem akart csak addig maradni, míg szegény ember élet és halál közt lebeg. De mikor látta, hogy látogatása mennyire jól esik szegénynek s milyen jótékony befolyást gyakorol javulására, hát nem hagyhatta abba. Nem lehet oly kegyetlen.

Így halasztgatta napról-napra, bár mindegyre jobban nyugtalankodott s vádolta önmagát, hogy oly reményeket ébreszt, melyeket beváltani nem akar. Ez a mindennapi érintkezés ebben a sajátos helyzetben, midőn még mindig mint férj és feleség szerepeltek, nagy óvatosságot kívánt, hogy sem föl ne bátorítsa, sem meg ne sértse ezt a szegényt embert, kit kimélni kellett.

Mily könnyen lehetett félremagyarázni a női gyöngédség apró szolgálatait. Ha megigazitotta a beteg feje alatt a vánkost, elpirult, mert a szegény fiu hálás pillantásából azt a szerelmet olvashatta ki, melyet ő nem viszonzhat.

Hidegebb lesz, tartózkodóbb lesz ezentul, gondolta magában s megdöbbenve vette észre, hogy ismét megfélekedezett magáról s megigazgatta a vánkost a beteg feje alatt.

Itt az ideje, nagyon itt az ideje, hogy végét szakítsa e látogatásoknak s őszintén bevalljon mindent. As utóbbi napokban sűrűbben váltott leveleket Czili nénivel s már a napot is meghatározták, mikor utazik föl Sarolta Budapestre. De oly nehéz volt ezt tudtára adni a betegnek, annak a szegény, hiszékeny embernek, a ki bízik és remél.

Pedig mégis csak meg kell neki mondani egyszerűen, nem ámíthatja, nem hitegetheti tovább. De hogy mondja meg? Oly mély szánalmat érez a szegény fiatal ember iránt, hogy soha sem bírná neki szemtől szembe megmondani.

Talán az anyjának szót? De azt sem teheti. Valahányszor megkísérli, elakad ajkán a szó. Nem, ennek a gyöngéd, érzékenyszivű anyának, a ki oly rajongó szeretettel csügg fián, ennek el nem mondhatja. Nincs bátorsága hozzá.

S érzi, hogy napról-napra kevesebb bátorsága lesz. Valami ismeretlen érzés kezd szívébe belopózkodni, a mint ott ül ez egyszerű, csöndes, szelid asszony mellett, valami áhitatos tisztelet.

Csodálkozva tekint reá a fiatal nő, mint valami felsőbb lényre, a kinek minden szava oly gyöngéd és nemes lelket árul el. Hol tanulta ez az egyszerű asszony, ennek a mesterembernek a felesége azt a finomságot, mely minden tettén, minden szaván átrezeg? Hogy emelkedhetek

gondolatai ebben az alacsony légkörben oly eszményi magasra, hogy Sarolta néha pirulva veszi észre, mennyivel tisztább és nemesebb ennek az egyszerű asszonynak a gondolkozása mint az övé?

S minél jobban megismerte Sarolta, annál jobban csodálkozik. Hogy maradhatott ez a gyöngéd, ez az érzékeny lény e mellett a vaskos, durva férj mellett? Hogy egyezhetett meg e két annyira különböző természet s mi tarthatta őket együtt? Mert ahhoz nem kell valami különös lélektani buvárlat, hogy az ember kitalálja, hogy ezt a nőt nem köthette a szerelem férjéhez?

Hát mi? Lehet más valami is, a mi egy házaspárt összeköthet? Nem hitvány érdekszálak, hanem a mi egy nemesebb lelket is leköt? Sarolta sejti, hogy kell lenni ilyesminek is. Oh, bizonyára nagyon sok az, a ki így megy férjhez. Hiszen önmaga is belement a házasságba, melyet nem kötött a szerelem. De most már fölébredt. S most már az ő büszke lelke nem fog meghajolni a járom alatt. Ám hajtsák meg magukat a gyöngék, ő nem, nem.

Érzi, hogy most már megtisztulva emelkedett föl lelke a salakból. S a ki ez időben látta őt, meglepetve vette észre, mintha valami dicsfény sugározná arcát körül. Mintha még szebbé és büszkébbé vált volna.

Persze, hogy büszke lehet, méltóságos asszony lesz. Mert most már bizonyos, hogy Ágasházy Miklós nőül veszi. Tihanyi Marczi beszélte, meg a többi ugaroskarádi urak, a kiknek Ágasházy Miklós maga mondta. Mit csináljon? Kompromittálta, hát el kell venni.

De Kékedy is beszéli, az ügyvéd, a ki a válópört fogja folytatni. Csak azt várják, míg Cserepes Géza teljesen fölüdül. Addig nem akarja aláírni a meghatalmazást Sarolta ő nagysága.

Igazán csodálatos teremtés. Válik a férjétől s mindennap meglátogatja. Megczukrozza neki a keserü mandulát. Szegény Cserepes Géza!

A gözmalomban, a hol a könyvelőjüket nagyon szeretik, különösen nagy a megbotránkozás. Czudarság, hogy egy olyan bányaveti fiatal úr így tönkre tegyen egy becsületes polgárembert. Előbb el akarja venni az életét, aztán elrabolja feleségét. Hát a nagy uraknak már minden szabad?

A gözmalmi tisztviselők dühösködnek. Nem kellene engedni. Az igazgató kis fürge felesége legjobban tüzeli a férjét:

— Bele kellene avatkozni.

— De lelkiem, baj lesz belőle — véli az igazgató úr, a ki egy kis lovagiaskodást nem bánna Cserepes Gézáért, meg aztán az emeli is az ember

tekintélyét, de egy golyót nem szeretne a melle közepébe.

Pedig az olyan Ágasházy-féle urak átkozottul jól tudnak löni. Hisz egyéb dolguk sincs.

— Ej mit? — pattog a kis igazgatóné. — Nem engedem, hogy párbaj legyen. Majd ki is kaparnám a szemét. Meg a tiédet is. De lehetne valahogy máskép.

Találgatják, hogyan lehetne. Föl kellene biztatni Cserepeséket, hogy ne engedjék, Géza ne egyezzék bele, huzzák a pört s próbálják, hátha azalatt megjön a menyecskének az esze.

Csakhogy ki mondja meg Cserepeséknek? A morogva pénztárnok már egy izben neki gyürközött, hogy ő megmondja, de aztán csak abba hagyta. Tán inkább a menyecskével kellene beszélni? Megmondani neki:

— Hallja, ne hagyjon itt ilyen derék embert olyan himpellérért.

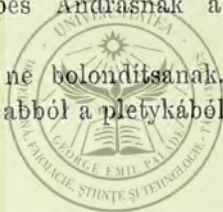
De a menyecskével nincs alkalma találkozni s a dolog huzódik, huzódik, míg egyszer csak össze nem találkozik a pénztárnok úr az öreg Cserepes Andrással s elő nem találja neki a dolgot.

— Bolond beszéd az, — fakad ki az öreg. — Már hogy az én menyem válik? Aztán Ágasházyhoz megy? Hát megint? Ne tessék nekem ilyeneket beszélni. Olyan tiszta az mint az arkangyal, nincs annak szeretője.

De kissé mégis megzavarja az öreget ez a bolond beszéd. Ej, hát hiszen neki is furta már valami a fejét, már szólni is akart. Mert hát ilyen házaseletet még ő soha se látott, hogy az asszony az édes anyjánál lakjék, nem az uránál s csak úgy egy-egy órára jöjjön át látogatóba az urához, a helyett, hogy ápolta volna bajában.

Inettova egy hónapja, hogy megesküdtek s olyan az most is, mintha csak idegen volna. Már annyi igaz, hogy nincs a dolog rendjében s hiába beszél Cserepes Andrásnak a felesége, hogy így, úgy.

— Engem ne bolondítsanak. Tudni akarom, hogy mi igaz abból a pletykából.

XVI.

Dél felé szokás szerint átment Sarolta. De ma sokkal komolyabb volt, mint máskor, elmélázó és szomorú.

Ez volt az utolsó látogatás. Holnap utazik Budapestre.

Nem akart sokáig maradni, csak rövid ideig. Csak búcsuzni akart, de úgy, mintha néhány napra búcsuznék. Majd ha távol lesz, akkor fogja megírni, a mit szóval elmondani nem bír.

Megírja, hogy hosszú megfontolás után határozta el magát erre a lépésre. De nem teheti, hogy megcsaljon oly férfit, ki egész nemes szívével szereti őt s kinek vonzalmát nem bírja hasonló forró szerelemmel viszonzni. Szégyennel vallja be, hogy nem volt igaz, a mit a pap előtt esküdött s vezekleni akar érte holta napjáig. Bár tudta volna boldoggá tenni azt a férfit, kinek oly igazán szívéből kíván boldogságot; de inkább

most szakadjon szét az a kapocs, mely őket összekötötte, mintsem hamis érzés vegyüljön abba. Válasszon a férfi mást, a ki érdemesebb lesz reá, a ki igazán szeretni fogja. Ő nem tud tettetni, ő nem fog szeretni senkit, az ő sorsa az, hogy egyedül maradjon egész életén át. Bocsássanak meg neki s felejtsék el.

Mindezt megirhatja majd, ha távol lesz, de ma még nem szólhat. Alig van bátorsága arra, hogy utazását előhozza. Ma épen az öröm napját ülik itt. Az anya fiával sétál a szobában, ragyogó arczezal, boldogan.

Ma először kelt föl ágyából a fiatal ember. Még gyöngé, a járás kissé nehezen megy, csak anyja karjára támaszkodva; de az anya boldog, hogy vezetheti, ép oly boldog, mint mikor kis gyermek korában először tanította járni.

Mosolyogva fogadták Saroltát.

— Látja, mennyire haladtunk.

Cserepesné valamire kérné:

— De úgy-e megteszi? Olyan nagy örömet szerezne vele. Ma egy kis ünnepet ülünk. Ma először ebédel velünk az asztalnál Géza. Ugy-e itt marad nálunk ebédre?

Sarolta összehuzta szemöldökeit.

— Csak magunk leszünk, senki más, — esengett a jó asszony.

Egy perczig habozott Sarolta, mirevaló volna

ez, mikor holnap úgy is örökre távozik? Nem okosabb-e, ha már most végét szakítja ennek a nagyon bizalmassá váló viszonynak? De a reá függesztett esdeklő szemeknek nem birt ellentállni. Nem tagadhatta meg nekik ezt az utolsó kérésöket.

De most, hogy rontsa meg örömeiket azzal, hogy tudtokra adja elutazását? Ha már elkövette azt a gyöngeséget, hogy itt ebédel, hát maradjon a búcsuzás is ebéd utánra.

Addig azonban hosszú az idő és nem tudja, hogy mit csináljon. Nagyon kedvetlen és nagyon szórakozott ma. Az is bosszantja, hogy oly gyöngé volt és itt maradt. Ezzel is csak növeli ebben a szerencsétlen fiatal emberben azokat a reményeket, melyeket mindennapos látogatásával ébresztgetett. Nem sokkal nehezebb-e most az elválás, mint lett volna amugy? Neki magának is. Meg annak is.

Most látja csak, micsoda esztelen, könnyelmű játék volt az, micsoda hozzá nem méltó kaczerkodás. Hát így kell annak tenni, a ki válni akar?

S ez az együttlét itt most azzal a fiatal emberrel, a ki férje volna s a kinek nem tudja, mit feleljen, ha vakmerő talál lenni és csókra szomjazik.

Már ki akar menni a konyhába Cserepesné

után, mikor szerencsére nagy sebbel-lobbal beront Iván, hogy haza hívja.

— Valami baj van?

— Miklós van ott már egy óranegyed óta, — sugja Iván.

Sarolta lángoló arczczal ül vissza a székre, melyről fölkelt:

— Mondd meg, hogy nem megyek haza, — szólt hangosan, hevésen, büszkén, — itt maradok ebédre.

— De az Isten szerelméért.

— Mondd meg, a mit mondtam.

— Oh édes, — szólt Cserepes Géza az Iván eltávoztása után s hálásan szorította ajkaihoz a Sarolta kezét.

Hosszasan, nagyon hosszasan. És Sarolta nem vonta vissza, csak hagyta szótlán, lángoló arczczal, félig öntudatlan.

Csak az öreg úr csizmáinak kopogása, a ki ott künn a havat rázta le s aztán dörögve befelé indult, rezzentette föl Saroltát.

Az öreg nagyon mérgesen jött haza. Egész úton hazafelé azon töprengett, a mit a gőzmalmi pénztárnoktól hallott. Mikor aztán itt látta a királyi tanácsosék háza előtt az Ágasházy Miklós négyes fogatát, kegyetlen káromkodás szaladt ki a száján.

— Már csakugyan olyanformán lesz a dolog.

De mikor a szobába lépett, csak elámult, hogy Saroltát itt látta Géza mellett.

Hát még mikor benézett az ebédlőbe s látta, hogy négy személyre van fölterítve s bejött a felesége és jelentette, hogy Sarolta is itt ebédel.

— El sem eresztjük többé, — nevetett az öreg, hogy szinte kicsordultak könnyei.

Táncolni szeretett volna, olyan kedve kerekedett egyszerre.

— De jó ebéd legyen ám, anyjok, — fordult a feleségéhez.

Az ebéd alatt is egyre tréfált, nevetett, nagyokat ivott s feleségének minduntalan kellett figyelmeztetni:

— De András.

Félénken, aggódva leste a jó asszony a fiatal nő arcának vonásait. De csodálatos, Sarolta nem érzett most semmit abból a fölháborodásból, melyet egykor a vén lakatos lármás jókedve okozott benne. Csak el-elmosolyodott néha s aztán magában tünődve, úgy látszott, mintha mély gondolatokba merülne.

Az ebéd vége felé, már nagyon csöndes, nagyon szótlán lett s lesütötte szemeit, hogy kikerülje a Cserepesné pillantását, melylyel a fiáért aggódó anya kémlelte.

Csak a szegény asszony sejtette, hogy a fiatal nő valami rendkívüli dolgot forgat agyában. Csak

ő látott be, a nő a női lélekbe. Nem tudta világosan, hogy mi fenyegeti őket, de aggódott fiáért. S mikor fölkeltek az asztaltól, reszketve szorította sokáig kezébe a Sarolta kezét, mialatt gyöngéden megcsókolta homlokát.

Sarolta a földre sütötte szemeit, arca kipirult. Szólni akart valamit, de nem szólt, csak hallgatott.

És azután multak a perczek, a perczek után az órák, és Sarolta úgy érezte, hogy nem bírja kimondani azt a búcsuszót.

Szive mindegyre hevesebben dobogott, szemei zavartan tekintettek körül. Az ifju beszélt hozzá édesen suttogó szavakat, s ő nem szakította félbe, csak hallgatta kábultan, nem tudva, mit tegyen, míg végre mind a két keze az ifju kezében pihen és többé el sem távozik.

Oh, mert a legbüszkébb leányszív is olyan, hogy egyszer kinyilik s nem mindig a kamaráskulcs az, mely kinyitja.

Ő Felsőge aranykulcsos vitéze immár másfelé kereshet magának menyasszonyt s bizonyos, hogy fog is találni, előkelőt, szépet és mindenekfölött gazdagot.

Hogy Iván úrfinak is sikerülne valami fényes parti, azt már bajosan hiszszük, mert Ágasházy Miklós, miután a váltócskákat kifizette Háj Fülöpnél, a hamisat is, kiadta az utat az úrfinak s

csak az inas által üzentette ki, hogy ne tessék nála alkalmatlankodni.

Így hát szegény úrfi csak hányódik, vetődik, hol Budapesten Czili néniéknél, a kiknek maguknak is alig van mit enni, hol Vámoson, a hol már kétszer is bedugták díjnoknak a vármegye-házára, aztán a pénzügyigazgatósághoz is, de sehol sem marad.

Ilyen vándorló életet folytat a királyi tanácsosné ő nagysága is. Majd az egyik, majd a másik testvéréhez költözködik, kik mind szegény kis hivatalnokok feleségei ugyan, de mindegyikök büszke a királyi tanácsos édesatyjukra s a királyi tanácsosné testvéreikre.

Hálátlan leányát nem akarja többé látni ő nagysága, a havi pénzt azonban, a mit az a hálátlan küld, minden hó elsején elfogadja. Hát mit csináljon? A régi dicsőség emlékeiből nem lehet megélni ebben a czudar világban.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapeston megjelent:

VERNE GYULA ÖSSZES MUNKÁI.

Egyedül jogositott, új olcsóbb magyar képes diszkiadás.

I. sorozat (20 kötet).

- Grant kapitány gyermekei.** Fordította *Vértesi Arnold*.
3. kiadás. 172 képpel. 5 K 60 f. Vászonskötésben 7 K 20 f.
- Utazás a tenger alatt.** Harmadik kiadás. 107 képpel.
2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 60 f.
- A rejtelmes sziget.** Három részben. Átdolg. *Szász Károly*. Harmadik kiadás. 139 képpel. 3 K 60 f. Vászonskötésben 4 K 80 f.
- Strogoff Mihály utazása Moszkvától Irkutsig.** Ford. *Szász Károly*. Harmadik kiadás. 82 képpel. 2 K 80 f. Vászonskötésben 4 K.
- Utazás a föld körül nyolczvan nap alatt.** Harmadik kiadás. 51 képpel. 2 K 80 f. Vászonskötésben 4 K.
- A Robinsonok iskolája.** Regény. Fordította *Visi Imre*.
Második kiadás. 46 képpel. 2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 60 f.
- Utazás a holdba.** Harmadik kiadás. 43 képpel. 2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 20 f.
- Utazás a hold körül.** Harmadik kiadás. 42 képpel.
2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 20 f.
- Servadac Hector** kalandos utazása a naprendszeren át.
Átdolgozta *Szász Károly*. Harmadik kiadás. 94 képpel.
2 K. 80 f. Vászonskötésben 4 K.
- Öt hét léghajón.** Utazás Afrikában. Harmadik kiadás.
73 képpel. 3 K 20 f. Vászonskötésben 4 K 40 f.
- Dél csillaga.** A gyémántok bazája. Ford. *György Aladár*.
Második kiadás. 50 képpel. 2 K 80 f. Vászonskötésben 4 K.
- Kéraban a vasfeji.** Regény. Fordították *György Aladár*
és *Illésy Piroska*. Második kiadás. 40 képpel. 4 K. Vászonskötésben 5 K 20 f.

- A lángban álló szigettenger.** Fordította *Huszár Imre*.
Második kiadás. 47 képpel. 2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 60 f.
- A bundák hazája.** Regény két kötetben. Fordította *Gaal Mózes*. 102 képpel. 3 K 20 f. Vászonskötésben 4 K 40 f.
- Hatteras kapitány kalandjai.** I. Az angolok az északi sarkon. II. A jégsivatag. 255 képpel. 4 K. Vászonskötésben 5 K 20 f.
- Utazás a föld központja felé.** Fordította *Beöthy Leo*.
Második kiadás. 58 képpel. 2 K 80 f. Vászonskötésben 4 K.
- A hódító Robur.** Regény. Fordította *Huszár Imre*.
Második kiadás. 44 képpel 2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 60 f.
- Az uszó város. — Az ostrom-záron keresztül!**
Francziából ford. *Zigány Árpád*. Féret 42 eredeti rajzával 2 K. Vászonskötésben 3 K 20 f.
- Az uszó sziget.** Regény. Fordította *Gaal Mózes*. 79 képpel.
4 K. Vászonskötésben 5 K 20 f.
- Egy khinai viszontagságai Khinában.** Francziából fordította *Zigány Árpád*. Benett 52 eredeti rajzával 2 K. Vászonskötésben 3 K 20 f.

- A Jangada.** Nyolczszáz mértföld az Amazonon. Regény
Francz. ford. *Visi Imre*. Második kiadás. 77 képpel.
3 K 60 f. Vászonskötésben 4 K 80 f.
- Sándor Mátyás.** Regény. Fordította *Huszár Imre*.
Második kiadás. Benett L. 115 eredeti rajzával. 4 K 80 f.
Vászonskötésben 6 K 40 f.
- A zöld sugár.** Francziából fordította *Zigány Árpád*.
Egyedül jogosított magyar kiadás. 44 képpel. 2 K. Vászonskötésben 3 K 20 f.
- Két évi vakáció.** Regény. 90 képpel. Fordította *Huszár Imre*. 2. kiadás. 3 K 60 f. Vászonskötésben 5 K.
- Világfelfordulás.** Regény. Fordította *Huszár Imre*.
Második kiadás. 34 képpel. 2 K. Vászonskötésben 3 K 50 f.
- Várkastély a Kárpátokban.** Regény. Fordította *Huszár Imre*.
Második kiad. 34 képpel. 2 K. Vászonskötésben 3 K 50 f.
- Éjszak a dél ellen.** Fordította *Huszár Imre*. 85 képpel.
2. kiadás 4 K. Vászonskötésben 5 K 50 f.

Előbb megjelentek:

- Dartentor Clovis.** Regény. Fordította *Gaal* Mózes.
46 képpel. 4 K. Vászonskötésben 5 K 20 f.
- Senki fia.** Regény. Fordította *Gaal* Mózes. 83 képpel. 6 K.
Vászonskötésben 7 K 20 f.
- Antifer mester csodálatos kalandjai.** Képekkel 6 K.
Vászonskötésben 7 K 20 f.
- Bombarnac Klaudius.** Egy hirlaptudósító jegyzetkönyve.
Regény 54 képpel 4 K. Vászonskötésben 4 K 80 f. Disz-
kötésben 5 K 20 f.
- Branicanné asszonyság.** Fordította *Huszár* Imre.
82 képpel. 6 K. Vászonskötésben 7 K 20 f.
- Cascabel Cæsar.** Regény. Fordította *Huszár* I. 5 K.
Vászonskötésben 6 K.
- Névtelen család.** Fordította *Huszár* Imre. 80 képpel. 5 K.
Vászonskötésben 6 K 40 f.
- Haza. Franciaországba!** — **Gil Braltar.** Fordította
Huszár Imre. 38 képpel. 3 K 20 f. Vászonskötésben 4 K 40 f.
- Három orosz és három angol kalandjai.** Képekkel
II. kiadás 4 K. Vászonskötésben 4 K 80 f.
- A Bégum ötszáz milliója.** — **A Bounty lázadói.**
Franciaából fordította *Szász* Károly. Képekkel. Második
kiadás 2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 20 f.
- A tizenötéves kapitány.** Regény. Franciaából átdol-
gozta *Szász* K. Képekkel 3 K 60 f. Vászonskötésben 4 K 40 f.
- Az Orinocon fölfelé.** Regény. Fordította *Gaal* Mózes.
49 képpel. 3 K 60 f. Kötve 4 K 80 f.
- A francia zászló.** Regény. Fordította *Gaal* Mózes.
40 képpel. 2 K 80 f. Vászonskötésben 4 K.
- A „Cynthia“ hajótöröttjei.** Regény. Fordította *Gaal*
Mózes. 22 képpel. 2 K 40 f. Vászonskötésben 3 K 60 f.
- Egy sorsjegy 9672-dik szám.** Regény. Fordította
Huszár Imre. 38 képpel. 2. kiadás 2 K 40 f. Vászons-
kötésben 3 K 60 f.
- A Jég-Sphinx.** Regény. Fordította *Gaal* Mózes. 66 képpel.
4 K. Vászonskötésben 5 K 20 f.
- A föld felfedezése.** Fordította *Brozik* Károly. I. kötet:
A hiresebb utazók tört. a XVIII. századig. 4 K. II. kötet:
A XVIII. század hires hajósai 4 K. A két kötet egy
vászonskötésben 9 K 60 f.

